

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir

Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Teknik Destek Projesi

OKULDA ŞİDDET ÜZERİNE LİTERATÜR TARAMASI (Faaliyet 1.1.2)

(Nihai Taslak)

Şubat 2014

DİZİN

Kısaltmalar.....	2
1. Giriş:.....	3
2. Okullarda Şiddet – Bir Yaklaşım.....	3
3. Okullarda Şiddet ve İnsan Hakları.....	4
4. Avrupa Birliği'nde Okullarda Şiddetin Önlenmesi:.....	5
5. Türkiye'de Çocuk Hakları.....	8
6. Okul Tabanlı Şiddetin Tanımlanması:.....	9
7. Okulda Şiddet Kavramı.....	11
8. Okullarda Şiddet ile Mücadele Stratejileri:.....	16
9. Okul ve/veya eğitim ortamlarındaki şiddete odaklanan, çocuklara ve ailelerine yönelik şiddetle mücadele konusunda Türkiye'deki son gelişmeler.....	22
9.1. Türkiye'de Çocuklara Yönelik Şiddet:.....	22
9.2. Uluslararası bağlamda ulusal çocuk koruma faaliyetleri:.....	24
9.3. Türkiye'de Aile içi Şiddet.....	25
9.4. Cinsiyet Eşitliği:.....	27
10. Okullar ve Eğitim Ortamlarında Şiddete ilişkin bazı çalışmalar:.....	29
10.1. Okul Bağlamında Aile İçi Şiddet.....	29
10.2. Liselerde Ciddi Fiziksel Şiddet.....	34
10.3. Türkiye'de Sınıf Disiplini Yaklaşımları.....	36
10.4. Öğretmenlerin İnternet ve Sosyal Medya ile Bağlantılı Zorbalığa ilişkin Algısı.....	40
10.5. Okullarda Şiddetin Önlenmesinde Öğretmenlerin Sorumlulukları.....	41
10.6. Öğretmenlere Yönelik Şiddet.....	43
11. Tavsiyeler:.....	54
11.1. Giriş:.....	54
11.2. Ulusal Politikalar, İş Birliği ve Koordinasyon:.....	55
11.3. İş Birliği ve Koordinasyon:.....	56
11.4. "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi".....	56
11.5. MEB "Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006 – 2011+)".....	57
11.6. Okul idaresi ve uzman eğitiminde yeni yaklaşımlar.....	58
11.7. Öğretmen Eğitimi ve İleri Eğitim.....	58
11.8. İnternet ve Sosyal Medya.....	59
11.9. Eğitim ve Farkındalık Yaratma.....	61

Kısaltmalar

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
SB	Sağlık Bakanlığı
TCAB	Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNVAC	Birleşmiş Milletler Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırması
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DB	Dünya Bankası
AB	Avrupa Birliği
AK	Avrupa Komisyonu
TDE	Teknik Destek Ekibi
ÇHK	Çocuk Hakları Komitesi
ÇK	Çocuk Koruma
ECOSOC	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
ÇDO	Çocuk Dostu Okul (UNICEF)
TOY	Tüm Okul Yaklaşımı
ÇYŞ	Çocuklara Yönelik Şiddet
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TNSA	Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
KSB	Koordinasyon Strateji Belgesi

Okullarda Şiddet Hakkında Literatür Taraması (Faaliyet 1.1.2.)

1. Giriş:

“Çocuklara Yönelik Şiddetin Önlenmesi için Teknik Destek” projesinin temel hedefi, çocukların esenliğinin, refahının ve sosyal bütünlüğünün yüksek düzeyde gözetilmesi amacıyla fiziksel, duygusal, sözel ve psikolojik her türlü şiddetten korunmasına katkıda bulunmaktır.

Bu raporun temel hedefi, uluslararası ve ulusal bağlamda okulda şiddet konusunu ele alan politikaların, programların, eylem planlarının vb. tanımlanmasını desteklemek ve politika, uygulama ve araştırma için çıkarımlarda bulunmaktır.

Bu rapor temel olarak mevcut belgelerin (raporlar, çalışmalar, eylem planları vb.) sistematik olarak incelenmesinin sonucudur. Rapor fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet dâhil okul tabanlı şiddetin geniş bir tanımını içerir ve okullarda ve/veya eğitim ortamlarında çocuğa yönelik şiddet hakkında, Bakanlıklar, Üniversiteler ve STK'lar gibi farklı ulusal kaynaklardan ve UNICEF, DSÖ, UNESCO, Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerden elde edilen, en son, en güvenilir ve çocuğa en fazla odaklanan bilgi kaynaklarını analiz eder.

Tavsiyeler, incelemelerden bulgular ve literatürden en iyi uygulama örneklerinden yararlanmaktadır.

Bu raporun tavsiyeleri, ilgili yapılar arasında ortak önlemler alınmasına yönelik tavsiyelerin formülasyonu, mutabakat anlaşmasının geliştirilmesi, politika tavsiyelerinin geliştirilmesi ve özellikle “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Eylem Planı (2006-2011+)”nın revize edilmesi ve geliştirilmesi gibi farklı proje faaliyetlerinin uygulanması için dikkate alınacaktır.

2. Okullarda Şiddet – Bir Yaklaşım

Çocuklara yönelik şiddet hakkında söylenen ve yayınlanan pek çok veri, bu şiddetin büyük kısmının evde ya da toplum içerisinde ebeveynler ya da akrabalar tarafından uygulandığını varsaymaktadır. Bunun aksine, okullarda ya da eğitim ortamlarında şiddet uygulandığına dair çok az kayıt bulunmaktadır; sonuç olarak, çocuklara yönelik okul tabanlı şiddet büyük oranda görünmezdir¹.

Çocuğa yönelik şiddetin kayda geçtiği ender vakalarda, şiddetin ortaya çıktığı bağlam hakkındaki detaylar genellikle dâhil edilmemektedir. Bu durum kısmen, doğası gereği okulların çocuklar için korunaklı ve güvenli bir yer olduğu kanısından ileri gelmektedir.

Ancak, - diğer sosyal bağlamlar gibi- okullar, öğretmenler, personel ve öğrenciler arasında ve bizzat öğrenciler arasında güçlü ilişkilerin kurulduğu yerlerdir. Özellikle, yaşça büyükler ve yaşça küçük olanlar arasında evde gelişen güçlü ilişkiler okul ortamında da bulunmaktadır. Bazen bu ilişkiler küfürlü şekillerde dile getirilmektedir.

Ayrıca, okullar, ‘gerçek’ dünya için hazırlanmaları adına, çocukların sosyalleştiği, toplumsal kuralları öğrendiği ve içselleştirdiği yerler olarak tasarlanmakta ve geliştirilmektedir. Dış dünyanın büyük kısmı otoriter ve hiyerarşik modellerden güçlü şekilde etkilendiğinde – otoriter politik yapı; askeri yönetim geçmişi; ve/veya cinsiyete, yaşa, etnik yapıya, dine, sınıfa ve varlığa dayalı hiyerarşik sosyoekonomik yapı- pek çok ülkede, okullarda şiddet kullanımı,

¹ Temel Kaynak: Zorlu Dersler – Okullarda cinsel şiddetin ve zorbalığın önlenmesi politikaları; Uluslararası Plan, 2008 (Painful Lessons - The politics of preventing sexual violence and bullying at school; Plan International, 2008)

'doğal' bir disiplin yöntemi, çocukları sınırlandırma aracı ve hiyerarşik öğretmen-öğrenci ve erkek-kız ilişkileri oluşturma ve sürdürme yöntemi olarak meşru hale gelmektedir.

3. Okullarda Şiddet ve İnsan Hakları

Uluslararası ve ulusal bağlamda okullarda şiddetin yasal tarafları bu proje kapsamında ayrı bir rapor olarak analiz edilecektir.

Yine de, Okullarda Şiddetin daha iyi anlaşılması için uluslararası ve ulusal bazı önemli kanun ve düzenlemeler burada belirtilecektir.

Okul ortamında şiddete özel herhangi bir uluslararası anlaşma bulunmamaktadır; ancak BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin (ÇHS) üç maddesi bu konuyla ilgilidir²:

Madde 19(1)'e göre; "Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, çocuğun anne-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dâhil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar." Bu madde, çocukların okul ortamında korunduğunu garanti etme sorumluluğunu içeren kapsamlı bir maddedir.

Özellikle Madde 28(2). fiziksel ceza ve onur kırıcı muamele konusunu ele alır ve Taraf Devletleri, "okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri almaya" davet eder.

Madde 29 eğitimin doğasını kapsar ve "çocuğun kişiliğinin mümkün olduğunca fazla geliştirilmesi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygının geliştirilmesi, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik, ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhu ile özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması" konularına değinmektedir. Madde özellikle şiddetten bahsetmiyor olsa da, şiddet mağduru olduğu takdirde, hiç bir çocuğun tam anlamıyla gelişemeyeceği açıktır.

ÇHS çerçevesinde oluşturulan Çocuk Hakları Komitesi, şiddetin önlenmesinde çocuklara aktif rol vermek ve farklı şiddet türlerini kapsamlı bir şekilde ele almak için okul, aile ve toplum arasındaki bağların güçlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Komite, fiziksel cezanın çocuğun haysiyetine ve okul disiplindeki katı kısıtlamalara uymadığını sıklıkla dile getirmektedir. Dönüm noktası olan Genel Yorumda, Komite "okul kapısından girerek çocukların insani haklarını kaybetmediklerini" vurgulamaktadır.

Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) gibi diğer BM yapıları, genel olarak ve özellikle okul disiplinine ilişkin olarak çocukların fiziksel cezalandırılmasını yasaklamıştır.

2001 yılında, Çocuk Hakları Komitesi, Genel Yorumlar yayınlamıştır:

Eğitimin amaçları ile ilgili 1 Sayılı Genel Yorum (CRC/GC/2001/1), bizzat eğitim sürecinin kendisinin, Sözleşme tarafından garanti altına alınan haklara dayanması ve geliştirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir.

Bu, tüm okulların, örneğin, ayrımcılık gözetmeme (madde2), ifade özgürlüğü (madde 13) ve her türlü cinsel istismar ve sömürüye (madde 34) ilişkin çocuk haklarına saygı gösterdiğini garanti etmek adına Taraf Devletlerin önlemler alması gerektiği anlamına gelmektedir. Devletler ayrıca çocukların diğer öğrencilerin zorbalığından ya da diğer şiddet türlerinden tamamen korunduğunu garanti etmelidir. Komite, öğrencilerin bu şiddet türlerinden korunması

² Okullarda ve eğitim ortamlarında çocuklara yönelik şiddet hakkında dünya raporu, UNICEF 2006

noktasındaki başarısızlığın öğrencileri eğitim haklarından mahrum bırakabileceğinin altını çizmektedir (Madde 28 ve 29).

1 Sayılı Genel Yorum ayrıca şunu belirtmektedir: "...Çocuklar, salt okul kapılarından bir kez içeri girdiler diye insan haklarını yitirmiş olmazlar. Dolayısıyla, eğitimin çocuğun onuruna saygı gösterecek, madde 12 (1) uyarınca çocuğun görüşlerini serbestçe dile getirmesine imkân verecek ve okul yaşamına katılmasını sağlayacak biçimde verilmesi gerekir. Eğitimde gözetilecek bir başka husus da disipline getirilen ve madde 28 (2)'de belirtilen katı sınırlara uyulması ve okulların şiddetten arındırılmasıdır. Komite'nin sonuç gözlemlerinde defalarca belirttiği gibi, fiziksel ceza uygulanması ne çocuğun onuruna ne de disipline getirilen katı sınırlara saygılı bir davranıştır...."

Komite bu yorumu ÇHS kapsamındaki Taraf Devletlerin raporları hakkındaki sonuç gözlemlerinde belirtmiştir. Bu yorum her türlü fiziksel cezayı yasaklamalarını önermektedir. 2006 yılında Komite, Çocuğun fiziki ceza ve diğer zalimce veya aşağılayıcı ceza biçimlerine karşı korunma hakkı üzerine 8 Sayılı Genel Yorumunu kabul etmiştir (Madde 19, 28(2) ve 37; CRC/C/GC/8) .

Komite, Genel Yorumun amacının "fiziksel ceza ve diğer tüm zalimce veya aşağılayıcı ceza biçimlerini yasaklamak ve ortadan kaldırmak için Taraf Devletlerin hızlı hareket etme zorunluluğunun altını çizmek ve Devletlerin alması gereken yasal, farkındalık uyandırıcı ve eğitimle ilgili önlemlerin ana hatlarını çizmek" olduğunu belirtmektedir.

Komite şu yorumda bulunmaktadır: "Çocuklara yönelik fiziksel cezanın genel kabulü ya da hoş görülmesine değinmek ve bunu aile içinde, okulda ya da diğer ortamlarda ortadan kaldırılması yalnızca ÇHS kapsamındaki Taraf Devletlerin zorunluluğu değil, aynı zamanda toplumlarda her türlü şiddetin azaltılması ve önlenmesi için temel bir stratejidir."³

4. Avrupa Birliği'nde Okullarda Şiddetin Önlenmesi:

Avrupa Birliği, çocuk haklarını geliştirme konusu üzerinde önemli çalışmalar yapmaktadır ve kendi iç ve dış politikalarının ayrılmaz bir parçası olarak bunların temel ihtiyaçlarına yanıt vermektedir. Çocuk Hakları evrensel insan haklarının bir parçasıdır ve AB uluslararası ve Avrupa anlaşmaları özellikle BM ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) ve onun iki Opsiyonel Protokolü kapsamında bu haklara saygı gösterdiğini kabul etmektedir.

ÇHS, çocukları etkileyen tüm eylemler için geçerli dört genel prensip oluşturmuştur:

- Ayrım Gözetmeme (Madde 2),
- Çocuğun Yüksek Yararı (Madde 3),
- Çocuğun yaşama ve Gelişme Hakkı (Madde 6)
- Çocuğun Görüşlerine Saygı Duyulması (Madde 12).

Konsey geçtiğimiz günlerde, öncelikli alanı olarak çocuklara yönelik her türlü şiddetle mücadeleyi tanımlayan bir Uygulama Stratejisi dâhil olmak üzere, Çocuk Haklarının Geliştirilmesi ve Korunmasına yönelik AB yönergelerini benimsemiştir. Bu Yönergeler, sinerjilerin geliştirilmesi ve kurumlar arası işbirliğinin güçlendirilmesini savunmaktadır. Yönergeler, Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen, çocuk haklarına ilişkin girişimleri ve Üye Devletler tarafından üstlenilen faaliyetler ve Avrupa Birliği kurumlarının faaliyetleri arasındaki tutarlılığın güçlendirilmesini içermektedir.

Avrupa Birliği de Milenyum Deklarasyonu'nu ve Binyıl Kalkınma Hedeflerini benimsemektedir.

Avrupa'da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, okullarda her türlü fiziksel cezanın, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'nin 3. Maddesine ters düştüğü

³ Çocuk Hakları Komitesi (2006). 8 Nolu Genel Yorum. Çocuğun fiziki ceza ve diğer zalimce veya aşağılayıcı ceza biçimlerine karşı korunma hakkı (Madde 19, 28(2) ve 37 CRC/C/GC/8).

görüştüğüdür (1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren 11 Nolu Protokol tarafından değiştirilmiştir).

Okullarda şiddet konusunda özel bir AB yasal ve politik çerçevesi bulunmamaktadır. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi tarafından izlenen Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (1999 yılında yürürlüğe girmiştir), çocukların fiziksel ve manevi tehlikelerden korunacağını öngörmektedir (Madde 7(10)). Komite, bu maddenin, çocukları aile içinde, okulda, genel olarak toplumda ve iş hayatındaki fiziksel ve manevi tehlikelere karşı korumaya yönelik önlemleri ele aldığı sonucuna varmıştır.

Avrupa'da okul ortamında çocuklara yönelik şiddete ilişkin olarak, BM Genel Sekreteri'nin Çocuklara Yönelik Şiddet Çalışması için bölgesel danışmanın ortak tanım ve metodolojiye dayalı koordineli veri toplama ve analizi hakkında AB girişimi, okul ortamında şiddete ve uygulanacak genel politikalar ile uygulamalara ilişkin bölgesel bir aracın oluşturulması için çağrılar dâhil bazı özel tavsiyeleri bulunuyordu.⁴

Genellikle şiddeti önleyecek veya azaltacak pratik eylemlere odaklı, 1990lı yıllarda başlamış olan, okullarda şiddet hakkındaki pek çok AB girişimi uygulanmaktadır. En kapsamlı girişimlerden biri, 1997 yılından 1999 yılına kadar uygulamada olan, ortak eylemlere katılım yoluyla bilgi ve deneyim alışverişinin desteklenmesine odaklanmış olan "Okullarda Şiddet Girişimi" olmuştur. Girişimin temel sonuçlarından biri de ulusal bir dizi rapordur.⁵

2001 yılında, 'UK-001' olarak adlandırılan İngiltere merkezli bir ağ ve araştırma girişimi, AB üyesi 17 ülkenin katılımıyla gerçekleşen AK desteğiyle⁶, "Bağlantı Girişimi" çatısı altında yürütülmüştür.

Sokrates/Minerva projesi "VISIONARY" 2003 yılında oluşturulmuştur. Projenin, deneyim ve bilgi⁷ paylaşımı için bir internet sitesi bulunmaktadır. Bu internet sitesinde AB üyesi beş devletten araştırmacılar, öğretmenler ve kurumlar yer almaktadır. Ayrıca girişimler Sokrates Programı Comenius Girişimi bünyesinde finanse edilmektedir.

2003 yılında, AK, Avrupa Suç Önleme Ağı (EUCPN)⁸'na okullarda zorbalığın önlenmesi ve azaltılmasına yönelik iyi uygulamaların incelenmesi görevini vermiştir

AB-15 ve diğer ülkelerde okullarda zorbalığa yönelik gerçekleştirilen inceleme, Üye Devletler arasında okullarda zorbalığa ilişkin olarak mevzuat ve hükümet müdahalelerindeki ciddi farklılıklara ek olarak bu ülkeler arasında uzmanlık ve deneyim açısından da önemli farklılıklar bulunduğu sonucuna varmıştır.

Rapor, endişelenilmesi gereken iki önemli konuyu vurgulamaktadır: neredeyse tüm Üye Devletlerde ülke çapında gerçekleştirilen anket verilerinin eksikliği ve zorbalık karşıtı müdahale programlarının ve politikalarının yeterince değerlendirilmediği gerçeği. Rapor, bu alanda çalışanlar için daha fazla eğitim ve destek hizmetinin gerektiğini belirtmektedir.

2003 yılında gerçekleştirilen Avrupa yerel ve bölgesel otoriteleri Kongresi, okullarda şiddetin önlenmesi ve bununla mücadele edilmesi için yerel işbirlikleri hakkındaki 135 Numaralı Tavsiyeyi kabul etmiştir. Bu durum diğerleri arasında, mağdurların korunması ve onlara yardım edilmesine, uzun vadeli odaklanma ile önleme ve tepki arasında bir denge oluşturulmasına ve bunu önlemek için ortaklıklara aileleri ve toplulukların dâhil edilmesiyle okul ortamındaki şiddet ve dış faktörler arasındaki bağlantının tanınmasına verilecek önceliği öngörmektedir.

Bu yaklaşım genellikle 'tüm okul yaklaşımı' olarak bilinmektedir ve bugün yaygın olarak kabul görmektedir.

⁴ www.unviolencestudy.org

⁵ http://ec.europa.eu/education/archive/violence/initi_en.html

⁶ www.ukobservatory.com

⁷ http://www.violence-in-school.info

⁸ http://www.eucpn.org/docs/review_bullying_at_school_en.pdf

Bölgesel düzeyde bir dizi çok paydaşlı iş birliği çabası gerçekleştirilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir⁹:

- Avrupa Birliği bölgesinin “Daphne Girişimi”¹⁰ 1997 yılında başlatılmıştır ve AB ülkelerindeki kadınlara ve çocuklara yönelik şiddeti ele almaktadır. Bu girişim temel olarak, zorbalık ile mücadele etmek adına STKları teşvik eden bir ağ konumundadır. Bu ağ, en iyi uygulamaların, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddet konusunda kapsamlı araştırmaların ayrıntılı şekilde gerçekleştirilmiş olan incelemesini ve farkındalık uyandırıcı araçların gelişimini içermektedir.
- VISTA¹¹ projesi Avrupa Birliği Comenius 2 girişiminden finanse edilmektedir ve temel olarak eğitim kaynakları sunmaktadır. VISTA projesi, şiddetsizliğin geliştirilmesi ve şiddetin önlenmesine yönelik olarak herhangi bir eğitim ortamında uygulanabilecek olan “Tüm Okul Yaklaşımı”¹²’ni benimsemektedir.
- VISIONARY¹²¹², okulda şiddet ve zorbalık (OŞZ) üzerine Avrupa iş birliği projesidir ve konuyla ilişkisi olan öğretmenleri, aileleri, uzmanları, öğrencileri ve diğerlerini ele almaktadır. Proje, OŞZ materyalleri, proje tanımları ve en iyi uygulama örnekleri hakkında bir takas merkezi olarak görev yapan ve diğer kişiler ile uluslararası düzeyde fikir ve deneyim alışverişinde bulunmak isteyenler için bir forum sunan çevrimiçi bir portaldır.
- Uluslararası Okulda Şiddet Gözlemevi¹³ uygulayıcılar ve uzmanlardan oluşan bir ağa bağlantı kurarken, okulda şiddet konusuna multidisipliner bir yaklaşım sunan uluslararası bilimsel bir ağıdır. Ağın amaçları, okullarda şiddet olgusu hakkında daha iyi bilgi edinmek, en iyi uygulamaları tanımlamak ve toplanan bilgileri gruplandırmaktır.
- Avrupa’da ulusal ve bölgesel düzeyde çocuk koruması hakkında ana akım AB politikasına ortak girişim olan Eurochild-EURONET¹⁴ farklı düzeylerde, okul/topluluk/ulusal/bölgesel düzeylerde çalışan zorbalık karşıtı ve okulda şiddet programları ‘birleşik’ planlama ve uygulama yöntemleri açısından diğer bir iyi uygulama örneğidir.

2004 yılında, Avrupa Konseyi’nin inisiyatifiyle, Avrupa genelinden gençler, tüm Avrupalılar tarafından paylaşılan temel değerler ve ilkeler, özellikle Avrupa Konseyi’nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi’nde öne çıkan değerler temelinde Demokratik Şiddetsiz Okullar için Avrupa Şartı’nı hazırlamıştır.

Bu genç insanlar, Avrupa genelindeki okulların demokratik şiddetsiz okullaşmayı ilerletmek için kullanılacak bir model olarak bu Şartı kullanmayı ciddi şekilde gözden geçirmesini önermektedir.

Projenin amacı okul hayatına dâhil olan herkes için pratik bir araç sunmaktır (öğrenciler, aileler, öğretmenler, başöğretmenler, tüm okul personeli, idareciler, okul otoriteleri vb.) Bu Şart okul hayatına dâhil olan herkes tarafından uygulanabilir ve bu kişiler tarafından imzalanacak bir sözleşme işlevi görebilir.

Avrupa’nın eğitim sistemindeki farklılıkları göz önünde bulunduran Şart, olduğu şekliyle kabul edilebilir ya da doğasını ve genel prensiplerini koruyacak şekilde daha fazla güçlendirilebilir.

⁹ OECD ülkelerinde Okulda Şiddet, Karen Moore ve arkadaşları; Denizaşırı Kalkınma Enstitüsü ve Plan International, 2008

¹⁰ http://ec.europa.eu/justice/grants/programmes/daphne/index_en.htm

¹¹ <http://www.vista-europe.org/>

¹² <http://www.bullying-in-school.info/> <http://www.bullying.org/>

¹³ <http://www.ijvs.org/>

¹⁴ <http://www.europeanchildrensnetwork.eu/>

Demokratik Şiddetsiz Okullar İçin Avrupa Şartı¹⁵:

1. Okul toplumunun tüm üyeleri, güvenli ve huzurlu bir okul hakkına sahiptir.
2. Herkesin öğrenme ve kişisel gelişim için olumlu ve ilham verici bir ortam yaratılmasına katkı sağlama sorumluluğu bulunur.
3. Hiçbir kişisel farklılık gözetilmeksizin herkesin eşit muamele ve saygı hakkı vardır. Ayrımcılığa ve bastırılmaya maruz kalmaksızın herkes ifade özgürlüğüne sahiptir.
4. Okul topluluğu, herkesin haklarından ve sorumluluklarından haberdar olduğunu garanti eder.
5. Demokratik her okul, öğrenci temsilcileri, öğretmenler, aileler ve uygun olduğu hallerde okul topluluğunun diğer üyelerinden oluşan, demokratik yollarla seçilmiş bir karar alma yapısına sahiptir. Bu yapının tüm üyelerinin oy kullanma hakkı vardır.
6. Demokratik bir okulda, sorunlar şiddet olmadan ve okul topluluğunun tüm üyeleri ile işbirliği içinde yapıcı şekilde çözülür. Her okulda, problemleri tartışarak ve ara bularak önlemek ve çözmek için eğitilmiş personeli ve öğrenciler vardır.
7. Her şiddet vakası anında araştırılır, ele alınır ve öğrencinin ya da okul topluluğunun diğer üyelerinin müdahil olup olmadığına bakılmaksızın takip edilir.
8. Okul, yerel toplumun bir parçasıdır. Yerel ortaklar ile işbirliği ve bilgi paylaşımı sorunların önlenmesi ve çözülmesinde büyük öneme sahiptir.

5. Türkiye’de Çocuk Hakları

Türkiye, 1990 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni (ÇHS) imzalamış ve 1995 yılında bu sözleşmeyi onaylamıştır.

Çocuk satışı, çocuk fahişeliği ve çocuk pornografisi ile çocukların silahlı çatışmalara katılımı hakkındaki İhtiyari Protokoller, Türkiye tarafından 2000 yılında onaylanmıştır.

Ayrıca, 2002 ve 2004 yılları arasındaki bir dizi yasama paketi aile hukukunu ÇHS’ ye daha yakın hale getirmiştir:

- Türk Ceza Kanununda (No.5237) ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda (No. 5271) yapılan ve 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren değişikliklerle cezai sorumluluk yaşı 11’den 12’ye çıkarılmıştır, özgürlükten yoksun bırakma yerine bir gözetim altında tutma sistemi getirilmiştir; çocuklar hakkında verilen cezai yargı kararları azaltılmıştır;
- 3 Temmuz 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası, uluslararası standartları korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili usul ve ilkelere içselleştirme amacındadır. Örneğin; mağdur çocuklara duyarlı muamele ve koruma sağlanmasına yönelik özel düzenlemeler; çocuk mahkemelerinin sayısının artırılması; çocuklara sivil toplum kuruluşları tarafından koruma sağlanması.

Türkiye Çocuk Haklarının Kullanılması Avrupa Sözleşmesi’ni 7 Mayıs 1999’da imzalamış, 10 Haziran 2002’de onaylamıştır. Sözleşmenin 1. Maddesinin 4. Paragrafı, taraf devletlere, yargı önüne geldiğinde Sözleşme’nin geçerli sayılıp uygulanacağı aile hukuku kapsamında en az üç dava kategorisi belirleme yükümlülüğü getirmektedir. Türkiye’de Sözleşme’nin şu kategorilerde uygulanabilirliği bulunmaktadır.

Türkiye’de Sözleşme’nin şu kategorilerde uygulanabilirliği bulunmaktadır: boşanma, ayrılma, çocukların velayeti, ana babanın çocuğu görme hakkı, babalığın yargı yoluyla belirlenmesi.

¹⁵ http://www.vista-europe.org/what_is_vista.php

Türkiye ayrıca Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (CEDAW) de benimsemiştir. Sözleşme'yi 20 Aralık 1985 tarihinde onaylamış, daha sonra Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin bu alandaki yetkisini ortaya koyan protokolü 8 Eylül 2000 tarihinde imzalamış, 29 Ekim 2002 tarihinde de onaylamıştır.

Türkiye, 2010 yılında Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesini imzalamıştır. Sözleşme, aile ortamında gerçekleştirilen istismar, çocuk fahişeliği ve katılmaları için çocukları zorlayan çocuk pornografisi, tımar ve seks turizmi dâhil çocuğa yönelik her türlü şiddeti ele almaktadır.

Türkiye, 1992 yılında Çocuk İşçiliğinin Önlenmesi Uluslararası Programıyla (IPEC) çocuk işçiliğine karşı mücadele başlatan ilk 6 ülkeden biridir ve En Kötü Biçimlerdeki çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması (1999) dâhil bu alandaki altı ILO Sözleşmesine taraf durumundadır.

6. Okul Tabanlı Şiddetin Tanımlanması:

2002 yılında şiddet ve sağlık hakkındaki DSÖ Dünya raporunun yayınlanmasından bu yana, artan sayıda küresel ve ulusal ajans Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet tanımını kabul etmektedir:

"Kişinin kendisine, bir başkasına veya bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, az gelişmişlik veya yoksunlukla sonuçlanan (veya sonuçlanma ihtimali yüksek olan) kasıtlı kuvvet kullanımı veya kuvvet kullanma tehdididir."

Bu tanım, fiziksel eylemlerin ötesinde çok çeşitli sonuçları kapsamaktadır. Bu tanım, ölümlerle ya da yaralanma ile sonuçlanmasa da, bireyler, aileler, topluluklar ve dünya çapındaki sağlık sistemleri üzerinde önemli bir yük oluşturan şiddeti ele alma ihtiyacını yansıtmaktadır.

Okul tabanlı şiddet, DSÖ Raporu'nun birbiriyle ilgisiz ya da genellikle evin dışından olan, birbirini tanımayan bireyler arasında meydana gelen "topluluk şiddeti" olarak tanımladığı olgunun genel başlığı altında yer almaktadır. Bu hem yabancıların uyguladığı 'rastgele' şiddet eylemlerini, hem de işyerleri, cezaevleri, bakımevleri ve okullar gibi kurumsal ortamlarda uygulanan şiddeti içermektedir.

Burada 'okul' 18 yaşın altındaki çocuklara akademik eğitim sunan bir çeşit kurum olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, medrese ve manastır gibi dini kurumları, bakımevlerini, yetimhaneleri, ıslah evlerini ve cezaevlerini de kapsayabilmektedir.

Tanıma ek olarak, şiddet eylemini gerçekleştiren kişilere göre şiddeti üç geniş kategoriye ayıran bir tipoloji bulunmaktadır¹⁶:

- Kişinin kendisine yönelik uyguladığı şiddet intihara yönelik davranışlar (intihar düşünceleri, intihar girişiminde bulunma ve intihar etme) ve kişinin kendisine kötü muamele yapması/kendisine zarar vermesi (kendisini sakat bırakması gibi) olarak iki grupta değerlendirilmektedir.
- Kişiler arası şiddet aile içi şiddet (çocuk istismarı ve ihmali, eş şiddeti ve yaşlı istismarı) ve topluluk şiddeti (yabancıların dâhil olduğu gençler arası şiddet, tecavüz ya da cinsel saldırı ve okullar, işyerleri, cezaevleri ve bakımevleri gibi kurumsal ortamlardaki şiddet).
- Toplu şiddet, sosyal bir gündem yaratmak için gerçekleştirilen nefret ya da terörist eylemleri içeren sosyal şiddet; savaş ve ilgili şiddet içeren çatışmalar, devlet şiddeti ve büyük gruplar tarafından gerçekleştirilen benzer eylemlerin dâhil olduğu politik şiddet

¹⁶ Şiddetin önlenmesi ve etkisinin azaltılması: Kalkınma ajansları nasıl katkı sağlayabilir? WHO 2008; http://whqlibdoc.who.int/publications/2008/9789241596589_eng.pdf

ve ekonomik kazanç tarafından motive edilen büyük grupların saldırılarını içeren ekonomik şiddet olmak üzere üçe ayrılır.

Şiddet eylemi içeriği bakımından fiziksel, cinsel, psikolojik ve yoksun bırakma/ihmal olmak üzere dört grupta değerlendirilebilmektedir.

Okulda şiddet tanımları çeşitlilik göstermektedir bu nedenle, üzerinde karar kılınmış, tek bir tanım bulunmamaktadır¹⁷. Eğitim, psikoloji, kriminoloji, sağlık ve sosyoloji gibi bir çok dalın bu alana dâhil olduğu göz önüne alındığında bu durum şaşırtıcı değildir. Her disiplinin, okulda şiddet üzerinde kendi yaklaşımı ve bakış açısı bulunur.

Okulda şiddete neyin neden olduğu konusunda öğretmenlerin, ailelerin, çocukların ve araştırmacıların farklı düşüncelere sahip olduğunu biliyoruz.

Bir kişinin şiddete olan bakış açısı ve konudaki deneyimleri yaşından, ırkından ve cinsiyetinden etkilenmektedir. Örneğin, araştırmalar gösteriyor ki; ergen erkek çocuklar benzer yaşta kız çocuklarından daha fazla fiziksel saldırı riski altındadır. Diğer yandan kızlar cinsel taciz ve şiddete karşı daha savunmasız bir konumdadır. Bazı yetişkinler çocuklara tokat atılmasının yasaklanmasını desteklerken, diğerleri bunu şiddet kategorisi altında değerlendirmemektedir.

Bazı araştırmacılar, bunu 'şiddetin sürekliliği' olgusuna bağlamaktadır. Bu, rutini –'doğal karşılayabileceğimiz' eylem ya da davranışlar- ve medyada duyduğumuz okullardaki aşırı şiddet olaylarının birbirinden ayrılması konusunda yararlıdır.

Daha yaygın olarak, günlük şiddet türleri, sözlü saldırıyı ve öğretmenlerin öğretim ve öğrenimi ciddi şekilde engelleyebileceğini söylediği diğer rahatsız edici davranışları içermektedir.

Bunlar en azından aşağıdaki davranış gruplarını içermektedir¹⁸:

- Sözlü, örneğin; isimlerin söylenmesi, ırkçı hakaretlerin ve küfürlerin edilmesi;
- Sosyal, bir ya da bir grup öğrencilerin dışlanması;
- Dolaylı şiddet, örneğin; medya ilişkili kurbanlaşma (örneğin; özel resimlerin internet üzerinde gösterilmesi ve cep telefonları aracılığıyla söylentilerin yayılması);
- Fiziksel, itme gibi ılımlı fiziksel şiddet ve ciddi anlamda dövme gibi daha sert fiziksel şiddet türleri;
- Eşyayla ilgili, vandalizm, hırsızlık ve öğrenciler ile personelin mallarına zarar verme;
- Cinsel, sözlü taciz ve fiziksel istenmeyen cinsel davranış türleri;
- Silahlı, cep bıçağı ve tabanca gibi çeşitli silahların bulundurulması ve kullanımı

Rami Benbenishty ve Ron Avi Astor (2005) okulda şiddeti kapsamlı olarak şöyle tanımlamıştır:

"Fiziksel ya da duygusal olarak okuldaki kişilere, onların mallarına ve okul eşyalarına zarar verme amacı güden davranışlar".

Bu geniş bir tanımdır ve aşağıdaki noktaları vurgulamaktadır:

- Fiziksel şiddet (itme, tekmeleme, yumruk atma, dövme)
- Çalma ve eşyaya zarar verme
- Silah kullanımı (taşıma, tehdit etme, kullanma)
- Cinsel taciz
- Sözlü ve sosyal şiddet (küfür etme, aşağılama, toplumdaki dışlama, tehditkâr davranış, gasp)

¹⁷ Kaynak: Violence in UK schools: What is really happening? Dr Jane Brown ve Dr Mandy Winterton, 2010

¹⁸ "School violence in an international context". Rami Benbenishty ve Ron Avi Astor. Araştırma ve önlemede küresel işbirliği çağırısı. Uluslararası Şiddet ve Okul Gazetesi, 2008

Zorbalık şiddet kategorisi altına alınır mı?

Akademisyenler, araştırmacılar, kanun yapımcılar okullarda şiddet hakkındaki tartışmalara zorbalığı da dâhil etmektedir. Bugün 'şiddet' kelimesi düzenli olarak, okulların içinde ve dışında meydana gelen saldırgan ve rahatsız edici davranışların sürekliliğini tanımlamak için kullanılmaktadır.

Bazı uzmanlar, zorbalığın saldırgan davranışın bir alt kümesi olduğu görüşündedir. Yaygın olan diğer bir tanım da şudur: zorbalık, belli bir süre boyunca tekrarlanan ve gücün orantısızlığına dayanan kasıtlı, saldırgan bir eylemdir.

Uluslararası olarak tanınmış Norveçli araştırmacı, Dan Olweus, okul zorbalığını aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır¹⁹:

"Bir kişi, düzenli olarak ve bir süre boyunca, bir veya daha fazla kişinin olumsuz davranışlarına maruz kaldığında zorbalığa uğramış olur. Olumsuz davranış, bir kişi fiziksel temas ya da sözler ya da diğer yollarla diğer bir kişiyi kasıtlı olarak incittiğinde ya da rahatsız ettiğinde meydana gelir. Zorbalığın açık ya da saklı davranışlarla gerçekleştirilebileceğinin göz önüne alınması gerekir".

Ya da :

"Saldırgan davranış, eylemci ya da fail diğer bireyi incitmek (nispeten ciddi şekilde) ya da rahatsız etmek için kendi bedenini ya da bir objeyi (örneğin silah) kullandığında gerçekleşir".

Debarbieux²⁰, kapsamlı bir uluslar arası literatür taraması temelinde, artan düzeyde yoksunluk, eşitsizlik ve sosyal dışlanmanın okul tabanlı şiddet konusunda önemli bir rol oynadığı görüşündedir. Ancak, bunun genellikle sosyoekonomik faktörlere bağlı iken, küresel ve ulusal sosyoekonomik yapılara göre politika ve program değişikliğinden daha fazla etkilenebilen okullar, bireyler ve ailelere özel faktörler ile ilgisi olduğuna dikkat çekmektedir.

Debarbieux ayrıca şiddet olgusunu tanımlamak için bir toplumun seçtiği yollarla ideolojik ve tarihsel etkileri de tanımlamaktadır:

"Bizim şiddet olarak adlandırdığımız olgu ideolojik ve tarihsel olarak belirlenmektedir. Bizim eğitimde şiddet hakkındaki bugünkü endişemiz bizim şiddetle değişen ilişkimizi yansıtmaktadır. Kabul edilmekten ziyade, tam olarak teşvik edilmediği takdirde, şiddet Avrupalılar için hoş görülemez hale gelmektedir. Bu küresel bir olgu değil, paylaşılan yeni bir çocukluk vizyonunun göstergesidir..."

Debarbieux'un belirttiği gibi, çocuklar ve gençler değil çok çeşitli bakış açılarından okulda şiddetin tanımlarının çokluğunu kabul etme konusunda artan bir farkındalık bulunmaktadır.

Bu, araştırmaların ve uygulayıcıların sağlam bir bilgi temeli oluşturmasını ve oluşturuldukları gibi araştırma bulgularının ışığında muhafaza edilebilen ya da iptal edilebilen hipotezleri bir araya getirmesini sağlar.

7. Okulda Şiddet Kavramı

Şiddet/okulda şiddet konusuna farklı teorik yaklaşımlar bulunmaktadır. En fazla kullanılanlar ekolojik ve biyoekolojik çerçevelerdir²¹:

¹⁹ <http://www.violencepreventionworks.org/public/bullying.page>

²⁰ Debarbieux, E. Avrupa'da okulda şiddet – Tartışma, bilgi ve belirsizlik. Avrupa Konseyi, 2003

²¹ VISTA Ünite A1: Okulda şiddet tanım ve bağlamının anlaşılması; http://www.vista-europe.org/unit_a1.php e

7.1. Ekolojik Çerçeve²²:

Ekolojik çerçeve, diğerleri ondan daha fazla korunurken, bazı kişilerin ya da grupların neden daha fazla kişiler arası şiddet riski altında olduğunu tek bir faktörün açıklayamadığı kanıtına dayanır. Bu çerçeve, kişiler arası şiddeti, -bireysel, ilişki, topluluk ve toplumsal- dört düzeydeki pek çok faktör arasındaki ilişkinin sonucu olarak görür.

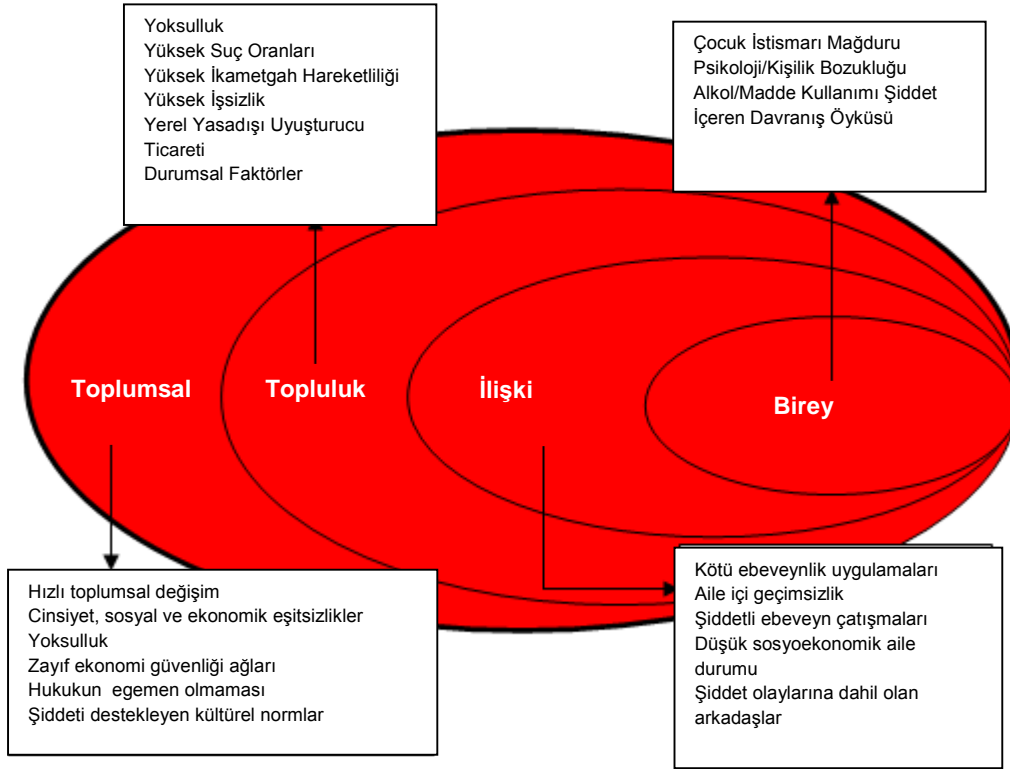
- **Bireysel düzeyde**, kişisel geçmiş ve biyolojik faktörleri bireylerin davranışlarını etkiler ve mağdur ya da şiddet faili olma olasılıklarını artırır. Bu faktörler arasında, çocuk istismarı, psikolojik ya da kişilik bozuklukları, alkol ve/veya madde kullanımı ve saldırgan davranışlarda bulunma ya da istismara öyküsü bulunmaktadır.
- Aile, arkadaşlar, eşler ya da akranlar vb. ile kurulan kişisel **ilişkiler** mağdur ya da şiddet faili olma riskini etkileyebilmektedir. Örneğin, saldırgan arkadaşlara sahip olunması, genç bir kişinin şiddet olayına dâhil mi olacağı yoksa şiddet mağduru mu olacağı durumlarda etkiye sahip olabilmektedir.
- İçerisinde sosyal ilişkilerin olduğu okullar, mahalleler ve işyerleri gibi **topluluk** bağlamları şiddeti de etkileyebilmektedir. Buradaki risk faktörleri, işsizlik düzeyi, nüfus yoğunluğu, hareket edebilirlik ve yerel uyuşturucu ya da silah ticaretinin varlığıdır.
- **Toplumsal** faktörler şiddetin teşvik edilmesi ya da önlenmesi üzerinde etkiye sahiptir. Bu faktörler, insanlar arasındaki sosyoekonomik eşitsizlikleri sürdüren ekonomik ve sosyal politikalar, silahların mevcudiyeti, erkeklerin kadınlar üzerinde egemen olduğu ya da ebeveynlerin çocuklar üzerinde egemen olduğu sosyal ve kültürel normlar ve sorunları çözmek için kabul edilebilir bir yöntem olarak şiddeti uygun bulan kültürel normlardır.

Ekolojik çerçeve, tek bir seviye içerisindeki faktörlerin etkisine karşı eşit öneme sahip farklı seviyelerdeki faktörler arasındaki etkileşimi ele alır. Örneğin uzun vadeli çalışmalar göstermektedir ki: hamilelik ve doğum ile ilişkilendirilen komplikasyonlar, belki de nörolojik hasar ve psikoloji ya da kişilik bozukluğuna neden oldukları için, genellikle ebeveynlerin görevlerini tam anlamıyla yerine getirmemesi gibi aile içerisindeki diğer sorunlarla birlikte ortaya çıktığında gençlik ve genç erişkinlik dönemlerinde şiddeti öngörmektedir.

Ekolojik çerçeve, bireysel risk faktörü etkileşimi, doğum sırasında meydana gelen komplikasyonların sonuçları ve ilişki riski faktörü, kötü ebeveynlik deneyimi olarak hayatın sonraki evrelerinde sonuç-şiddeti açıklamaya yardımcı olur.

Bu çerçeve, hareket ettikleri ekolojik seviyeye dayanan müdahale stratejilerini tanımlamak ve bir araya getirmek konularında faydalıdır. Örneğin, ev ziyareti müdahaleleri, olumlu ebeveynlik uygulamalarını destekleyerek aile ve çocuk arasındaki bağı güçlendirmek için ilişki düzeyinde hareket etmektedir.

²² WHO-Şiddetin Azaltılması için Küresel Kampanya; <http://www.who.int/violenceprevention/approach/ecology/en/index.html>

Şekil 1. Ekolojik Model – her bir seviyedeki risk faktörleri örneklenmiştir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002)

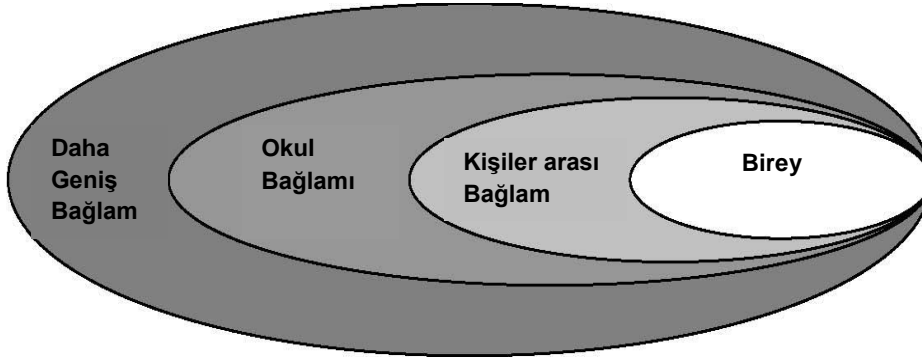
7.2. Biyoekolojik çerçeve:

AB'nin finanse ettiği VISTA projesi²³ Bronfenbrenner & Morris tarafından geliştirilen biyoekolojik bakış açısını benimsemektedir.

Bugün bu alandaki araştırmacıların çoğu problem analizlerinde ırk, cinsiyet ve sosyal sınıf gibi sosyokültürel faktörleri göz önüne almaktadır. Şiddete ilişkin risk ve koruyucu faktörler birey, kişiler arası, okul ve daha geniş sosyal bağlam da dâhil olmak üzere modeldeki her seviyede bulunur. Risk faktörleri, güçlük karşısında bireyi sorun oluşturmaya iten faktörlerdir; kendilerinin bizzat soruna neden olmalarına gerek yoktur. Koruyucu faktörler, güçlük karşısında bireyin sorun oluşturmaktan koruyan faktörlerdir. Etkileşim değişkenleri çoklu olduğu için spesifik nedensel faktörleri ortaya çıkarmak oldukça zordur ancak erken yaşlardan itibaren çocukların gelişimini izleyen uzun vadeli araştırmalar, nedensellik zincirlerinde meydana gelen risk ve koruyucu faktörleri belirleyebilir bu nedenle müdahale tasarımı için bir kanıt temeli sunmaktadır.

Okullarda şiddetin neden ortaya çıktığını anlamak için, VISTA basit bir etki-tepki analizinden ziyade açık ve esnek bir yaklaşım tavsiye etmektedir. Aşağıdaki şekil, okullarda şiddet olgusunu geliştirebilecek ya da azaltabilecek farklı bağlamları –birey, kişiler arası, okul ve toplum- göstermektedir.

²³ VISTA – Okullarda Şiddet Eğitimi Eylemi Planı, <http://www.vista-europe.org/>

Şekil 2. Okulda şiddetin anlaşılması ve önlenmesi için biyoekolojik model (Dünya Sağlık Örgütü, 2002)

Birey Bağlamı

Araştırmacılar, saldırgan olan ya da mağdur olan erkek ve kız çocukların bireysel karakterleri üzerinde derinlemesine çalışmaktadır. Saldırgan erkek ve kız çocuklar dürtüseldir, düşük öz kontrolleri vardır ve hayal kırıklıklarına karşı dirençleri düşüktür. Buna ek olarak, bazı çalışmalar saldırgan çocukların sosyal durumların yorumlanmasına ilişkin olarak önemli bilişsel açıklar sergilediklerini ve belirsiz sosyal durumlar karşısında düşmanca tutumlar takındıklarını göstermektedir. Son araştırmalar da kız ve erkek çocuklar arasında sosyal ve bilişsel beceriler ile ilgi farklılıkların şiddet ve suç davranışlarına dâhil olan çocuklarda bulunan cinsiyet farklılıklarını anlamamıza yardımcı olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Kilit sosyal ve bilişsel becerilerin, erkeklere oranla, bu tür eylemlere dâhil olan kız çocuklarını koruduğu düşünülmektedir.

Kişiler arası Bağlamlar

Şiddet aynı zamanda kişiler arası ilişkiler bağlamında değerlendirilmelidir. Örneğin, arkadaşlığın niteliğine bağlı olarak, arkadaşlar kurbanlaşmak için koruyucu ya da risk faktörü olabilir. Temel olarak, aile ilişkilerinin doğası okulda akran ilişkilerinin gelişiminde kritik bir rol oynar.

Farrington²⁴ okulda şiddete dâhil olma riskine bağlı üç aile faktörüne dikkat çekmektedir:

- Okul hayatının ilk yıllarında aşikâr olan, anne ve baba ve genel olarak aile içerisinde arasında şefkat ve duygusal sıcaklığın olmaması.
- Aile içerisinde fiziksel ya da psikolojik şiddetin varlığı ve kullanımı; aile içi şiddetin bulunduğu bir ortamda yaşanması.
- Yetişkinlerin idare, davranışlar ve çocuk etkinlikleri hakkında kurallarının, yönergelerinin ve makul kontrollerinin bulunmaması.

Ebeveynlik stillerine ilişkin olarak, Baldry ve Farrington zorbalık yapan erkek çocukların otoriter ve cezalandırıcı ebeveynlere sahip olma eğiliminde iken mağdurların düşük öz güveni olan otoriter ebeveynlere sahip olma eğiliminde olduklarını ortaya çıkarmıştır. Diğer çalışmalar, annelerin aşırı korumacılığı ve erkek mağdurlar arasında bir bağlantı olduğunu, kadın mağdurlar ile ise algılanmış anne reddi arasında önemli bir ilişki bulunduğunu göstermiştir.

Bağlanma kuramı, ilk çocukların, örneğin mağdurun psikolojik savunmasızlığı ve failin gerekçesiz saldırganlığı açıklayan bir iç çalışma modeli geliştirdiğini ileri sürmektedir. Zorbalık sorunları ve bağlanma arasındaki ilişkileri keşfetmeyi hedefleyen çalışmalar güvensiz çocukların zorbalık/mağdur sorunları özellikle zorbalık mağduru olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bağlanma kuramı, istismarın meydana geldiği (ebeveynler arası ve

²⁴ Zorbalık ve kurbanlaşma üzerindeki ebeveynlik etkisi: İngiltere Psikoloji Derneği, Farrington, 1998

ebeveyn-çocuk arası) ailelerin çocuklarının akranlarıyla olan ilişkilerinde aynı güvensiz kalıpları tekrar etme ihtimalinin yüksekliğini açıklamaya yardımcı olabilir.

Okul Bağlamı

Ailede oluşan kişiler arası ilişkiler okulda daha da gelişir. Şiddet, katılımcılar arasındaki sık temasın kalıplaşmış tahakküm ve teslimiyet rollerini kalıcı hale getirebildiği okul gibi kurumsal ortamlarda ilerler. Okullar gibi sabit bağlamın “dayanışma, kardeşlik, işbirliği, uyum ruhu, karşılıklı anlayış isteği, değerleri ile iyi geçinme arzusu ve diyalog ya da diğer şiddet dışı yollarla çatışmanın çözünmesi ile” değerleri ile yaşama eylemi olan “bir arada yaşama” süreci doğrultusunda olumlu ilişkileri teşvik eden koşulları yaratma potansiyeli bulunmaktadır. Bir arada yaşama olgusunu²⁵ baltalayan önleyici kuvvetlere ek olarak “bir arada yaşama olgusu”nu destekleyen sosyal ağların nasıl oluştuğunun bilinmesi de son derece önemlidir.

Hiçbir öğrenci bir diğeriyle aynı olmadığı gibi hiçbir okul da diğerinin aynısı değildir. Bazı öğrencilerin motivasyonu düşüktür ya da okulda sıkılır, ya da kurallara ve düzenlemelere uymaz; bazıları zorlu aile geçmişine sahiptir ya da evde istismara ya da zorbalığa uğramaktadır. Öğretmenler ve öğrenciler arasındaki önemli bir çatışma kaynağı da okulun benimsediği disiplin kurallardır. Bu anlamda okullarda şiddet ve zorbalık ile mücadele edecek bazı programlar okullarda şiddetin önlenmesi için disiplin sistemlerinin önemini vurgulamaktadır.

Buna ek olarak, ‘birlikte yaşama olgusu’nun temelini oluşturan, öğretmenler ve öğrenciler arasındaki sosyal ağlar ve bunların birbirine karşı davranış şekilleridir. Çatışmalar sosyal hayatın ve istisnasız her okulun kaçınılmaz bir parçasıdır. Akranlar arasındaki ve öğretmenler ile öğrenciler arasındaki ilişkiler okullarda şiddetin yaygın bir kaynağıdır. Öğretmenler genellikle öğrencilerinin davranışlarından şikayet ederler ancak okulda kendi davranışlarının yaratacağı etkiyi göz önüne almazlar. Ancak, öğrenciler arasında veya öğretmenler arasında ortaya çıktığında, dürüst ve sorun çözücü bir şekilde çatışmalar ile yüzleşmekten daha iyi bir birlikte yaşama ortamı ve şiddet olmayan bir kültür oluşturma yolu bulunmamaktadır. Öğrenciler ve öğretmenlere gerçek öğrenme ve değişim şansı sunacağından bu çatışmalar olumlu bir şekilde çözülmelidir.

Çözülmemiş sorunlar ve mücadele edilmemiş zorbalık kalıcı hale gelebilir ve okuldaki birlikte yaşama olgusuna zarar verebilir. Birlikte yaşama kavramı okulda şiddet olgusunu okulda gerçekleşen kişiler arası ilişkiler çerçevesinde açıklamamızı sağlar. Aynı zamanda birlikte yaşama fikri, okul hayatında yer alan kişiler arası süreçleri kullanarak okulda şiddetinin önlenmesi ve azaltılması konusunda yardımcı olabilmektedir. Bu fikri anladığımız takdirde, çözüm okulun bizzat kendi yapısı ve ağları içerisinde olduğundan sorunu çözmek için harici kurumları görevlendirme ihtiyacımız ortadan kalkabilir.

Daha geniş Bağlam

Sosyologlar ve kriminologlar, kültürün, toplumun ve politikanın okulda şiddet konusu üzerinde sahip olduğu etkinin grafiğini çıkararak daha geniş bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bakış açısından, şiddete dâhil olma riski altında olan belli nüfus sektörleri bulunduğu için, okulda şiddet sosyal patoloji ve “sosyal savunmasızlık”¹⁵²⁶ in bir sonucu olarak kabul edilebilir. Bu belirli gruplar, toplum (bu durumda okul tarafından sunulduğu gibi) tarafından kullanılan otorite ile çok sık yüzleştikleri ancak toplumun sunduğu faydalardan nadiren yararlandığı için, kurumların sunmak zorunda olduğu olumlu şeylerden daha az yararlanmaktadır.

Yine bu gruplar eğitim sistemi içerisinde düşük motiviteye, itaatsizlik ve genel anlamda bir sistem olarak okula karşı düşmanlığa neden olan negatif deneyimler (örneğin, öğrenme

²⁵ <http://www.vista-europe.org/downloads/English/>

²⁶ Bilgi toplumunda eğitim-Güvensizlik çağında eğitim. Hargreaves, 2003

zorlukları, uzaklaştırma ya da dışlama, personelin saygısızlığı, başarısızlık, düşük moral) yaşamaktadır. Hargreaves²⁷

Eğitim sisteminde ve şiddetin kökenlerindeki küreselleşme etkisini vurgulamaktadır. Kapitalist toplumlarda, insanlar sosyal sınıf farklılıkları kalıcı hale getiren ve dezavantajlı grupların durumunu vurgulayan bireyselci ve rekabetçi bir şekilde davranma eğilimindedir. Bundan daha önemli olan, eğitim sisteminin okullarda olumlu bir okul kültürü geliştirmek için aktif şekilde çalışarak işbirliği ve dayanışma değerlerini geliştirmesidir.

8. Okullarda Şiddet ile Mücadele Stratejileri:

BM Çocuklara Yönelik Şiddet Konulu Çalışması²⁸, şiddet ile en etkili yüzleşme yaklaşımlarının belli okulların spesifik durumlarına göre geliştirilmiş olduğu sonucuna varmıştır. Okullar bulunduğu toplumların ayrılmaz bir parçasıdır ve okullarda şiddeti önleyecek girişimler bu bağlaşıklığı göz önüne almalıdır.

8.1. UNICEF'in Çocuk Dostu Okullar Girişimi

Ortak insan hakları ilkelerine dayanan çözümler yaklaşımı, UNICEF'in "Çocuk Dostu Okullar" girişimi²⁹ ile örneklendirilmiştir. Girişim çocuk eğitiminin kalitesini etkileyen bir dizi konuyu ele almaktadır.

UNICEF'in "Çocuk Dostu Okullar" girişiminin bakış açısına göre, şiddet, okul dizaynı ve yerleşimi; su ve sıhhi tesisat tedariki; sınıflarda öğretme stratejileri; müfredat geliştirme; içlemcilik ve cinsiyet hassasiyeti; okul idaresi ve bütçesi; yerel halk ile bağlantılar; ve eğitim otoritelerinin ve hükümetlerin eylemleri gibi birkaç konudan biridir.

Bu yaklaşım, çocukların evlerindeki koruma ve güvenliğin öğrencilerin derslere katılma ve öğrenme kapasitesi üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu göz önüne alarak, belirgin şekilde okulu daha geniş bir topluluğa bağlar.

Bu farklı unsurların birbiriyle ilişkili olan yapısı okul dizaynı durumunda iyi şekilde gösterilmektedir. Çocuk Dostu Okullar girişiminde desteklenen ve proje için geliştirilen kılavuzda detaylandırılan iyi okul dizaynı yalnızca sınıf büyüklüğü, havalandırma, aydınlatma ve erişim gibi konuları ele almıyor ayrıca öğrenci-öğretmen etkileşiminin dışarıdan görünebildiği, erkek ve kız öğrenciler için yeterli ve ayrı tuvaletlerin olduğu (engelli çocuklar için sağlanan imkânlar), çocukların istismar riski altında olabileceği تنها alanların en aza indirildiği, tehlikeli dış etkilerden korunan çocuk dostu, güvenilir bir alan yaratmak için okul çevresine çitlerin döşendiği diğer alanlar ve sınıfların dizaynını destekleyerek bu hususları çocuk korunmasına bağlamaktadır.

Okulun fiziksel görünümü de son derece önemlidir: okul çevresi hasmane ve tehditkâr olarak algılandığında, katılım azalır. Bunun aksine, temiz, bakımlı binalar ve renkli sınıflar hem personel hem de öğrenciler adına gurur kaynağı olmaktadır. Çocuk Dostu Okullar'daki öğrenciler tarafından öne sürülen Çocuk Dostu Okullar modelinin değerlendirmesine göre bu okullar öğrencilerin, güvenli, destekli ve bağlı hissetmelerini sağlamaktadır. Bu öğrenciler ayrıca, yetişkinlerin aile ve toplum katılımının yüksek olduğu ve çocuk merkezli pedagojik yaklaşımların uygulandığı okullarda tüm öğrencilerin katılımı ve başarısını desteklediği görüşündedir.

UNICEF'in beş çocuk dostu okul prensibi³⁰:

1. Bu okullar tüm çocukları kapsar.
2. İyi kalitede öğretim ve öğrenme süreçleri sunar

²⁷ Okullar Şiddet; Nicole Vettenburg, Avrupa Konseyi, 1999

²⁸ <http://www.unviolencestudy.org/>

²⁹ <http://www.unicef.org/cfs/>

³⁰ http://www.unicef.org/ceecis/education_13053.html

3. Güvenli, sağlıklı ve koruyucu bir okul çevresi sunar
4. Cinsiyete duyarlıdır ve hem girişte hem de başarıda cinsiyet eşitliğini gözetir
5. Tüm paydaşların –çocuklar, aileler, topluluklar- katılımını geliştirir.

ÇDO prensiplerinin uygulanması her ülkenin kültürel, sosyal ve ekonomik çevresine göre farklılık gösterir.

8.2. “Tüm Okul Yaklaşımı” - TOY

Okullardaki şiddeti durdurmaya yönelik en çok umut veren girişimler, çocuk merkezli “tüm okul” stratejileri³¹ için mutlak sektörel yaklaşımdan uzaklaşma konusunda başarılı olmaktadır. Bu stratejiler, yasalar, politika geliştirme, bütçe dağılımı, işsizlik politikası, öğretmen eğitimi, okul idaresi ve müfredat geliştirme aracılığıyla dâhil olmak üzere aynı anda birçok seviyede şiddet konusunu ele alarak doğal bürokratik ve idari ayrımların üstesinden gelmeyi hedeflemektedir. Okul ve sistem çapındaki müdahaleler yalnızca şiddet olaylarını azaltmakla kalmaz ayrıca okulu asma olaylarının azaltılmasına, akademik başarının geliştirilmesi ve çocukların sosyal becerileri ve refahının artırılmasına katkıda bulunmaktadır.

Tüm okul yaklaşımı, yalnız öğretilmek yerine bütünleyici bir şekilde resmi sektör müfredatına entegre edilecek olan sürdürülebilir kalkınmayı gerektirmektedir.

Uygulamada bu yaklaşım, okulun yalnızca müfredat aracılığıyla değil, entegre yönetim, paydaş ve topluluk katılımı, uzun vadeli planlama ve sürdürülebilir izleme ve değerlendirme gibi sürdürülebilir okul operasyonlarıyla sürdürülebilir kalkınma için öğretim ve öğrenimi bir araya getireceği anlamına gelmektedir.

Tüm okul yaklaşımları aktif ve katılımcı öğrenimi desteklemekte ve öğrencileri öğretmenler ve idareciler dâhil tüm okulun sürdürülebilir bir okul için aktif olarak çalışmasını gerektirmektedir.³²

Bir TOY’un okulda şiddet olgusuna uygulanması, bir kurum olarak okulda aktif bir öğrenme süreci gerektirmektedir. Bu süre. Daha geniş bir bağlamda oluşmaktadır. Bugün karmaşık bir bilgi toplumunda yaşamaktayız ve daima öğrenebilen ve farklılıklar ile birlikte çalışabilen eğitilmiş vatandaşlara ihtiyaç duymaktayız. Karmaşıklık, değişim anlamına gelmektedir, daha ayrıntılı olarak ele alınacak olursa, kurumlarımızda ve dünyamızda aniden ortaya çıkan, tahmin edilemeyen, doğrusal olmayan değişim anlamındadır. Değişim hakkında farklı düşünme yolları gerekir, bu yollarda planlanmış değişime yönelik geleneksel yaklaşımlarımıza izin verilmez. Sonuç olarak, okullar öğrenme kurumları olmalıdır yoksa bilgi yaratan bir kurum olarak tarihe karışacaklardır³³.

Tüm okul yaklaşımı, okullarda çocuklara yönelik şiddetin sonlandırılması için 2008 yılında başlatılan küresel bir çalışma olan Plan International’ın Korkusuzca Öğren kampanyası tarafından resimlendirilmiştir.³⁴

³¹ “Okullarda Şiddetle Mücadele” hakkında Üst Düzey Uzman Toplantısı için hazırlanan dosya Oslo, Norveç, 27-28 Haziran, 2011

³² Kaynak: <http://www.developmenteducationreview.com/issue6-perspectives2>

³³ Kaynak: http://www.vista-europe.org/module_b.php

³⁴ <http://plan-international.org/learnwithoutfear/learn-without-fear>

Avrupa Okullarında mental sağlığı geliştirmek ve şiddeti önlemek için AB'nin finanse ettiği "Connect fi 006" projesi, "Tüm Okul Yaklaşımı ile Okullarda Şiddet ile Mücadele Etme Planı Çerçeve Eylemi" geliştirmiştir. ³⁵

Okullarda Şiddet ile Mücadele Etme Planı Çerçevesi okul topluluğunda şiddetin önlenmesi konusunu ele almaktadır. Her bir önleme türü öğrenci, personel, sınıflar, okullar, fiziksel çevreler, aileler ve topluluk düzeyinde tanımlanmıştır. Eylemler geliştirme ya da birincil önleme, ikincil önleme ve üçüncül önleme olarak ayrılmıştır.

Önleme ve müdahale stratejileri:

- **Birincil önleme (proaktif müdahaleler)** şiddetin ve ilgili risk faktörlerin başlangıcını önlemeyi hedefleyen küresel ölçekte uygulanan yaklaşımları ifade eder.
- **İkincil önleme (reaktif müdahaleler)** artan şiddet riski altında olan kişiler için seçilmiş bir ölçekte uygulanan yaklaşımları ifade eder ve şiddet riskini önleme ve azaltmayı hedefler.
- **Üçüncül önleme (küratif)**, problem aşikâr olduğunda ve zarar verdiğinde gösterilen ölçekte uygulanan stratejileri ifade eder, örneğin, şiddet içeren davranışlarda bulunan ve/veya şiddet failerince mağdur edilen bireyler ya da gruplar.

Eylem Çerçevesi, kanun yapıcı ve program planlayıcısı için okullarda şiddetin önlenmesi teşebbüsünde bulunulacağı zaman göz önünde bulundurulması gereken farklı müdahale düzeylerinin haritasını sunmaktadır.

Her bir düzeyde, şiddetin önlenmesinde başarı elde etmek için umut verici ya da onaylanmış olan müdahaleler sunulmaktadır. Çerçeve spesifik bağlamlardaki müdahale olasılıklarını

³⁵ Ulla Salomäki; Connect fi – 006 – Okullarda Şiddetle Mücadele için Eylem Planı Önerisi; European Bridges Consulting, Finlandiya 2010

belirlemek için esnek bir kılavuz olarak kullanılabilir. Spesifik stratejiler hakkındaki bilgiler bu belgenin sonunda belirtilen kaynaklarda incelenebilir.

Herhangi bir müdahale ya da eylem tanımlanmadan önce, okul, toplumun zayıf yönleri ve şiddetin önlenmesine ilişkin hedef sorunların tanımlanması gerekir. Bu konu, önleme programlanmasına yatırım yapmak için mevcut kaynakların (insan ve maliyet) ve şiddet önleme programlarının tasarımında zaman, insan ve finansal kaynak yatırımında bulunmak için eğitim personelinin gönüllülüğünün değerlendirilmesini içerir. Personelin eğitim ihtiyacı ve eğitime katılım konusundaki istekliliği, şiddetle mücadele ve zorbalık karşıtı bir politika oluşturmaya yatırım yapmak için tüm okulların gönüllülüğü olarak tanımlanabilir.

İhtiyaç değerlendirmesi, yerel çevredeki şiddet profilinin analizini de ifade etmektedir. Yerel düzeyde görülen şiddetin seviyesi ve türü hakkındaki kesin bilgi, bu çabaların kabul edilmiş olanlardan ziyade gerçek ihtiyaçlara odaklandığının garanti edilmesine katkıda bulunacaktır. Buna ek olarak, müdahaleye başlamadan önce şiddetin profili hakkında veri toplanması planlamacıların programın getirdiği değişiklikleri değerlendirmesi için daha sonra müdahale sonrası şiddet verileri ile kıyaslanabilecek bir temel sağlayacaktır.

Müdahaleden önce, özel bir müdahale programı içerisinde ele alınması gereken çevresel karakteristiklerin tanımlanması önerilir. Bu çevresel karakteristikler, oyun alanı, tuvaletler, banyolar ve diğer izole alanlar gibi şiddete yönelik "fiziksel sıcak noktaları" içerebilir. Bu alanlar tanımlandığında, şiddet riskini azaltmak için bazı adımlar atılabilir: örneğin, kabalık ve muhtemel çatışmalardan kaçınmak için koridorlardaki öğrenci trafiği hafifletilebilir, öğrencilere eğlence alternatifleri sunmak için oyun alanı alt yapısı geliştirilebilir ve görünürlüğü yüksek olan alanlarda şiddet eyleminden caydırmak için ışıklandırılmalar artırılabilir.

Okul, aile ve toplum arasındaki mevcut iş birliğinin tanımlanması gerekmektedir. Bunların şiddetin önlenmesi ve mevcut kaynakların bulunmasında işbirliği gerçekleştirme istekliliği maliyet etkinliği yaratmakta ve çabalarında okula katkıda bulunmaktadır.

Evrensel olarak, henüz şiddete olaylarına dâhil olmamış okullara yönelik olarak geliştirme ve birincil önleme eylemleri hedeflenir, burada amaç okullarda şiddetin başlamasını engellemektir. Bu konuya, sosyal beceri eğitimi ve ortak öğrenme ile öğrencinin aktif katılımı ve öğrenciler arasında farklı düzeylerde alışveriş dâhildir.

Okul personelinin de bazı ihtiyaçları bulunur. Öğretmenler kendilerini rahat, memnun ve değerli hissettikleri takdirde, öğrencilerinde saygı, sempati ve anlayış ile yaklaşma ihtimalleri de artacaktır. Öğretmenler bunu temel ihtiyaç olarak nitelendirdiği için, yönetim stresi üzerinde özellikle durulmalıdır. Sınıftaki sorunları erken teşhis etmek ve pozitif bir öğrenme ortamı yaratmak için, öğretmenlerin grup dinamikleri içinde eğitim alması gerekmektedir.

İkincil ve üçüncül önleme, önemli bir risk teşkil eden okullarda şiddet girişimini engellemeyi ya da hâlihazırda bu problem ile yüzleşmekte olan okullarda şiddetin artması ihtimalini düşürmeyi hedefleyen eylemleri içerir. Akran ya da partner baskıyla baş etme becerilerine ek olarak kendini savunma becerisi de ikincil önleme örnekleridir.

Okullarda şiddet içeren eylemlere anında müdahale edilmelidir. Bu görevde başarılı olmak için her bir okul bir kriz planına sahiptir ve durumun sınıf ve okul bazında aydınlatılmasına önem verir. Sosyal beceri ve sosyal yeterlik eğitimi de çatışma durumlarını yatıştırma araçları, ilişkilerdeki sorunları yapıcı şekilde çözme yöntemleri sunar ve karşılıklı olarak her iki tarafında memnun olduğu ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunur.

Tüm okul yaklaşımı, okullarda şiddet ile mücadele edilmesi noktasında büyük öneme sahiptir. Bu yaklaşım, okul çevresinin geliştirilmesine öğretmenler, gençler ve ailelerin katılımını ve çocuğun genel gelişiminde her bir grubun oynadığı kilit rolün değerlendirmesini içerir. Müfredat bunların ihtiyaçlarıyla ilgili olmalı ve aktif katılımları teşvik edilmelidir. Toplum ile olumlu

ilişkilerin geliştirilmesinde multidisipliner ağ yaklaşımı teşvik edilmelidir. Toplum kuruluşları şiddet içermeyen mesajların okul çevresi dışına çoğaltılması konusunda okullar ile iş birliğinde bulunabilir. Bu kuruluşlar risk altında olan ya da şiddet mağduru olan çocukları idare etme ve koruma hizmetleri sağlayacaktır.

Okullarda Şiddet ile Mücadele Etme Planı için Çerçeve Eylemi:

Okullarda şiddet ile mücadele	Değerlendirme	Birincil Önleme (proaktif)	İkincil Önleme (reaktif)	Üçüncül Önleme (küratif)
Öğrenciler	<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin refahı • öğrencilerin benlik saygısı • Öğrencilerin sosyal bilişi • Başkalarının ve kendilerinin duygularını ve hislerini anlama becerisi • tutum ve bakış açıları • aitlik derecesi • riskli davranış düzeyleri ve okula yönelik tutumları • problemin büyüklüğü • çocuk odaklı yaklaşımın uygulanma derecesi 	<ul style="list-style-type: none"> • duygusal yeterlik, öz-kontrol ve agresif davranış eğitimi • sosyal beceriler, problem çözme ve sosyal yeterlik • öğrencilerin aktif katılımının geliştirilmesi • rahatlama egzersizleri • hobiler • kooperatif öğrenme, farklı beceri düzeylerine sahip öğrenciler arasında alışverişin geliştirilmesi • öğrencilerin politik farkındalıklarının artırılması • katılım, öğrencilerin okul hayatında söz sahibi olma olasılıklarının artırılması, 	<ul style="list-style-type: none"> • akran arabuluculuğu, • danışmanlık, akademik başarısızlık ihtimalini düşürmek için meslek kılavuzluğu • öğüt verme, mağdur olma riski altındakiler için girişkenlik eğitimi • baş etme becerileri ve kendilerini savunma becerileri • akran ve partner baskılarıyla başa çıkma becerileri • daha zayıf olan kişiye karşı olan tutumlar • okul zorbalığı, zorbalık durumunda farklı roller hakkında bilgi ve okulda şiddet hakkında farkındalığın artırılması 	<ul style="list-style-type: none"> • psikolojik, tedavisel, sosyal ve tıbbi tedaviler • ani kriz yardımına erişim • aktif takip
Personel	<ul style="list-style-type: none"> • eğitim ihtiyaçları, eğitim gönüllülüğü • sağlık kılavuzluğu: ne kadar öğrenci katılıyor ve ne kadar personel mevcut • problem profili • takım eğitiminin geliştirilmesi • personel refahının değerlendirilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • eğitim: grup dinamikleri ve sosyal beceriler, • öğrencilerin psikososyal gelişimi ve agresif davranışları hakkındaki psikoseksüel bilgi • iş yeri zorbalığı hakkındaki bilgi, personel arasındaki rollerin tanımlanması, anlaşma • klinik gözlem, öğretmenler için 	<ul style="list-style-type: none"> • zorbalık durumunun hemen sonrasındaki kriz toplantısı • danışmanlık 	<ul style="list-style-type: none"> • zorbalık ve mağdurlar ile ciddi görüşmeler • müdahil olan çocukların aileleri ile ciddi görüşmeler • Suçlamama yaklaşımı: zorbalık ile empati kurma: • psikolojik, sosyal ve tıbbi tedaviler • ani kriz yardımına erişim • aktif takip

		<p>eğitmenlik ve danışmanlık</p> <ul style="list-style-type: none"> • ekip çalışmasının geliştirilmesi • işyerinde mental sağlığın geliştirilmesi 		
Sınıf	<ul style="list-style-type: none"> • çocuk odaklı yaklaşımın uygulanma derecesi • sınıf iklimi değerlendirmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • sınıf için davranış teknikleri • pozitif pekiştirme, • açık kurallar, şiddet içermeyen disiplin yönetimi • öğrenciler ile diyalog halinde yaratılan, sınıf için anti şiddet politikası 		
Okul	<ul style="list-style-type: none"> • okul iklimi değerlendirmesi • şiddetle mücadele ve zorbalık politikasına yatırım yapılması için okul ne kadar hazır? • idari/yönetici desteğin belirlenmesi: personel ve zaman kaynakları • cezalandırma/ disiplin yöntemleri, öğrenci katılımı, personel desteği hakkındaki ilgili politikalar üzerinde analizlerin yürütülmesi, • Klinikler tarafından tutulan Çalışma kaynakları/verileri: yaralanma riski oluşturan davranışlar ve sorunlar. 	<ul style="list-style-type: none"> • öğrenciler ile diyalog halinde oluşturulan okul çapında anti şiddet politikası • failler ve mağdurlar için yaftalama karşıtı politika • öğrenci ve öğretmen idaresi genel politikası ve güvenlik tedbirleri • okul ve sınıftaki demokratik yapıların geliştirilmesi • davranış izleme ve destek • okul kuralları ve şiddet karşıtı politikaya dair tüm seviyelerde bilgi • Okulda Şiddet Karşıtı Avrupa Haftası-farkındalık artırma kampanyası • Okul aile birliği toplantıları • okulda olumlu değişimler uygulamak için okul kapasitesinin artırılması. 	<ul style="list-style-type: none"> • durumlar hakkında bilgilendiren ve güven gerekli olduğunda açık tartışma, • olumlu davranış ve uygunsuz davranışların sonuçları için girişimlerin belirlenmesi • Açık kurallar • zorbalık karşıtı okul politikasında tanımlanan cezalandırma 	<ul style="list-style-type: none"> • tüm okul toplantıları • açık paylaşım • olumlu disiplin önlemleri.
Fiziksel Çevre	<ul style="list-style-type: none"> • şiddet için fiziksel sıcak noktalar gibi çevresel karakteristikler 	<ul style="list-style-type: none"> • okul ve sınıfların donatılması • temizlik • küçük sınıflar 	<ul style="list-style-type: none"> • Sıcak şiddet noktalarının artmasını engellemek için öğrencilerin geçişinin okul 	

	<ul style="list-style-type: none"> • üzerinde çalışılması • oyun alanının fiziksel özellikleri • binanın, sınıfların koşulları, çıkışların sayısı ve türü • tuvaletlerin, ışıklandırmanın ve izole alanların tasarımı ve yerleşimi. 	<ul style="list-style-type: none"> • öğrencilerin yaratıcılığına saygı • sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülebilmesi • oyun alanı gözetiminin artırılması ve oyun alanının daha ilgi çekici hale getirilmesi • oyun alanı güvenliği • sınıfın iyi şekilde dekore edilmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> • bahçesinden gerçekleştirilmesi 	
Aile	<ul style="list-style-type: none"> • okul ve aile arasında mevcut olan işbirliği • okul tabanlı şiddet önleme programı işbirliği ve katılım konusunda isteklilik • öğrenci ailelerinin sosyoekonomik özellikleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Ailelere saygı duyulması, pozitif işbirliği • ailelere pozitif geribildirim verilmesi • öğrenciler ve personel hakkında ailelerin bilgilendirilmesi • uygun çocuk bakımı teknikleri kullanmaları konusunda ailelerin eğitilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • dâhil olan tüm aileler ile açık tartışma • aile-aile tartışmalarının desteklenmesi • sınıf toplantıları ve ailelere sunulan raporlar aracılığıyla aileler ve öğrenciler ile gelişmiş iletişim 	<ul style="list-style-type: none"> • psikososyal, sosyal ve tıbbi tedaviler • ani kriz yardımına erişim • aktif takip
Topluluk	<ul style="list-style-type: none"> • Projeye katılım konusunda topluluğun istekliliği • sağlık ve eğitim, polis, adalet, gençlik ve sosyal sektörler ile işbirliği • programın birleşebileceği mevcut kaynaklar. 	<ul style="list-style-type: none"> • topluluk ve ortak faaliyetler ile işbirlikçi projeler ve programlar • paylaşılan sorumluluk • okulun şiddet karşıtı politikası hakkında medya ve yerel hizmetlerdeki bilgiler 	<ul style="list-style-type: none"> • okul sonrası ve yaz aktiviteleri 	<ul style="list-style-type: none"> • yerel olarak geliştirilen programlar • erken belirleme ve müdahale için yerel hizmetlere erişim

9. Okul ve/veya eğitim ortamlarındaki şiddete odaklanan, çocuklara ve ailelerine yönelik şiddetle mücadele konusunda Türkiye'deki son gelişmeler

9.1. Türkiye'de Çocuklara Yönelik Şiddet:

2013 yılında, UNICEF Türkiye, "Güney Doğu Avrupa'da Çocukların Şiddete Karşı Korunması" projesinin bir parçası olarak kapsamlı masaüstü incelemesi³⁶ yürütmüştür.

Proje, sivil toplum örgütlerinin yerel ve ulusal düzeyde çocuğa karşı şiddetle ilgili politika yapım sürecindeki katılımının, veri toplama, izleme ve değerlendirme alanlarında farkındalık ve kapasite geliştirme eğitimleri ile geliştirilmesini hedeflemektedir.

³⁶ Unicef Turkey; Çocuklara Yönelik Şiddet – izleme ve göstergeler – literatür taraması; Selin Berghan ve Adem Arkadaş – Thibert; 2013

Masaüstü incelemesi, çocuk haklarının izlenmesinin evrimi üzerine kavramsal çerçeveler sağlar, bu tür uygulamaları, Türkiye’de çocuğa yönelik şiddet durumunu ve UNVAC tarafından tanımlandığı üzere her çocuğa yönelik şiddet ortamındaki (ev, okul, kurumlar, iş, cadde) göstergelerin örneklerini çoğaltmak için iyi uygulamaları, becerileri tanımlar.

İnceleme, genel olarak çocukların izlenmesi ve özellikle şiddetin izlenmesine ilişkin olarak Türkiye’de sistematik hiçbir çabanın sarf edilmediğini göstermektedir.

UNICEF’in araştırması ise, Türkiye’deki var olan izleme mekanizmalarının, tarafsızlığı sağlayamaması ve yaptırım yetkilerinin olmamasından dolayı etkili olamadıklarını ortaya koymuştur.

Türkiye’de çocuklar, yaş-cinsiyet-bölge farkı olmaksızın, evde en çok babadan, okulda en çok öğretmenden ve sokakta tanıdıklarından şiddet görmektedirler. Yetişkinlerden öğrendikleri şiddeti ise başta okul olmak üzere, çeşitli ortamlarda birbirlerine uygulamaktadırlar.

İlköğretimde her üç öğrenciden biri düzenli olarak ve en çok sözel zorbalık görmekte; lisede sözel zorbalığın yerini fiziksel şiddet almaktadır³⁷. Öğretmenler, bilgi, beceri ve kapasitelerinin el vermediği durumlarda şiddete başvurduklarını itiraf etmektedirler³⁸.

Çocuğa karşı fiziksel ve duygusal şiddet yaygın olarak bir disiplin şekli olarak onaylanmakta ve evde ebeveynler, kurumlarda yetkililer tarafından uygulanmaktadır. Çocukların uğradıkları şiddeti doğru bulmaları, şiddeti içselleştirdiklerinin bir göstergesidir³⁹. Çocukken tanık olunan veya maruz kalınan şiddetin, erkeklerin şiddet uygulama olasılığını, kadınların da şiddete maruz kalma olasılığını iki kat arttırmaktadır⁴⁰.

Yoksulluk; aile içi şiddetin (UNICEF, 2009) (%71,6) ve çocukların suça sürüklenmesinin ilk ve temel nedeni olarak ortaya çıkmaktadır⁴¹. Ailenin ve dolayısıyla çocuğun maddi yoksulluğu arttıkça, tüm alanlardaki iyi olma hali göstergeleri de kötüye gitmektedir⁴². Başta aile içindeki olmak üzere, şiddet cinsiyet temellidir. Türkiye’de her üç kadından biri fiziksel şiddet yaşamakta⁴³; %40’ından fazlası hayatlarının bir döneminde fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalmakta; her 10 kadından biri gebeliği süresince kocasından ağır şekilde fiziksel şiddet görmektedir⁴⁴. Cinsel sömürüye uğrayan çocukların bir kısmı, aynı zamanda komşu ülkelerden gelen insan ticareti mağdurudur ve İstanbul ile Diyarbakır’da belli bölgelerde yaşamaktadır⁴⁵. Kız çocukları, cinsel şiddet, namus cinayetleri, erken ve zorunlu evlilikler nedeniyle evde ya da aile ortamında yüksek risk altındadır⁴⁶.

- Okul-eğitim ortamları ile kapalı kurumlar bakımından etnik azınlıklar ve engelli çocuklar daha fazla risk altındadır. Kız çocukları için bekâret kontrolü dâhil cinsel şiddet riski daha yüksektir.
- Topluluk ve mahalle ortamları bakımından yoksul çocuklar, sokak çocukları ve cinsel azınlıklar ile mülteci ve sığınmacı çocuklar daha fazla risk altındadır.
- İş ortamları bakımından erkek çocuklar kamusal işlerde daha fazla risk altındadır. Kız çocukları ise eviçi işler bakımından ve ticari amaçlı cinsel istismar başta olmak üzere cinsel şiddet bakımından daha fazla risk altındadır.

³⁷ MEB. (2006). Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Raporu

³⁸ Semerci ve arkadaşları. (2012). Eşitsiz Bir Toplumda Çocukluk. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

³⁹ See 31

⁴⁰ Altınay, A ve Arat, Y. (2007). Türkiye’de kadına Yönelik Şiddet.

⁴¹ Öz-Ge Der. (2012). Denetimli Serbestlik Altındaki Gençler ve Ailelerine İlişkin Araştırma: İhtiyaçlar ve Beklentiler. Sevda Uluğtekin.

⁴² Bkz 31

⁴³ Bkz 33

⁴⁴ KSGM. (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Araştırması.

⁴⁵ ECPAT. (2006). Türkiye’de Çocuklara Yönelik Ticari Cinsel Sömürüye Dair Durum Analizi: İstanbul ve Diyarbakır.

⁴⁶ Unicef Türkiye; Çocuklara Yönelik Şiddet – izleme ve göstergeler- literatür taraması; Selin Berghan ve Adem Arkadaş – Thibert; 2013

Masaüstü incelemesinin en önemli bulgularından birinin özelliği şudur:

“Çocuklarının durumunun izlenmesinde ve kanunların, politikaların, programların, projelerin ve etkinliklerin ölçülmesinde göstergelerin geliştirilmesindeki yaklaşımların evrimleştiği söylenebilir. Çocuk gelişimi sonuçlarından çocukların refahına ve insan haklarının izlenmesine ve göstergelere dayanan haklara, hükümetler ve aynı zamanda sivil toplum örgütleri için uzun ve değerli bir öğrenme eğrisi bulunmaktadır.”

9.2. Uluslararası bağlamda ulusal çocuk koruma faaliyetleri:

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF ve Avrupa Konseyi tarafından Kasım 2012’de Ankara’da, “Çocuğa Karşı Şiddet ile Mücadelede Gelişimin Hızlandırılması” adlı uluslararası bir konferans düzenlenmiştir.

Kasım 2009’da, Bakanlar Komitesi, çocukların şiddetten korunması için bütünlük ulusal stratejiler hakkındaki Avrupa Konseyi Politika Rehberi’ni kabul etmiştir. Rehberin amacı, üye devletleri çocuk haklarını korumak ve çocuğa yönelik şiddeti ortadan kaldırmak için bütünlük bir ulusal çerçeve geliştirmeye ve uygulamaya teşvik etmektir.

Konferans, ev sahipliği yapan Türkiye dâhil, Avrupa Konseyi’ne Üye Devletler’de, çocuğa yönelik şiddete ilişkin mevcut durumun değerlendirilmesi ve bütünlük ulusal stratejiler geliştirilmesini hızlandırması adına imkân tanımıştır.

Konferansta başlıca ele alınan konular şunlardır:

- Çocuğa yönelik şiddet ile mücadelede ilerlemeyi hızlandırmak için paylaşılan bir dizi prensibe dayanan bir bütünlük ulusal strateji benimseme ihtiyacı;
- Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi ve çocukların şiddetten korunması için bütünlük ulusal stratejilerin uygulanmasını temin etmek amacıyla, hem ülke içinde hem de uluslararası düzeyde eşgüdüm ve işbirliği;
- Önlemeye odaklanma ve çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi ve erken tespiti için mekanizmalar oluşturma gerekliliği;
- Çocuğa yönelik şiddeti bildirmenin çocuklarla çalışan tüm profesyoneller için bir zorunluluk haline gelmesini ve bildirme için açık bir prosedür bulunmasını temin etme ihtiyacı;
- Fiziksel cezalandırmanın yasalar ile yasaklanması ve tüm ortamlarda bu tür uygulamalara karşı sıfır tolerans için çalışılması;
- Bu sorunun derinliğini daha iyi anlamak ve etkili çözümler bulma kapasitesini güçlendirmek için çocuğa yönelik şiddet üzerine araştırma ve verilere olan mecburi ihtiyaç;
- Çocuğa yönelik şiddet ile mücadelede bilgisi ile sivil toplumun temel rolü;
- Çocuk katılımına gereken önemin verilmesi ve çocukların onları etkileyen tüm konular ve karar alma süreçlerinde söz sahibi olmalarını temin etme ihtiyacı.

Raporun sonucunda şu belirtilmektedir:

- Şiddetin önlenemediği durumlarda, şiddet uygulayanları sorumlu tutmak ve mağdurları desteklemek için etkili yöntemler bulunmalıdır. Çocukları ilgilendiren adli ve idari işlemler çocuk dostu olmalı ve çocuğun görüşlerini göz önünde bulundurmalıdır. Sistemin periyodik ve bağımsız değerlendirmeleri gerçekleştirilmeli, sorunlar tespit edildiğinde revizyon ve değişiklikler yapılmalıdır. Değerlendirme sürecinde, konu herkesten önce onları ilgilendirdiğinden, çocuklara da danışılmalıdır.

9.3. Türkiye’de Aile İçi Şiddet

Kadına yönelik şiddet, kadınları en temel insan hakları ve temel özgürlüklerden yoksun bırakan, onların sağlığını kötü şekilde etkileyen ve onların sosyal ve ekonomik hayata etkin şekilde katılımına zarar veren çok ciddi toplumsal bir sorundur.

Kadına yönelik şiddet insan haklarının ihlalidir ve ulusların ilerlemesinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Uluslararası kurumlar ve Devletler, kadına yönelik şiddeti ve ayrımcılığı engellemek ve mağdurları korumak için çeşitli yasal ve idari önlemler almaktadır.

Türkiye, uluslararası taahhütlerini göz önüne alarak, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve mağdurların korunması adına her alanda yasal ve idari önlemleri alarak şiddet ile mücadele etmeye başlamıştır.

İlk adım olarak Başbakanlık “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü” 2009 yılında, kapsamlı “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Ulusal Araştırması”⁴⁷ nı yürütmüş ve hem kadına yönelik aile içi şiddetin farklı türlerinin yaygınlığı hem de kadınlar ile erkeklerin şiddet algıları hakkında bilgi toplamıştır.

Bu araştırma, şehirler ve kırsal alanlar, 12 bölge ve diğer bir dizi arka plan özelliğine ilişkin olarak kadına yönelik şiddet hakkında bilgi sunan, Türkiye’de gerçekleştirilmiş en geniş kapsamlı araştırmadır.

Sonuçları, Türkiye’de eşleri ya da partner(ler) tarafından kadına yönelik şiddetin yaygın olduğunu ve evli kadınların eşlerinden gördüğü fiziksel ya da cinsel şiddetin yaygınlığının ise son derece yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Genel olarak, hayatlarının bir dönemlerinde evli kadınların eşlerinden ya da partnerlerinden gördüğü şiddet aşağıdaki gibidir:

- Kadınların %39’u fiziksel şiddete,
- Kadınların %15’i cinsel şiddete,
- Kadınların %42’si fiziksel ya da cinsel şiddete,
- Kadınların %44’ü ise duygusal şiddete ya da istismara maruz kalmıştır.
- Kadınların %23’ü eşlerinin ya da partnerlerinin kendilerini çalışmaktan alıkoyduğunu ya da işlerini bırakmalarına neden olduğunu belirtmiştir.
- Fiziksel şiddete maruz kalan kadınlar bu şiddeti sık sık farklı seviyelerde yaşamaktadır.
- Kadının maruz kaldığı şiddet oranı kentsel ve kırsal bölgelere göre büyük bir değişim göstermemektedir: asıl dikkat çekici olan bölgeler arasındaki değişimdir. Bazı bölgelerde, şiddete maruz kalan kadınların oranı, ülke ortalamasından daha yüksektir. Kuzey Doğu Anadolu ve Orta Anadolu’da yaşayan kadınların yarısı, eşleri ya da partnerleri tarafından şiddete maruz kalmaktadır.
- Çoğu vakada, cinsel şiddetin yanında fiziksel şiddet de uygulanmaktadır.
- Lise ya da yüksek öğretim mezunu olan 10 kadından üçü eşleri ya da partnerleri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalmaktadır.
- Kadınların yüzde yetmiş çocukluğunda cinsel istismara maruz kaldığını belirtmiştir (15 yaşından önce).
- Evli ya da bekâr tüm kadınların 15 yaşından itibaren, yakın ilişkide oldukları erkekler dışında kendi aileleri, eşlerinin aileleri, akrabaları, okuldan kişiler, işyerinden tanıdıkları ve tanımadıkları kişiler tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalmaktadır.
- Kadınların fiziksel ya da cinsel şiddet gördüğü kişilerin aile üyeleri, akrabaları ve yabancılardan ziyade eşleri ya da partnerleri olma ihtimali daha yüksektir.

⁴⁷ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan, Avrupa Komisyonu tarafından finansal destek sağlanan research conducted by the consortium of ICON-Institute Public Sector GmbH, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Araştırmaları Enstitüsü ve BNB Danışma Ltd Şti. Konsorsiyumu tarafından yönetilen araştırma,

- Kadınların büyük çoğunluğu, bazı durumlarda erkeklerin eşlerini dövebileceği ifadesini desteklemiyor.
- Fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalmış olan kadınların dörtte biri şiddet nedeniyle yaralandığını belirtiyor.
- 10 kadından biri gebeliği sırasında şiddete maruz kalıyor.
- Eşi ya da partneri tarafından şiddete maruz kalan kadınların genel ya da mental rahatsızlıklardan muzdarip olma ihtimali, şiddet görmemiş kadınlardan daha yüksektir.
- Eşi ya da partneri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalan kadınların üçte biri hayatını sonlandırmayı düşündüğünü belirtmiştir.
- Kadınlar, maruz kaldıkları şiddetin en yaygın iki nedeni olarak 'erkeğin ailesi ile yaşanan sorunlar'ı ve 'maddi sorunlar'ı öne sürmektedir.
- Kadınların neredeyse yarısı maruz kaldığı fiziksel ya da cinsel şiddetten kimseye söz etmemektedir.
- Fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kalan neredeyse hiçbir kadın herhangi bir resmi kurumdan ya da STK'dan yardım talebinde bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın sonuçlarına dayanarak, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı "Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015"⁴⁸ i geliştirmiştir.

Eylem Planı, bu temel alanlar kapsamında geliştirilen hedefler doğrultusunda gerçekleşmesi gereken kapsamlı ve uygulanabilir faaliyetleri, sorumlu kurumlar ile işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşları belirlemektedir.

Planın hedefleri şunlardır:

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak.
2. Kadına yönelik şiddete neden olan ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması adına, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak.
3. Erişilebilir koruyucu hizmetleri daha etkili bir şekilde sunarak ve genelleştirerek şiddete maruz kalan ya da risk altında olan kadınlar ve varsa çocukları için sosyoekonomik gücü temin etmek.
4. Şiddete maruz kalan kadına, varsa çocuklarına ve şiddet uygulayan ve uygulama ihtimali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerini düzenlemek ve uygulamak.
5. Şiddete maruz kalan kadına, varsa çocuklarına yönelik hizmet sunumunu gerçekleştirmek adına kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirmek.

Türkiye'nin ilgili tüm Bakanlıkları, devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları, eylem planının uygulanmasına katkıya bulunmaya davet edilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın özellikle 4. Ve 5. Hedeflere katkıda bulunması beklenmektedir:

Hedef 4:

"Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet, özellikle kadının ve çocuğun fiziksel ve psikolojik bütünlüğüne ağır zarar verdiği için ciddi bir halk sağlığı problemi olarak tanımlanmaktadır.

Şiddete maruz kalan ve şiddet olayına tanık olan kişiye çoğu durumda tedavi, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetlerinin bir arada sunulması gerekmektedir".

⁴⁸ Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2012-2015); Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2013

Hedef 5:

“Kadına yönelik şiddet, ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, kadına yönelik şiddetle ilgili çalışmalar yürüten STK ve özel sektörün işbirliğini gerektiren çok boyutlu bir sorun alanıdır.

Kadına yönelik her tür şiddetin sonlandırılabilmesi için kolluk, adalet, sağlık, sosyal hizmet, çalışma gibi birçok sektörün; devlet, sivil toplum, medya ve özel sektör gibi birçok tarafın, bütüncül yaklaşım temelinde, uzun soluklu ve kararlı mücadelesine ihtiyaç vardır.”

9.4. Cinsiyet Eşitliği:

Cinsiyete ilişkin muhafazakâr tutumlar Türkiye’deki kültürel ve geleneksel hayatı öylesine şekillendirmektedir ki, kadınların kamu ve özel hayatın dışında tutulması tabii bir mesela haline gelmiştir. Bu dışlanma, kız çocukları, erkek kardeşlerinden ya da akranlarından daha az eğitim avantajına sahip olduğu andan itibaren ortaya çıkmaktadır.

AB’nin finanse ettiği “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi Eşleştirme Projesi” kapsamındaki, “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde geliştirilmiştir.

Bu plan, “Kadın ve Eğitim”, “Kadın ve Ekonomi”, “Kadın ve Yoksulluk”, “Kadın ve Sağlık”, “Yetki ve Karar Alma Süreçlerine Katılım”, “Kadın ve Çevre”, “Kadın ve Medya”, “Kadının İnsan Hakları”, “Kız Çocukları” ve “Kadının İlerlemesinde Ulusal Mekanizmalar” başlıkları kapsamında geliştirilmiştir.

Belirtilen alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi amacıyla tüm tarafların katılımıyla kamu politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında esas alınmak üzere amaç hedef ve uygulama stratejileri belirlenmiştir.

Eylem Planı 9 bölüme ayrılmıştır:

1. Türkiye’de Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi
2. Eğitim
3. Ekonomi
4. Yoksulluk
5. Yetki ve Karar Alma Mekanizmaları
6. Sağlık
7. Medya
8. Çevre
9. İnsan Hakları ve Şiddet

Eğitim bölümünün hedefleri şunlardır:

- Dokuzuncu Kalkınma Planı ile uyumlu olarak, eğitimin her kademesinde kız çocuklarının okullulaşma oranı (kayıt, devam, tamamlama) artırılabilecektir.
- Eğitimin her kademesinde fiziki ve teknik kapasite (örn, okulların altyapısı) artırılabilecektir.
- Yetişkinler arasında “Kadın Okuryazarlığı” artırılabilecektir.
- Eğitimciler, eğitim programları ve materyalleri “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği”ne duyarlı hale getirilecektir.

Ulusal eylem planı detaylı olarak aşağıdaki bilgileri ele almaktadır:

Eğitim sistemi toplumsal cinsiyet kalıplarının aşılmasında önemli bir role sahiptir. Türkiye nüfusunun yüzde 35’i 20 yaşın altında iken, 65 yaş ve üzeri nüfus toplam nüfusun yüzde 6’sını

oluşturmaktadır. Bu nedenle Türkiye genç bir nüfusa sahiptir. Türkiye nüfusunun çoğunluğu okula gitmektedir ve okula gidenler içinde hem erkeklerin hem de kadınların üçte biri en azından sekiz yıllık ilköğretim sürecini tamamlamaktadır. En az lise mezunu olan nüfusun oranı, erkeklerde yüzde 23, kadınlarda ise yüzde 14'tür. Zaman içerisinde, eğitimine devam eden kadınların ve erkeklerin sayısında bir artış gözlemlenmiştir.

1997 yılında %85.3 olan okuryazarlık oranı, 2006 yılında yüzde 88.1 olmuştur. Okuryazar olmayan kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır. 1997 yılından bu yana, okuryazar olmayanların oranı kademeli olarak düşmesine rağmen, 2003 ile 2006 yılları arasında toplumsal cinsiyet farkının giderilmesinde bir gelişme kaydedilememiştir. Okuma yazma bilmeyen kadınların sayısı erkeklerden daha fazladır.

Yaş faktörü dikkate alındığında toplumsal cinsiyet uçurumu azalmaktadır. 2006 yılında, 15-24 yaş arası kadınların okuryazarlık oranı yüzde 94,1 iken, bu yaş grubundaki erkeklerin okuryazarlık oranı yüzde 98,4 olarak kaydedilmiştir. Genele bakıldığında, okuma yazma bilmeme oranı her iki cinsiyet içinde "genç yaş gruplarından ileri yaş gruplarına", "kentsel nüfustan kırsal nüfusa" ve "Batı bölgelerden Doğu bölgelerine" gidildiğinde, artış göstermektedir. Ancak, bu değişkenlerin her koşulda kadınlar üzerindeki etkisi erkekler üzerindeki etkisinden daha büyük olmaktadır.

Sekiz yıllık (6-14 yaş) ilköğretim süreci temel eğitim olarak kabul edilmektedir, bu nedenle Milli Eğitim Temel Kanunu gereğince kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur. Bu eğitim devlet okullarında parasız olarak verilmektedir. İlköğretim kademesi net okullulaşma oranı son on yılda artış göstermiştir. 1997-1998 eğitim öğretim yılında ilköğretim kademesi net okullulaşma oranı toplamda %84.7 iken, erkek ve kız çocukları için bu oran sırasıyla %90.3 ve 79 olarak kaydedilmiştir. 2007-2008 eğitim öğretim yılında toplam oran %97.4 olmuş ve erkek ve kız çocukları için net okullulaşma oranları sırasıyla %98.5 ve %96.1 olarak kaydedilmiştir⁴⁹. Hem toplam okullulaşma oranları hem de kız ve erkek çocuklarının okullulaşmalarına ilişkin oranlar kırsal alanlarda kentsel alanlarda olduğundan daha düşük oranlarda gerçekleşmiştir.

2003 yılı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA) verilerine göre kız çocuklarının ilköğretimde okullulaşma oranının en yüksek olduğu bölge %95.6 ile Ege, en düşük olduğu bölge ise %70.9 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesidir.

İlköğretim zorunlu olmasına rağmen, okul terkleri önemli bir sorundur: zorunlu eğitim çağındaki çocuklar arasında, okulu terk oranının %13,5 oldu tahmin edilmektedir. Okul terklerinin kız çocukları arasında erkek çocuklarına göre daha yüksek olduğu ve beşinci ve altıncı sınıflarda yoğun olduğu görülmektedir⁵⁰.

Dokuzuncu Kalkınma Planında, özellikle ilköğretimde okul terklerinin varlığı kabul edilerek önlenmesi için başta kırsal kesimi ve kız çocuklarını hedef alan tedbirler sunulmaktadır.

Ortaöğretim, genel, mesleki ve teknik eğitim veren okulların/kurumların tamamını kapsamaktadır. Ortaöğretim kademesi en az dört yıl olarak belirlenmiş olup, zorunlu değildir. 1997 yılından bu yana, ortaöğretim kademesindeki okullulaşma oranının sürekli bir artış içindedir: 1997-1998 eğitim öğretim yılında ortaöğretimde net okullulaşma oranı toplamda %97.8 ve erkek çocukları için %41.4, kız çocukları için ise %34.2 olarak kaydedilmiştir. 2007-2008 eğitim-öğretim yılında ise bu oran %58,6: erkekler için %61.2, kızlar için ise %55.8 olmuştur⁵¹.

⁴⁹ MEB, 2007/08 Milli Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim. Net okullulaşma oranı, yasal düzenlemelere göre zorunlu eğitim çağında olan ve ilköğretime kaydolan çocukların toplam sayısının bu çağıdaki toplam çocuk sayısına olan oranıdır.

⁵⁰ Türkiye'de İlköğretim Okullarında Okulu Terk ve İzlenmesi ile Önlenmesine Yönelik Politikalar Yönetici Özeti, p.5, 2007.

⁵¹ MEB, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim. Net okullulaşma oranı, yasal düzenlemelere göre zorunlu eğitim çağında olan ve ilköğretime kaydolan çocukların toplam sayısının bu çağıdaki toplam çocuk sayısına olan oranıdır.

Genel ortaöğretime devam eden 1.980.452 öğrencinin %47.2'sini kız öğrenciler oluşturmaktadır. Genel ortaöğretime dâhil olan liselere bakıldığında, Güzel Sanatlar Liselerinde kızların katılımının erkeklerden fazladır ve Fen Liseleri ile Spor Liseleri'ne erkeklerin katılımının kızlardan daha yüksektir. Bu durum bir toplumsal cinsiyet ayrımına işaret etmektedir. İş gücü piyasasına ara eleman yetiştiren mesleki ve teknik liselere devam eden 1.264.870 öğrencinin %41.1'ini kızlar oluşturmaktadır⁵².

10. Okullar ve Eğitim Ortamlarında Şiddete ilişkin bazı çalışmalar:

10.1. Okul Bağlamında Aile İçi Şiddet

“Ankara, Erzurum ve Aydın İlçelerinde Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Konusunda İlköğretim İkinci Kademe ve Lise Öğrencilerinin Tutumları”⁵³

Çalışmanın amaçları şunlardır:

- Ergenlerin aile yapısı, toplumsal cinsiyet ve ailede kadına yönelik şiddet konusundaki görüşlerini öğrenmek
- Okul yöneticileri ile psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin, ailede kadına yönelik şiddet konusundaki görüşlerini ve ailesinde kadına yönelik şiddet yaşanan öğrencilerle olan deneyimlerini öğrenmek.

Bu araştırmada niteliksel araştırma yöntemleri olan derinlemesine görüşme ve odak grup tartışma teknikleri kullanılmıştır.

Araştırma nüfusu, Ankara, Erzurum ve Aydın illeri kent merkezlerinde bulunan ilköğretim okullarının ikinci kademesi ile ortaöğretim kurumlarından devlet liseleri ve devlet Anadolu liselerinde okuyan öğrencilerini içermektedir. Bu iller Kadının Statüsü Genel Merkezi'nin 2009 yılında yayınladığı Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Raporu verilerine dayanarak seçilmiştir.

Bu raporun sonuçlarına göre, Türkiye genelinde kadına yönelik şiddetin en yoğun olarak görüldüğü iller Kuzey Doğu Anadolu bölgesi illeri, en az görüldüğü iller ise ülkenin batısındaki illerdir. Bu veriler doğrultusunda, Kuzey Doğu Anadolu illerinden olan Erzurum, Batı illerinden olan Aydın ve hem metropol, hem de kadına yönelik aile içi şiddetin ortalama değerlerde görüldüğü Batı Anadolu Bölgesi ili olması nedeniyle Ankara seçilmiştir.

Her üç ilde de, devlet ilköğretim okulları ile devlet genel liseleri ve devlet Anadolu liseleri araştırma kapsamındadır (her birinden ikişer okul – toplam 12 okul); özel okullar hariç tutulmuştur.

36 odak grup görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Her ilde farklı sosyoekonomik düzeylerden olmak üzere, dört farklı kademededen (iki ilköğretim ve iki lise) sınıflar seçilmiştir.

Araştırmanın Bulguları:

Şiddetin nedenleri aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

Erkeğin Kişilik Yapısı:

Hem kızlar hem de erkekler, şiddetin altında yatan nedenler olarak sorunlu bir kişilik yapısı, öfke kontrolü yetersizliği ve stresle başa çıkamamayı göstermişlerdir. Ancak kızlara göre, ailelerine şiddet vakalarına tanık olan erkekler kendi eşlerine şiddet uygulamaktadır. Yine

⁵² MEB, 2007/08 Millî Eğitim İstatistikleri, Örgün Eğitim.

⁵³ Kadına Yönelik Aile içi Şiddet Konusunda İlköğretim İkinci Kademe ve Lise Öğrencilerinin Tutumları: Ankara, Erzurum ve Aydın İllerinde Niteliksel Bir Araştırma; Nüfus Derneği (Türkiye) ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu – UNFPA; 2013

kızlara göre karakteri zayıf olan ve kendini yetersiz hisseden erkekler şiddet kullanarak güçlerini göstermeye çalışmaktadır. Bazı erkek öğrenciler ise, erkeklerin kadınları mal olarak görmesi şiddet nedenidir.

Kadının Statüsü:

Kızlara göre, kadının ekonomik bağımsızlığının olmaması, onların değersiz olarak görülmesine, bunun sonucu olarak da şiddet mağduru olmalarına neden olmaktadır. Buna ek olarak, görüşülen erkeklerin çoğu kadınların fiziksel zayıflıkları nedeniyle şiddet mağduru olduğu görüşündedir.

Kadınların bazı Davranışlarının Erkek tarafından Onaylanmaması:

Şiddetin bir diğer nedeni olarak, kızlar ve erkekler, kadınların görev ve sorumluluklarını yerine getirmemesini, eşlerinin isteklerini yerine getirmemesini ve iffet konusunu öne sürmüştür. Erkek öğrenciler, erkeğin sınırları içerisinde yer alan (mali meseleler) konulara kadınların müdahale etmesinin de şiddeti doğuracağını eklemiştir.

Evlilik Yapısı:

Erken ve tanışmadan yapılan evlilikler de kızlar ve erkekler tarafından öne sürülen şiddet nedenleri arasındadır. Aile içindeki zayıf iletişim ve sevgisizlik ile saygısızlık şiddeti doğuran nedenler olarak belirtilmiştir.

Sosyal Normlar ve Değerler:

Hem kızlar hem de erkekler, toplumsal olarak kabul edilen normlar ve değerler içerisinde kadına yönelik şiddet eylemlerinden bahsetmişlerdir. Son zamanlarda medya toplum üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Şiddetin nedenleri, kızlar ve erkekler ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinde elde edilmiştir. Hem kızların hem de erkeklerin aynı nedenleri öne sürmesi, nedenleri benzer şekilde algıladıklarının bir göstergesidir.

Kızlar ve erkekler, kadına yönelik şiddet üzerinde cinsiyet rollerinin büyük önemli olduğu görüşündedir. Bunun nedeni ise: kadının aile ve toplumdaki düşük pozisyonu, erkeklerin kendini üstün ve kadınlardan güçlü görmesi: kadının erkeğe hizmet etmesi gerektiğini savunan toplumsal beklentiler: anlaşmaya dayalı olmayan evlilikler: evlilikte kadın ve erkeğin beklentilerinin belirlenmemesidir.

Şiddetin Sonucunda Kadının, Erkeğin ve Çocukların Duyguları

Kadının duyguları:

Kızlar şiddet mağdurları ile empati kurmuşlar ve mağduru hislerini tanımlayarak onların neye maruz kaldığını hissetmişlerdir. Ancak yanıtlayanların bir kısmı kadınların kendilerini suçlu hissettiğine inanmaktadır. Buna ek olarak erkek öğrenciler kadınların psikolojik olarak çöktüğünü ve negatif duygular hissettiğini belirtmiştir. Yanıt veren bazı erkek öğrenciler, şiddet mağduru bazı kadınların, erkeklerin haklı olduğunu düşünebileceği görüşündedir. Her iki grupta da, negatif duygular tanımlanmış, suçlu yanıtların ve erkeğin haklı görülmesi şiddetin kabulü olarak yorumlanmıştır.

Erkeğin Duyguları:

Hem kızlar hem de erkekler, kadına yönelik şiddet uygulayan erkeklerin pişmanlık duymayacağı aksine kendini daha güçlü hissedeceği görüşündedir. Aslında bazı gruplarda, bu erkeklerin stres atacağı, rahatlayacağı hatta bundan zevk alacağı belirtilmiştir. Buna ek olarak kızlar ve erkekler, eşlerini seven ve ilk kez şiddet uygulayan erkeklerin pişmanlık duyacağına inanmaktadır. Öğrenciler, eşine sürekli şiddet uygulayan erkeklerin bunu doğal bir durum olarak algıladığını ve tekrar tekrar uyguladığında kendini rahat hissedeceğini ifade etmiştir.

Çocukların Duyguları:

Kızlar, çocukların psikolojik sorunları olacağını ve akademik başarılarının düşeceğini ifade etmiştir. Çocuklar negatif duygular ile babalarından uzaklaşacak ve annelerine yakınlaşacaktır. Kızlar annelerini destekleyecek, erkeklerden uzaklaşacak ve evlenmekten kokar hale gelecektir. Diğer yandan erkekler muhtemelen babalarını taklit edecek ancak şiddete karşı duracaktır. Aydın ilinde düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrenciler ile yapılan görüşme esnasında (ülke içinde göç geçmişi olan öğrenciler) anneleri şiddet mağduru olan öğrenciler, çocukların aşırı duygusal reaksiyonlar göstereceğini belirtmişlerdir.

Erkek öğrencilerin bazıları çocukların psikolojik olarak zarar göreceğini, babalarını taklit edeceklerini ya da çocuğun şiddeti reddeceğini ifade etmiştir. Bu öğrenciler, çocuğun yaşının ne kadar etkileneceği üzerinde öneminin olduğuna inanmaktadır. Kız öğrenciler kadın ve çocukların duygularına değer vermekte ve tartışmalara mümkün olduğunca detaylı şekilde katılmaktadır. Bunun aksine erkekler bu konu hakkında konuşmaktan kaçınmaktadır.

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenleri ve Okul İdarecilerinin verdiği Bilgilerin Analizi:

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Öğretmenleri:

Öğretmenler şiddetin tanımı ve türlerini açıklamış ve şiddetin nedenleri kişisel, sosyoekonomik ve kültürel olarak sıralanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) şiddetin nedenleri için oluşturduğu ekolojik model sınıflandırmasına benzer bir tanım geliştirilmiştir. Ancak öğretmenler devlet politikaları ve uygulamaları ve sosyal ve kültürel faktörleri belirleyen medya hakkındaki görüşlerini beyan etmemişlerdir. Konunun daha çok aile ve çocuklar bazında ele alındığı düşünülebilir.

Çocukların, sorunlarıyla ilgilenen öğretmenler ile iyi ilişkiler kurması beklenir. Buna ek olarak öğretmenler, çocukların sistematik olarak izlenemediğini, ancak çocukların yardım isteği sonucunda doğrudan ya da dolaylı yollardan aile içi şiddetten haberdar olabildiklerini belirtmişlerdir. Aile içinde şiddet yaşanan ailelerden gelen öğrencilerin ruhsal sorunları bulunur ve okula olan ilgilileri azalır. Sorunu olan öğrencilerin rehberlik servisine gönderilmesi söz konusu olduğunda rehberlik servisinin "gönüllü" bir servis olduğu için çocuğun isteği ile gelmesi beklenir. Diğer taraftan, sorunları olan çocukların, okula başlamadan önce değerlendirilmesinin önemli olduğu ifade edilmektedir. Okula başladıktan sonra herhangi bir değişim göstermediklerinden, sorunları fark edilmemektedir. Aile içi şiddete ilişkin sorunların okula başlamadan hemen önce ortaya çıktığı durumlarda, çocuğun yardım alma konusunda istekli olması büyük öneme sahiptir.

Öğretmenler, çocukların aile içi şiddet olaylarını doğal karşıladıklarını ve kabullendiklerini ve farklı duygusal reaksiyonlar gösterdiklerini düşünmektedir. Yine öğretmenler, sosyal gelişim sorunları yaşadıklarında, öğrencilerin kendilerinden yardım talebinde bulunamayabileceği görüşündedir.

Öğrencilerin sunulan psikolojik ve sosyal danışmanlıktan ve destek mekanizmaları ile servislerden yararlandığını garanti etmek için okul ortamına müdahalelerde bulunulabilir. Yalnızca ihtiyacı olanlar değil tüm çocukların sistematik olarak bu servisten yararlandığını garanti etmek için destek sistemleri geliştirilmelidir.

Öğretmenler, aile içi kadına yönelik şiddet sorunu olan çocuklarla yaptıkları görüşmeler sırasında bireysel görüşme tekniklerini kullandıklarını ve çocuğun ailesiyle de görüşmek istediklerini belirtmişlerdir. Ancak öğretmenlerin genel kanaatleri ailede sorunun çözümlenemediği durumlarda şiddet olayının okul bazında çözümlenemeyeceği şeklindedir. Öğretmenlerin gözlemleri ve ifadeleri, bu tür vakalarda sorunun yalnız okul sınırları içinde psikolojik danışmanlık ve rehberlik servisi ile çözümlenemeyeceği yönündedir. Olayın temelinden çözümlenmesi için olaya bütüncül bir bakış açısının geliştirilmesi gerekmektedir.

Buna ek olarak, bu bütüncül bakış açısının ise öğretmen düzeyinde gerçekleştirilememiş olduğu gözlemlenmiştir.

Öğretmenlerin yaşama ve çalışma koşullarına ilişkin olumsuzlukların okuldaki psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin aksamasına neden olduğuna ilişkin yorumları mevcuttur. Okullarda yeterli psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğretmenin olmaması önemli bir sorun olarak belirtilmelidir. Bu nedenle, sorunları olan ya da risk altında olan öğrencilere ulaşmak ve onların gelecekte daha büyük sorunlar yaşamasını önlemek için sistematik bir hizmet sunma modeli gerekmektedir.

Okul İdarecileri:

Okul idarecilerinin şiddetin tanımı ve türleri konusunda yeterli bilgiye sahiptir. İdareciler, toplumu tanır ancak ailede kadına yönelik şiddet hakkında aileden ya da öğrenciden bilgi gelmediği sürece, konudan haberdar olamazlar. Okulda sorunu olan öğrencilerin öğretmen tarafından tespit edildiğini ve yaşanan sorunun öğretmenler tarafından idarecilere bildirildiğini ifade etmektedirler. İdarecilerin genel görüşü ailede kadına yönelik şiddetin okulun müdahale alanına girmediği, ancak çocuğa yönelik şiddet olursa bu şiddet olayının okulu ilgilendireceği yönündedir.

Aile içi kadına yönelik şiddetin nedenlerinin açıklaması idareciler tarafından net olarak yapılmıştır. Toplumsal, ilişkisel ve bireysel etmenlerin sınıflandırılması yapılırken, toplumu etkileyebilecek sosyal politikalar ve medya hakkında yorum yapılmaması dikkat çekicidir. Bu grupta, konunun daha çok bireysel aile bazında ele alınması gerektiği düşünülmüş olabilir.

İdareciler, ailede kadına yönelik şiddet ile karşılaşan çocuklarda ruhsal sorunları olduğundan bahsetmektedir. Bu çocukların arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişimlerinin bozulduğunu, davranış bozukluklarının olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların disiplin suçları işledikleri de belirtilmiştir. Okul başarısı düşen ya da sorunları olan çocuklar psikolojik danışma ve rehberlik servisine yönlendirilmekte, onlara bu dönemde destek olunmaktadır. Bu çocukların sportif ve kültürel faaliyetlere yönlendirilmesi de uygulamalar arasındadır. Okul çocuğun psikososyal sorununu fark ettiği zaman çocuğa yardımcı olur ve bunları çözmeye çalışır. Sorunun çözemeyecekleri kadar büyük ise öğrenciler bölgede yer alan rehberlik araştırma merkezine sevk edilir ancak çocuklara sunulan ileriki danışmanlık desteği aşamaları hakkında detaylı bilgi sunulmamıştır.

Okul idarecileri çocuğun okul başarısını olumsuz olarak etkileyen bu sorunun daha çok mahrem bir sorun olduğunu, okulun ilgi alanı içinde yer almadığını belirtmiştir. Yine de çocuğun öğrenme sürecini olumsuz etkileyen her türlü engelin çocuğun yaşamından çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle okulların kadına yönelik şiddet sorununu çözebilme kapasitelerinin olmaması kabul edilmekle birlikte sorunun çözümü konusunda sosyal çalışmalar yapan kurumlarla bağlantılarının olmaması bir eksiklik olarak değerlendirilebilir.

İdareciler okul başarısını etkileyen okul sağlığı çalışması kapsamında yer alan psikolojik gelişim sürecine destek olma ve sorunları çözmeye konusunda bir yaklaşım geliştirmelidir. Okul, öğrenci, eğitici ve aile bütünlüğünün sağlanması ile çocukların okulda başarılı olması sağlanabileceği bilinmektedir.

İdareciler müfredata kadına yönelik şiddetin önlenmesi hakkında derslerin konmasını ve okullarda çocuklara iletişim becerilerini geliştirecek eğitimler verilmesini önermektedirler. Bu tür programlar mutlaka çocukların bilgi ve becerilerini artıracaktır.

İdareciler toplumsal cinsiyet konusunda da yorumlar yapmışlardır. Toplumdaki bu sorunun çözümünde okulların da yer alabileceğini düşünmektedirler. Okullarda yürütülen öğrenim programları içinde toplumsal cinsiyet eğitiminin yer almasıyla, bazı becerilerin geliştirilebileceği

görüştünderler. Ancak toplumda bu sorun devam ettiği takdirde, okullardaki uygulamanın başarısız olacağı konusundaki endişelerini de dile belirtmişlerdir.

Bazı idareciler ile yapılan görüşmeler sırasında gerek toplumsal cinsiyet gerekse kadına yönelik şiddet konusunda hak bazlı yaklaşımdan uzaklaşıldığına ilişkin gözlemlerde bulunulmuştur. Profesyonel meslek sahiplerinin hizmet sunumu sırasında bu konulardaki kendi tutum ve algılarını göz ardı etmeleri gerekmektedir. Çalışma süresi kısa olduğundan, idarecilerin tutum ve davranışları tam olarak gözlemlenememiştir. Ancak, idarecilerin kişisel algıları hak tabanlı yaklaşım ile çeliştiği takdirde, bir tehdit meydana gelebileceğinin altı çizilmelidir.

Araştırmanın Önerileri:

Çalışmada, ailede kadına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik 6 Öneride bulunulmuştur:

1. Aile yapısının güçlendirilmesi

Gençler için ailenin önemi en fazla dile getirilen konulardan biridir. Aile yapısının kendi gelişimleri için öneminden bahsetmişler onun korunmasına ilişkin öneriler geliştirmişlerdir. Buna ek olarak, aile içinde iletişim eksikliği, yanlış kurgulanmış evlilikler de şiddet nedenleri olarak belirtilmiştir. Bu nedenle, gençlerin önerileri doğrultusunda, aile kurumuna başlangıcından itibaren destek verecek mekanizmalar gereklidir. Evlilik öncesi danışmanlık ile başlayabilecek olan bu destek, çocuk sahibi olma kararı, çocuk büyütme konusunda danışmanlık, aile içi sorunların çözümüne danışmanlık gibi pek çok konuda devam ettirilmelidir.

2. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi

Öğrencilerin, öğretmenlerin ve idarecilerin en fazla üzerinde durduğu diğer bir konu da cinsiyet eşitsizliği ve bu eşitsizliğin giderilmesine ilişkin çabaların giderilmesi ihtiyacıdır. Bu bağlamda, kadının statüsünün yükseltilmesine yönelik müdahalelerin güçlendirilmesi, erkeklerin desteklemesi gerekmektedir. Bu çalışma ülkeyi bütün olarak temsil etmese de, özellikle lise çağındaki erkek öğrencilerin aile ve toplum içinde kadınlardan olan beklentilerinin geleneksel aile yapısında olması, kadının ekonomik bağımsızlığına ulaşamaması aile içi eşitsizliklere neden olacaktır. Bu nedenle genç erkekleri kapsayan çalışmalara özellikle ihtiyaç duyulmaktadır.

3. Şiddet algısının tanımlanması

Şiddetin tanımı tüm gruplarca tam olarak yapılmasına karşılık görüşmeler sırasında kadının bazen şiddeti hak eden davranışlarının olduğuna ilişkin ifadeler olduğu gözlenmiştir. Araştırma sırasında özellikle lise dönemindeki erkeklerde şiddet algısı ile ilgili değişimin olduğu gözlenmektedir. Gençlere şiddetin hak edilen bir davranış olmaması gerektiği, hak tabanlı bir iletişim sisteminin kurulmasının doğru olduğu öğretilmelidir. Bu da ancak iyi rol modeller ile gerçekleştirilebilir. Okullar bu konuda örnek oluşturabilecek kurumlar olarak düşünülmelidir. Buna ek olarak, farklı iletişim kanalları aracılığıyla toplumdaki şiddet olaylarının daha iyi anlaşılabilmesi için programlara ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Şiddet ile mücadele sisteminin güçlendirilmesi

Son yıllarda, ülkemizde şiddet gören kadınlara destek amacıyla pek çok çalışma yürütülmektedir. Gençler bu çalışmalar hakkında bilgilendirilmekte ve kendi öneri paketlerinde eklemektedir. Ancak lise dönemindeki erkek öğrencilerde özellikle erkeği cezalandırmaya yönelik müdahalelerin başarısız olacağı düşüncesi vardır. Bu bir erkek savunması olabileceği gibi gözlemlere de dayalı olabilmektedir.

Gençlerin doğru ve düzenli işleyen bir sistemin içinde olduklarına inanmaları gerekir. Bu yüzden kadının şiddete daha fazla maruz kalmasını önleyecek sistem güçlendirilmeli, kadın şiddet gördüğü erkekte daha fazla şiddet görmesini önleyecek şekilde koruma altına alınmalı, kadın bağımsız olarak yaşaması konusunda da güçlendirilmelidir. Gençlerin güvenebileceği bir sistem onları doğru çözüm bulma yollarına yönlendirecektir.

5. Şiddet olayları içinde olan çocukların korunması

Tüm görüşmeler esnasında, kadına yönelik şiddet yaşanan ailede olan çocukların ruhsal sorunlar yaşayacakları belirtilmiştir. Ruhsal sorunlar yaşayan çocukların okul başarılarının düşmesi, mutsuzlukları gibi sorunları yaşamalarının yanı sıra gelecekte de bazı sorunlar yaşayabilecekleri ifade edilmiştir. Kız çocuklarının gelecek dönemlerde erkekler ile olan ilişkilerinde zorlanacakları, erkek çocuklarının ise şiddet eğiliminin olacağı düşünülmektedir.

Şiddete şahit olan çocuğun aile ya da okul ortamında desteklenmesi gerekmektedir. Okullarda, çocuğun yardım istemesini beklemek yerine, bir öncelik ve izleme sistemi aracılığıyla, bu çocuklar mümkün olduğunca çabuk tespit edilmelidir. Bu da ancak düzenli bir okul sağlığı programı ile gerçekleştirilebilir. Okulların sorunlarını tespit ettikleri çocukların aile sorunlarının çözülebilmesi için sosyal hizmet çalışanlarıyla ilgili bir iletişim sisteminin kurulması gerekmektedir. Sosyal hizmet çalışanları, kadının ya da yakınlarının ihbarı olmaksızın kadının güçlendirilmesi ve ailede şiddetin sonlanmasına ilişkin müdahaleleri ailenin kabul edeceği şekilde sunmalı ve yürütmelidir.

Henüz okul yaşında olmayan çocukların sorunları rutin tıbbi check up esnasında tespit edilebilmektedir. Bu durum sağlık sistemi ve sosyal hizmet çalışanları sistemi arasında bir iletişim gerektirmektedir.

6. Okul müfredatına ve okulun rolüne ilişkin öneriler

Kadına yönelik aile içi şiddet konusunda okul müfredatını güçlendirecek yönde çalışmalar yapılmalıdır. Müfredat programına konuya özel yeni ders eklemekten ziyade mevcut bazı derslerin içeriğinde iletişim, sorun çözme, öfke yönetimi, kişisel hak ve hürriyetler, kadın ve çocuk hakları, cinsiyet eşitliği, empati kurma gibi konular eklenmelidir.

Burada üzerinde durulması gereken iki konu bulunmaktadır. Birincisi, bu derslerin öğrencilerin katılımına açık bir şekilde işlenmesi gerekmektedir. Bu konular öğrencilerin pasif olarak derste anlatılan konuları sadece takip edecekleri tarzda aktarılmamalıdır. Aksine öğrencilerin yaşına uygun şekilde oyun ve drama tarzında çalışmalar yapılmalı ve öğrencilerin katılımının sağlanacağı ders biçimleri üzerinde düşünülmelidir. Derslerde slayt ve film gibi farklı duyu organlarına hitap eden görsel ve işitsel materyallerin kullanılması daha etkili olacaktır. Okullardaki rehberlik ders saatlerinin artırılması da önerilmektedir. İkinci önemli konu ise toplumsal kalıpların öğrencilerin zihinlerine erken yaşlarda yerleştiği bulgusundan yola çıkarak, bu konuların ders müfredatında olabildiğince erken yaşlarda verilmesi gerekliliğidir. Ancak bu şekilde kız öğrencilerin şiddetin mağduru olmalarına yol açan toplumsal önyargılar ve şartlanmalar ile mücadele edilebilecektir.

10.2. Liselerde Ciddi Fiziksel Şiddet

“Malatya’da Lise Öğrencileri arasında Şiddet: yaygınlık çalışması”⁵⁴ Malatya’daki liselerde ciddi fiziksel şiddet hakkında bilgi vermektedir.

⁵⁴ “Malatya’da Lise Öğrencileri arasında Şiddet: yaygınlık çalışması ” O. CELBİŞ, L. KARAOĞLU, M. EĞRİ3, B. ÖZDEMİR; Turk J Med Sci; TÜBİTAK 2012

Bu çalışmanın amacı, Malatya'da lise öğrencileri arasında okulda şiddet ile ilgili davranışları olanların sıklığını saptamak ve şiddet ile ilgili faktörleri belirlemektir. Bu kesitsel çalışma Malatya ilinde yürütülmüştür. Çalışmaya Malatya'daki 27 lisede okuyan 22,343 öğrenci katılmıştır. Okullar kentsel ve kırsal alanlar olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin %63.6'sı erkek, %36.4'ü kızdır. Bu öğrencilerin ortalama yaşları 16.10'dur.

Mevcut kayıtlı öğrenciler ile uyumlu olarak, öğrencilerin çoğu (%78.2) genel lisede ve devlet okulunda okumaktadır (%90.2).

Önemli Sonuçlar:

Araştırmadan önceki 12 ay içinde okul sınırlarında bir ya da birden çok defa fiziksel bir kavgaya karışma oranı %24.5'tir.

Öğrencilerin %5.5'i araştırmadan önceki 12 ay içinde bir doktor veya hemşire tarafından tedavi edilmesi gereken şekilde yaralanmıştır.

- %12.5'i silah taşımıştır. (örneğin, silah, bıçak, cop ya da tornavida)
- %6.7'si silah taşımıştır.
- %5.7'si okul alanında araştırmadan önceki 12 ay boyunca üzerinde bir silah taşımıştır.
- %4.7'si çete üyesi olduğunu bildirmiştir.

Şiddetle ilgili davranışlar erkekler arasında daha yaygındır. Silah taşımak düşük gelirli ailelerden gelen öğrenciler arasında daha yaygın iken, fiziksel bir kavgada yaralanmak ve çete üyesi olmak yüksek gelirli ailelerden gelen öğrenciler arasında oldukça yaygındır. Silah taşımak ve kavgada yaralanmak 11. Sınıf öğrencileri arasında yaygındır.

Araştırmadan önceki 12 ay boyunca, öğrencilerin %8.3'ü güvenlik nedeniyle okula gitmemiştir. Okula gitmemek ya da dersi asmak erkekler arasında, kızlardan daha yaygındır: 77 erkek öğrenci (%10.3) ve 21 kız öğrenci (%4.9) güvende hissetmediği için okula gitmediğini belirtmiştir..

Şiddetle ilgili genel davranış için, failerin özellikleri şunlardır:

- Erkek olmak
- Yüksek gelirli bir aileden gelmek
- Meslek lisesi öğrencisi olmak
- Okulda başarısız olmak
- Okulda fiziksel şiddete maruz kalmak
- Okul silah ile tehdit edilmiş ya da yaralanmış olmak
- Duygusal şiddete maruz kalmış olmak
- Evde fiziksel şiddete maruz kalmak
- Evde başka birinin silah ile tehdit edildiğine ya da yaralandığına tanık olmak

Bulgular ve Öneriler:

Çalışma göstermektedir ki: araştırmadan önceki 12 ay boyunca Malatya'daki lise öğrencileri arasında şiddet ile ilgili davranışların yaygınlığı %44.0 oranındadır. Öğrencilerin neredeyse yarısı geçtiğimiz yıl içerisinde şiddet içeren davranış sergilemiştir. Kızların kavgaya karışma oranı erkeklerin neredeyse yarısına denk gelmektedir (kadınlar 28.5%, erkekler 52.9%).

Şiddeti önlemek için lise öğrencilerinin tümüne davranış yönetimi öğretilmelidir. Şiddet konusunda aşağıdaki bilgiler sağlanmalıdır: şiddet türleri, şiddeti doğuracak ortamlar ve bunların sonuçları, şiddetin önlenmesi, artan risk durumları ve şiddet içermeyen sorun çözme tekniklerinin özellikleri. Risk grubundaki çocukların şiddet ile karşılaşma olasılığı daha yüksektir: bu nedenle, şiddet ile ilgili davranışların varlığı için lise öğrencilerinin bilinen risk

grubunun araştırılması önemlidir. Fiziksel şiddete maruz kalan çocuklar ve ergenler yaralanmalar gibi çeşitli fiziksel semptomlar sergileyecektir.

Ancak, zorbalık, sözlü taciz ya da duygusal şiddete maruz kalma durumlarında, öğrenciler, içe dönüklük, okuldan kaçma, okul performansının düşmesi, dikkat güçlüğü ya da içine kapanma gibi farklı davranışsal semptomlara sahip olacaktır. Bu semptomlar görüldüğünde, özel bir ortamda uygun bir yaklaşımla öğrenciden bilgi edinilmesi yararlıdır. Öğrencinin sağlık veya destek merkezlerine yönlendirilmesi, aile ile temas kurulması ya da okul yönetiminin bilgilendirilmesi gibi olayın ciddiyetine bağlı olarak uygun önlemlerin alınması gereklidir.

Okulların fiziki koşulları daha güvenilir hale getirilmelidir: okul girişinde bir metal dedektörü ile kontroller yapılmalı ve tehlikeli alanlara kameralar yerleştirilmelidir.

10.3. Türkiye’de Sınıf Disiplini Yaklaşımları

“Türkiye’de Sınıf Disiplini Yaklaşımları ve Bunların Öğretmen Eğitimi Üzerindeki Etkileri”⁵⁵ adlı çalışma Türkiye’de yanlış öğrenci yönetiminin ele alınmasında öğretmenlerin genellikle hangi yaklaşımları benimsediğini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Türkiye’de, çocukların %50 ila %75’inin okulda farklı fiziksel cezalandırma türlerine maruz kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca, Türkiye’de öğretmenlerin büyük çoğunluğu çocuk gelişiminde⁵⁶ ayrılmaz bir parça olarak fiziksel cezalandırma ihtiyacına inanmaktadır. Türkiye’de fiziksel ceza suç sayılmasına rağmen, ülkenin tüm bölgelerinde her düzeydeki okullarda düzenli olarak uygulanmaktadır.

Çalışma ayrıca, Türkiye’de eğitimle ilgili düzenlemelerin kısa bir özetini sunmaktadır: “Hiç kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz” hükmünü içeren Anayasa’nın 45. Maddesi ile Türkiye’de eğitim hakkı güvence altına alınmıştır. Türkiye’de eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri hakkında Kanun, Milli Eğitim Temel Kanunu ve eğitim sistemini, kalkınma planlarını, hükümet programlarını, milli eğitim kurulu kararlarını ve eğitimin türleri, düzeyleri ve işlevlerine ilişkin ilkeler ile ilgi mevzuatları düzenleyen yasalar temelinde düzenlenmektedir.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Türk Milli Eğitim Sistemi’nin hedeflerini belirtmektedir: Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı;

Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve

Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

⁵⁵ R. Lozano, I. Kızılaslan “Türkiye’de Sınıf Disiplini Yaklaşımları ve bunların öğretmen eğitimi üzerindeki etkileri”, Eğitimde Yeni Akımlar ve Bunların Etkileri Hakkında Uluslararası Dergi, Ocak 2013

⁵⁶ Gozutok, D., Er, O., & Karacaoglu, C. (2006). Okulda Fiziksel Cezalandırma. Uluslararası Okul ve Şiddet Sempozyumunda sunulan belge, 28-31 Mart 2006, İstanbul, Türkiye.

Eğitimde disipline ilişkin düzenlemelerin kısa özeti:

İlköğretim (No.4357) ve Ortaöğretim (No. 26408) öğretmenlerin terfi, taltif ve cezalandırılmalarına ilişkin kanunlar öğrencileri okulda fiziksel ve duygusal istismardan koruma amacıyla kabul edilmiştir. 1923 (1702 ve 657 sayılı devlet memurları kanunu) yılından bu yana fiziksel şiddet Türkiye’de okullarda yasal olarak yasaklanmıştır. Türk okullarında öğrencilerin yanlış davranışları durumunda uygulanacak düzeltme kuralları da mevcuttur.

Kınanması gereken bazı eylemlere katılımları sonucunda altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerine yönelik alınacak disiplin eylemleri 24 Aralık 2008 tarihili Resmi Gazete’de yayınlanan 27090 sayılı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nde belirtilmiştir:

Sözlü Uyarı:

Okula geç kalma, mazeretsiz sürekli devamsızlık yapma, okulun verdiği izin süresini mazeretsiz olarak uzatma, kötü davranışlar sergileme.

Yazılı Kınama:

Okul idarecileri, öğretmenler, okul personeli ve öğrencilerine yönelik kibirli ya da saygısız davranışlar, okul kurallarının görmezden gelinmesi ve öğrenme ortamına zarar verilmesi, okul sponsor faaliyetlerinin kesilmesi, sürekli yalan söyleme, kopya çekme, resmi kayıtların tahrif edilmesi, kıyafet yönetmeliğine uyulmaması, sigara içilmesi ve kavgaya karışılması.

Okuldan Atılma:

Anayasanın temel ilkelerine aykırı hareketler, cinsel saldırı, hakaret, iftira atma, tehdit, okul sınırları içine silah taşıma, okul materyallerinin yanlış kullanımı, ayrımcılık, diğerlerinin eşyalarına zarar verme, idarecilere ve öğretmenlere saldırma, alkol ya da diğer alışkanlık yapan maddelerin kullanımı teşvik etme.

19/1/2007 tarihli ve 26408 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ortaöğretim Kurumları Ödül ve Disiplin Yönetmeliği, aşağıdaki kınanması gereken eylemlere dâhil olan ortaöğretim öğrencilerine yönelik uygulanması gereken disiplin eylemlerini belirtmektedir:

Kınama:

Okulu, okulun eşyasını ve çevresini kirletmek; Yönetici, öğretmen veya eğitici personel tarafından verilen görevleri yapmamak; Kılık-kıyafete ilişkin mevzuat hükümlerine uymamak; Tütün ve tütün mamullerini bulundurmamak veya içmek; Başkasına ait eşyayı izinsiz almak veya kullanmak; Dersle ilgili araç-gereci yanında bulundurmamak; Okul içinde veya dışında okulun personeli ile diğer kişilere karşı kaba ve saygısız davranmak; sınıfın huzurunu bozmak; kopya çekmek.

Kısa Süreli Uzaklaştırma:

Kişilere, arkadaşlarına söz ve davranışlarla sarkıntılık, hakaret ve iftira etmek; ayrımcılık; Öğretmenlere, eğitici personele, yöneticilere, memurlara, diğer görevliler ile ziyaretçilere hakaret etmek; kavga etmek, zorbalık yapmak.

Okuldan Tasdikname ile Uzaklaştırma:

Türk Bayrağı’na, sancağına, ülkeyi, milleti ve devleti temsil eden sembollere saygısızlık etmek; Millî ve manevi değerleri söz, yazı, resim veya başka bir şekilde aşağılamak; bu değerlere küfür ve hakaret etmek; hırsızlık yapmak, okul eşyalarına zarar vermek; Ders, sınav, uygulama ve diğer faaliyetlerin yapılmasını engellemek, Bağımlılık yapan zararlı maddeleri bulundurmamak veya kullanmak veya arkadaşlarını bu eylemlere katılmaya kışkırtmak.

Örgün Eğitim Dışına Çıkarma:

Türk Bayrağı’na, sancağına, ülkeyi, milleti ve devleti temsil eden sembollere hakaret etmek; Anayasanın temel ilkelerine aykırı bireysel ya da toplu eylemlerde bulunmak; Kişileri veya grupları; dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi ve dini inançlarına göre ayırmayı, kınamayı, kötülemeyi amaçlayan bölücü ve yıkıcı toplu eylemler düzenlemek, katılmak, bu eylemlerin

organizasyonunda yer almak; Eğitim ortamında kurul ve komisyonların çalışmasını tehdit veya zor kullanarak engellemek; Bağımlılık yapan zararlı maddelerin ticaretini yapmak; eğitim ortamına zarar vermek; çete kurmak, adam kaçırmak; gasp yapmak

Türkiye'deki olumsuz öğrenci davranışları beş kategoride toplanmıştır⁵⁷:

- 1) Akademik yaşantı ile ilgili olumsuz davranışlar
- 2) Öğretmenlerine yönelik olumsuz davranışlar
- 3) Arkadaşlarına yönelik olumsuz davranışlar
- 4) Okul kuralları ile ilgili olumsuz davranışlar
- 5) Kendisi ile ilgili olumsuz davranışlar

Akademik yaşantıya ilişkin olarak en sık rastlanan olumsuz davranış derste söz almadan konuşmaktır. Buna ek olarak, diğer öğrencileri rahatsız etme, sınıf içinde dolaşma ve sorumluluk almaktan kaçınma ("ödevlerini yapmama" ve "derse gerekli malzemeleri getirmeme") Türkiye'deki akademik yaşantıya ilişkin olumsuz davranışlar olarak sayılabilir. Saygısızlık, kabalık ve bağırma öğretmenlere yönelik uygunsuz davranışlardır. Ancak bu davranışlar Türkiye'de yaygın değildir.

Arkadaşlara yönelik olumsuz davranışlar küfür etme, fiziksel olarak zarar verme ve kavga etmedir. Okul kurallarına uymama öğrencilere yönelik olumsuz davranışlar arasında kabul edilmemektedir. Yine de, bu konuya ilişkin olumsuz davranışlar şunlardır: okula geç gelme, kıyafet kurallarına uymama ve kopya çekme. Son olarak, Türkiye'de öğretmenler tarafından belirtilen kişisel olumsuz davranışlar kahkaha atma, derse geç kalma, sorulara cevap vermeme, sakız çiğneme ve ders sırasında elektronik cihaz kullanımınıdır⁵⁸.

Türkiye'de sınıf içerisindeki olumsuz davranışların nedenleri öğrencilerin yaşına ve sosyoekonomik durumuna göre değişim göstermektedir. Saygısızlık, kabalık, küfür etme ve kavga etme 8-12. Sınıf öğrencileri arasında yaygındır. Konuşma, öğretmenin ve öğrencilerin sözünü kesme ilköğrencileri arasında yaygındır.

Ayrıca, öğrencilerin olumsuz davranışlar sergilemesi daha çok, düşük sosyoekonomik statüdeki bölgelerde yer alan devlet (özel okullara kıyasla) okullarında gözlemlenmektedir⁵⁹.

Türkiye'de olumsuz davranışlara yönelik en yaygın yaklaşımlar şu şekilde sıralanabilir: 1)Fiziksel, 2)Sözlü ve 3)Talimattan Uzaklaşma.

Disiplin konularına fiziksel yaklaşıma ilişkin olarak, Türk kültürü, yetişkinlerin olumsuz davranışlar sergileyen çocuğu cezalandırma hakkının olduğunu ya da hak ettiğinde öğretmenlerin çocuğa vurabileceğini savunur⁶⁰. Bu nedenle, fiziksel cezalandırma aile ve okul ortamında yaygındır. Türkiye'de %50 ile %75 oranında çocuk okullarda farklı türlerde ve düzeylerde fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Buna ek olarak öğretmenlerin çoğu çocuk gelişiminde fiziksel cezalandırmanın gerektiğine inanmaktadır⁶¹.

Ayrıca özellikle ülkenin gelişmemiş bölgelerindeki okullarda fiziksel cezaya maruz kalan öğrenciler bu muameleye maruz kalmanın 'doğal' olduğu görüşündedir.

⁵⁷ Siyez, D. M. (2009). İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Yönelik Olarak Lise Öğretmenlerinin algıları ve Reaksiyonları. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 2009

⁵⁸ Ozkılınç Nezihoğlu, G. & Sabancı, A. (2010). Okul İdarecilerinin ilköğretim öğrencilerinin olumsuz davranışlarına yönelik görüşleri ve baş etme yolları. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 2010 ve Ozben, S. (2010). Öğretmenlerin Öğrencilerin Olumsuz Davranışlarıyla Baş Etme Stratejileri. Procedia Social and Behavioral Sciences, 2(2010)

⁵⁹ Sirkeci, B. (2010). Devlet ve Özel okulların birinci kademesinde çalışan öğretmenlerin sınıf idaresi esnasında karşılaştığı disiplin sorunları ve bu sorunlarla mücadele yaklaşımları. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi, Türkiye. ve Kilimci, S. (2009). İlköğretim okullarında bir disiplin yöntemi olarak fiziksel cezalandırma konusunda öğretmenlerin algıları. Uluslararası Toplumsal Araştırma Dergisi

⁶⁰ Turkum, A. S. (2010). Okullarda Şiddete Bakış: Türkiye'de öğrencilerin refahı konusunda okul personelinin etik rolleri. Cultura, Uluslararası Kültür ve Değer Bilim Felsefesi Dergisi.

⁶¹ Gozutok, D., Er, O., & Karacaoglu, C. (2006). Okullarda Fiziksel Cezalandırma. Uluslararası Okul ve Şiddet Sempozyumunda sunulan dosya, 31 Mart 2006, İstanbul, Türkiye.

Türkiye’de sınıflarda fiziksel cezaya ilişkin en yaygın disiplin yöntemleri: tokat atma, kulak çekme, saç çekme, cetvel ile vurma, öğrencileri uzun süre tek ayaküstünde bekletme, tekmeleme, başa vurma⁶².

Türkiye’de sınıflarda sözlü disiplin yaklaşımı yaygındır. Bu yaklaşımın en yaygın örnekleri şunlardır: hakaret etmek ve öğrencilere “geri zekâlı”, ‘köpek’, ‘aptal’ ve ‘embesil’ diye hitap etmektir.

Daha az rastlanılsa da öğrenci ile konuşma, sözlü uyarı ve olumsuz davranışın üstesinden gelme hakkında tavsiyeler verme de disiplin yaklaşımları arasındadır.

Uzak talimatı da Türkiye’deki yaygın disiplin yöntemlerinden biridir. En yaygın disiplin yaklaşımları şunlardır: öğrenciyi sınıf dışına göndermek, öğrenciyi okul idaresine göndermek ve ceza sırasında öğrenciyi çöp kutusuna baktırmaktır⁶³.

Çalışmanın Sonuçları:⁶⁴

Milli Eğitim Bakanlığı, 1995, 2003, 2005 ve 2006 yıllarında okullarda şiddeti önleme amacıyla genelgeler yayınlamıştır. 2006 yılı genelgesi ile uyumlu olarak, şiddetin önlenmesi için eylem planları geliştirmek amacıyla her okulda “Şiddeti Önleme Komisyonu” oluşturulması sağlanmıştır.

Ancak gerçekte, fiziksel ve sözlü istismar Türk okullarında halen yaygındır. Uygulamada, fiziksel ceza tolere edilmekte, cezasız bırakılmakta ve yalnızca öğretmenler tarafından değil tüm toplum tarafından görmezden gelinmektedir.

Modern Türk okullarında yaygın olan fiziksel cezanın kökenleri, falakanın örgün eğitim sisteminde sıradan bir uygulama olduğu Osmanlı zamanına kadar takip edilebilmektedir. Ayrıca, ‘dayak cennetten gelir’, ‘öğretmenin vurduğu yerde gül biter’, ‘kızını dövmezen dizini döver’ gibi atasözleri, fiziksel cezanın, bugünün eğitim sisteminde yansıtılan otoriter ve köklü kültürün temel bir parçası olduğunu göstermektedir. Geleneksel olarak, çocuklar ilk kez okula götürüldüğünde, aileler ‘eti senin kemiği benim’ der, böylece çocuğun fiziksel bütünlüğü üzerinde öğretmene mutlak bir otorite tanır.

Devletin, kişiye ait olan tüm yasal haklara saygı duyması gerekliliği olarak anlaşılan yargı süreci Türk okullarında neredeyse bulunmamaktadır.

Eğitime modern yaklaşımlar, özel öğrenme tarzına rağmen her bireyin eğitim görme hakkını tanıyan yöntemlerdeki farklılıklara değinmektedir. Ancak Türkiye’deki pek çok öğretim eğitimi programı, ne bireysel öğrenme tarzlarına ve sınıf yönetimine ne de olumsuz davranış konularına ilişkin pratik konulara değinmektedir.

Eğitim kurumları için, disiplin ve bilgilendirmeye ilişkin en iyi uygulamalara değinen hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen eğitimi programları sağlanarak bu konuların ele alınması mecburidir.

Ayrıca, Türk Eğitiminin yasal temellerine ilişkin pratik bilgilendirme, ülkelerdeki öğretmen eğitim programlarında ele alınması gereken önemli bir konudur.

⁶² Aydın, B. (2010). Türkiye’de ilköğretim öğrencilerinin cezalandırma hakkındaki görüşleri. Eğitim Araştırması ve İncelemesi, 5(11)

⁶³ Boyacı, A. (2009). Eğitim İdaresinde disiplin, sınıf kuralları ve cezalandırma hakkında ilköğretim öğrencilerinin görüşleri karşılaştırmalı araştırma: Teori ve Uygulama

⁶⁴ “Türkiye’de sınıf disiplini yaklaşımları ve bunların öğretmen eğitimi üzerindeki etkileri” çalışmasının Bulguları, tartışmaları ve sonuçlarının özeti.

Öğrencilerin duygusal ve fiziksel bütünlüğünün korunmasını sağlayan kanunlar ve yönetmelikler Türkiye’de mevcut iken, okullarda fiziksel ceza uygulaması halen yaygındır bu nedenle bu kanunlar ve zorunlulukların önemsenmediği gerçeği açığa çıkmaktadır.

Türkiye’de öğretmen eğitimi programları 1998 yılında akademik disiplin olarak sınıf yönetimine entegre edilmiştir. Ancak, sınıf yönetimin dersleri özünde teoriktir ve okullardaki olumsuz davranışlara ilişkin olarak önemsizdir. Ayrıca, eğitimin hukuki temelleri üzerine bilgilendirme ülkedeki öğretmen eğitimi programlarında neredeyse bulunmamaktadır. Türkiye’deki çoğu öğretmen, sınıf içi disiplin tedbirlerine ilişkin olarak öğrencilerin haklarını göz ardı etmektedir. Bu durumun, okullarda öğrencilerin yanlış muamele görmesinden endişe eden aileleri ve öğretmenler arasında ciddi yasal tartışmalara neden olma ihtimali bulunmaktadır.

Türk eğitim sistemi, sınıf yönetimi ve yasal eğitim temellerinde, hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen eğitimi programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasından büyük oranda faydalanacaktır.

10.4. Öğretmenlerin İnternet ve Sosyal Medya ile Bağlantılı Zorbalığa İlişkin Algısı

Trabzon’da bulunan Karadeniz Teknik Üniversitesi, öğretmenlerin okullardaki zorbalık hakkındaki algıları üzerine bir çalışma yürütmüştür (2010 yılında yayınlanmıştır)⁶⁵ ve sosyal medya ve internet kullanımına dair önemli sonuçlar elde etmiştir.

Çalışmanın amacı Trabzon’daki öğretmenlerin görüşleri ile liselerdeki öğrencilere ilişkin zorbalık vakalarını değerlendirmektir. Çalışmanın amacı Trabzon’daki öğretmenlerin görüşleri ile öğrenci zorbalıklarını değerlendirmektir.

Çalışmanın Bulguları:

Dan Olweus⁶⁶ akran zorbalığını, kışkırtma unsuru olmaksızın aralarında fiziksel ya da psikolojik açıdan bir güç eşitsizliği olan çocuklardan güçlünün, karşı tarafa bilerek ve isteyerek, niyetli, kasıtlı, sistemli bir biçimde belli zaman aralıkları ile uyguladığı şiddet olarak tanımlamıştır. Olweus akran zorbalığını doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayırmıştır. Doğrudan zorbalık, fiziksel zarar, sözlü saldırı ya da aşağılayıcı eylemler şeklinde olabilir. Dolaylı zorbalıkta ise mağdurun sosyal konumuna ve aitlik hissine zarar verilir.

Çalışmadaki öğretmenlerin algılarına göre, zorbalık, fiziksel saldırı, kaba kuvvet, şiddet ya da ‘duygusal zarar’ ile adalet arama gibi ifadelerle ilişkilendirilmektedir ve fiziksel eylemler genellikle zorbalık olarak algılanmaktadır.

Zorbalığı tanımlarken benzer ifadelerin kullanılmasının nedeni, zorbalık ve şiddetin anlamlarını birbirinden ayıramadıkları görüşüyle ilgili olabilir. Zorbalık kavramını tanımlarken, genellikle fiziksel saldırıdan ve şiddetten bahsedilmesi geçmişte Trabzon’da yaşanan şiddet olaylarının bir sonucu olabilir.

Öğretmenler, ailelerin tutumunun, internetin, çocukların sosyoekonomik statüsünün ve görsel medya yayınlarının zorbalık konusunda önemli belirleyici faktörler olduğunu ve okullarda şiddete yol açtığını belirtmiştir.

Çalışmanın bulguları, internet ve görsel medya üzerindeki programların yanlış kullanımının okul zorbalığının nedenlerinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir. Öğretmenler internetin zorbalığa neden olan en önemli faktörler arasında olduğunu belirtmiştir. Öğrenciler, psikolojik gelişimlerine uygun olmayan siteler keşfediyorlar ve ırksal, cinsel, sözlü ve dolaylı zorbalığa maruz kalabiliyorlar. Bunun sonucunda bu olumsuz davranış biçimlerini arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde uygulayabiliyorlar. Örneğin, son zamanlarda en popüler diziler

⁶⁵ Öğretmenlerin Liselerde zorbalık algıları: Bir Türk Araştırması; Mustafa Şahin; Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye; Kişilik Araştırma Derneği 2010

⁶⁶ Olweus, D. (1993). Okullarda Zorbalık: Bildiklerimiz ve Yapabildiklerimiz. Malden, MA: Blackwell Yayınları Ltd.

arasında olan Kurtlar vadisi dizisinin içeriği. Bu dizide şiddet adaletsizlik ve kötülük ile baş etmede ve ulusal çıkarların korunmasında değerli bir araç olarak görülmektedir.

Öğrencilerin internet üzerinde zorbalığa olan ilgisi ve kişisel eylemleri, akran zorbalığının yeni bir boyutu olan siber zorbalık kapsamında değerlendirilmektedir. Siber zorbalık fiziksel ortamlarda meydana gelen zorbalık eylemlerine benzemektedir. Temel farkı, siber zorbalığın internet ya da cep telefonu gibi sanal iletişim ortamında gerçekleşmesidir.

Sosyoekonomik olarak düşük düzeydeki ailelerin çocukları, sosyoekonomik olarak yüksek düzeydeki ailelerin çocukların daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır⁶⁷. Öğretmenlerin şiddet ile mücadele etmek için alması gereken önlemler genellikle öğrenci ile konuşma ve bilgilendirme şeklindedir. Öğretmenler ayrıca gerekli faaliyetleri rehberlik öğretmenin yürüttüğünü ya da yürütmesi gerektiğini belirtmektedir.

Öğretmenler okullarda zorbalık ile başa çıkmak için kesin ve etkili programların bulunmadığını ve bunun Türk okullarındaki zorbalık hakkındaki bilimsel araştırmaların yetersizliğinden kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Zorbalık, öğrencilerin eğitici faaliyetler, aileler ile yapılan toplantılar aracılığıyla bilgilendirilmesi, eğitim CDleri ile zorbalık hakkında aydınlatılması, komiteler düzenlenmesi ve zorbalık üzerine çalışılması ve seminerler organize edilmesi gibi bazı faaliyetlerde bulunularak azaltılabilir ve önlenir.

Öğretmenler, konuya ilgi göstermeleri ve okullarda zorbalığın önlenmesi üzerine çalışan gruplara katılmaları konusunda desteklenmeli ve teşvik edilmelidir. Öğretmen eğitimi müfredatı güncellenmeli ve daha gerçekçi ve bilimsel eğitim sunmak için yeniden tasarlanmalıdır. Ayrıca, toplumda farkındalık yaratmak için medyayı kullanarak hükümetin, daha önleyici pişirimlerde bulunması önerilmektedir. Özellikle medya daha eğitici programlar yayınlamalı ve okullarda zorbalığı teşvik eden programları azaltmalıdır.

10.5. Okullarda Şiddetin Önlenmesinde Öğretmenlerin Sorumlulukları

Niğde Üniversitesi ve Aksaray Üniversitesi "Okulda Şiddetin Önlenmesinde Öğretmenlerin Sorumlulukları: Türkiye'de bir vaka çalışması" adlı bir araştırma yürütmüştür⁶⁸.

Çalışmanın hedefleri şunlardır:

1. Öğrenciler arasındaki şiddetin önlenmesi konusunda öğretmenlerin sorumluluklarını belirlemek
2. Şiddetin önlenmesi konusunda neler yaptıkları hakkında görüşlerini almak

Çalışmaya Türkiye'nin farklı bölgelerinden 43 öğretmen katılmıştır. Bu öğretmenler "Eğitim Kurumlarında Suç ve Şiddetin Önlenmesi" adında bir hizmet içi eğitime katılmıştır.

Okulda Şiddet ve Öğretmenlerin Rolü

Morrison ve meslektaşları⁶⁹ okullarda şiddeti artıran risk faktörlerinin dört grupta toplanabileceğini öne sürmüştür: sosyal (örneğin, yoksulluk), ailevi (negatif ebeveyn modeli), okulla ilgili (düşük öğrenci katılımı, sosyal etkinliklerin azlığı, adaletsiz uygulamalar ve öğretmenlerin tutumları vb.) ve bireysel (gelişim zorlukları, antisosyal davranışlar, akademik başarısızlıklar, okula adapte olamama vb.). diğer araştırmacılar okulla ilgili risk faktörleri olarak bilgi ve iletişim becerilerinden yoksunluk, saldırgan liderlik şekli, adaletsiz uygulamalar gibi bazı öğretmen özelliklerini dâhil etmiştir.

⁶⁷ Koç, Z. (2006). Lise öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması [Regresment of high school students' bullying level]. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara,

⁶⁸ "Okullarda Şiddetin önlenmesinde öğretmenlerin sorumlulukları: Türkiye'de bir Vaka Çalışması"; Y. Yavuzer, Niğde Üniversitesi ve R. Gundogdu, Aksaray Üniversitesi. 2012

⁶⁹ Morrison GM, Furlong MJ, Morrison RL (1994). Okullarda Şiddet ve Güvenlik: Konunun okul psikologları için yeniden çerçevelendirilmesi. Okul Psikologları incelemesi.

Genellikle öğretmenlerin okullarda şiddetin önlenmesi ve azaltılmasında önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir. Bu çalışmanın hedefleri: Öğrenciler arasındaki şiddetin önlenmesi konusunda öğretmenlerin sorumluluklarını belirlemek ve şiddetin önlenmesi konusunda neler yaptıkları hakkında görüşlerini almaktır.

Çalışmanın Bulguları:

Şiddeti önlemek adına öğretmenler tarafından alınan önlemler genellikle reaktif ancak önleyici değildir. Öğretmenler toplamda 473 öneride bulunmuştur. Stajyer öğretmenler, şiddeti önlemek için okul idarecilerine 229 (%48), öğretmenlere ise 170 (%36) öneride bulunmuştur.

Öğrencilere ilişkin olarak okul idarecileri tarafından alınması gereken en çok önerilen önlemler şunlardır:

- Sosyal etkinlikleri artırmak
- Okulun rehberlik ve danışmanlık servislerini daha aktif hale getirmek
- Öğrencilere değer vermek

Ailelere ilişkin olarak okul idarecileri tarafından alınması gereken en çok önerilen önlemler şunlardır:

- Okul-aile birliğini güçlendirmek

Öğretmenlere ilişkin olarak okul idarecileri tarafından alınması gereken en çok önerilen önlemler şunlardır:

- Hizmet içi eğitim programları düzenlemek
- Ekip olarak çalışmalarını temin etmek

Öğrencilere ilişkin olarak öğretmenler tarafından alınması gereken en çok önerilen önlemler şunlardır:

- Öğrencileri daha iyi tanımak
- Öğrencilere değer vermek
- Öğrencilerle sağlıklı iletişim kurmak
- Öğrencileri sosyal etkinliklere yönlendirmek
- Öğrenciler ile sınıf dışında da ilgilenmek
- Pozitif bir model olmak

Ailelere ilişkin olarak öğretmenler tarafından alınması gereken en çok önerilen önlemler şunlardır:

- Aileler ile iş birliği yapmak.

Kendilerine ilişkin olarak öğretmenler tarafından alınması gereken en çok önerilen önlemler şunlardır:

- Sınıfı etkin şekilde idare etmek
- Okuldaki rehberlik servisi ile işbirliği yapmak

“Şiddeti önlemek için neler yapıyorsunuz?” sorusuna **öğretmenlerin verdiği cevaplara** göre, **öğrencilere ilişkin** olarak en yaygın bulunulan eylem onları şiddetin sonuçları konusunda uyarmaktır.

- Her iki tarafı dinleyerek sorunu anlamak
- Öğrencilere tartışmaları esnasında çözüm önerilerinde ve uyarıda bulunmak

Ailelere ilişkin bulunulan en yaygın eylem

- Aileler ile iletişim kurmak

Öğretmenlerin kendileri ile ilgili en yaygın buldukları eylem

- Dersleri ilginç şekilde işlemek

- Katılımı artırmak ve rehberlik servisinde yardım almaktır.

Şiddeti önlemek adına öğretmenlerin kendilerine bulunduğu öneriler:

- Şiddet ve sonuçları hakkında bilgilendirmek
- Öğrencilere değer vermek
- İletişim ve sorun çözme becerilerini edindirmek
- Öğretmenleri sosyal etkinliklere yönlendirmek
- Aileler ile işbirliği yapmak ve gerekli tedbirleri almak (çevrede yeniden düzenlemeler yapmak)
- Okulun rehberlik servisi ile iş birliği yapmak
- Diğer öğretmenler ile ekip olarak çalışmak

Bu çalışmada, okulda şiddeti önleme konusunda öğretmenlerin sorumluluklarının bilincinde olduğu, kendilerini sorumlu hissettikleri ve şiddetin önlenmesi konusunda bilgili oldukları ortaya çıkmıştır.

Ancak, öğretmenler bu bilgiyi eyleme dönüştürememektedir. Bu durum da öğretmenlerin çözüm ve uygulama odaklı çalışmalara ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Aynı şekilde, öğretmenlere şiddetle nasıl başa çıkacakları konusunda beceriler sağlayacak sınıf yönetimini geliştirebilecek programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Buna ek olarak, her üç durumda da öğretmenler tarafından önerilen tedbirler uzun vadeli tedbirlerdir. Acil durum yönetimi konusunda hizmet içi eğitim alınması önerilebilir. Öğretmenlerin sınıftaki etkinliği artırılarak sınıf güvenliği sağlanabilir.

10.6. Öğretmenlere Yönelik Şiddet

“Türkiye’de Öğretmenlere Yönelik Şiddet Araştırması”⁷⁰ adlı çalışmaya, Kırıkkale Merkez’deki ilköğretim ve ortaöğretim okullarında çalışan toplam 902 öğretmen katılmıştır.

Öğretmenlere yönelik şiddeti araştıran çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bugün öğretmenlerin çoğu, öğrencilerinden ve öğrencilerin ailesi tarafından fizikseli sözlü, duygusal ya da cinsel şiddete maruz kalmaktadır.

Öğretmenlere yönelik şiddet hakkında Türkiye’de resmi bir çalışma ya da rapor bulunmasa da, bazı kurumların ya da araştırmacıların çalışmaları ve medyada yer alan haberler öğretmenlere yönelik şiddetin büyüklüğü konusuna dikkatleri çekmektedir.

Çalışmanın bulgularının genel incelemesi, çalışmaya katılan öğretmenlerin neredeyse yarısının (%48,7) sözlü, fiziksel, duygusal ya da cinsel şiddete maruz kaldığını göstermiştir.

Çalışma sonuçları, öğretmenlerin sıklıkla duygusal (%24.1), sözlü (%14.7), fiziksel (%6.3) ve cinsel (%4.6) şiddete maruz kalmaktadır.

Sonuçlar, erkek öğretmenlerin fiziksel şiddete, kadın öğretmenlerin ise sözlü ve duygusal şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Lise öğretmenlerinin (%8) yaralanma ihtimali ilköğretim öğretmenlerinden (%6) daha yüksektir. Ancak, ilköğretim öğretmenleri (%4), lise öğretmenlerinden (%2) daha fazla fiziksel saldırıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Sözlü şiddete hedef olma durumları:

- Öğretmenlerin %20.7’si “açık ya da gizli şekilde tehdit edilmektedir”
- %12.7’si “hakaret ya da küfürlerle” maruz kalmaktadır.

⁷⁰ Ozdemir, Soner Mehmet; Türkiye’de öğretmenlere yönelik şiddet araştırması. Öğretim Psikolojisi Dergisi; 2012

- %10.8'sine "lakap takılmaktadır"
- %5.8'si "bir ya da birkaç" öğrenci tarafından itilip kakılmaktadır
- %5.7'si "keskin objeler ya da silahlar ile öğrenciler ya da aileleri tarafından tehdit edilmektedir"
- %8.4'si öğrenciler ya da ailelerinin fiziksel olarak saldırısına maruz kalmaktadır
- %25.9'u öğrencilerin "sınıfın huzurunu bozmaya ya da öğretmeni tehdit etmeye yönelik kelimeler kullandığını ya da bu yönde davranışlarda bulunduğunu" belirtmiştir
- %22.4'ünün eşyalarına öğrenciler tarafından zarar verilmiştir (araç ya da ev). %4.6'sı "cinsel içerikli kelimeler ya da davranışlar ile" taciz edilmiştir.

Çalışmanın sonuçları gösteriyor ki, şiddet sosyal bir olgudur ve yalnızca kamu kuruluşlarının, STKların, okulların, ailelerin, medyanın ve diğer benzer kurumların koordineli ve güvenilir çalışmaları ile üstesinden gelinir.

Çalışma, şiddetin önlenmesinin ve en aza indirgenmesinin, okullar, toplum, aileler, kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları (STKlar) ve öğrenciler tarafından benimsenen çoklu önleme yaklaşımı ile gerçekleştirebileceğini iddia etmektedir.

Bir okul eylem planı, anlamlı okul programlarının gelişimini, gelişmiş rehberlik servislerini, okul içerisinde daha iyi iletişimi ve okul ve aileler arasında artan katılımı kapsamalıdır.

11. Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Stratejileri Belgesi 2011-2015⁷¹

En önemli belge, "Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi" projesi çerçevesinde Adalet Bakanlığı'nın koordinasyonu ve UNICEF'in teknik desteğiyle gerçekleştirilen, "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Stratejileri Belgesi 2011-2015"tir.

Projeyi, proje hedeflerine ve uygulanacak birçok faaliyete yönlendirdiği için, bu belge daha detaylı şekilde analiz edilmelidir.

Koordinasyon Strateji Belgesine Giriş (KSB)

Koordinasyon Strateji Belgesi (KSB) çocuk koruma sektöründeki farklı hizmetler arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasında hedeflere ulaşılması için gerçekleştirilmesi gereken eylemleri göstermektedir.

KSB'nin ülke ve il benimsenmesi ve uygulanması ilgili Bakanlıklar tarafından belirlenmelidir.

KSB'nin kavramsal girişi şunları belirtmektedir:

- Risklere maruz kalmak, gelişimde geri dönülmez etkiler yaratmaktadır. Özellikle karşı karşıya kalınan riskler yüzünden kaçırılan olumlu gelişim fırsatları (örneğin, eğitimi tamamlama) bir daha elde edilemeyeceğinden çocuğun hem bugününü hem de yarınını etkilemektedir.
- 2005 yılında çıkarılan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile öngörülen çocuk koruma mekanizması korunma ihtiyacı olan ve suça sürüklenen çocuklara yönelik her türlü bakım ve sağaltım (tedavi/terapi) süreçlerini kapsamaktadır.
- Önleyici sistem, olay meydana geldikten sonra müdahale eden sisteme göre çok daha geniş bir alanı kapsar, koordinasyona yönelik çalışmaların doğası da bu geniş alanı kapsamayı zorunlu kılmaktadır

⁷¹ Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi 2011 – 2015; Türkiye Cumhuriyeti, Adalet Bakanlığı, Eğitim Birimi; UNICEF Türkiye

- Önleyici, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması öngörülmektedir. Bu da çocuğun biyopsiko-sosyal gelişiminin desteklenmesi bağlamında eğitim, sağlık, sosyal yaşam, barınma ve bakım gibi çok yönlü gereksinimlerin uygun şekilde karşılanmasını gerektirir.
- Bu ülke koşullarına uygun önleme ve müdahale alanları iyi tanımlanmış geniş ve sistematik çocuk koruma modelinin yapılandırılması ile sağlanabilecektir.

KSB'nin üç bölümü bulunmaktadır:

1. Türkiye İçin Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Modeli
2. Koordinasyon modelinin uygulanması için izlenmesi gereken strateji
3. Modelin uygulanması için faaliyet planı

İki temel uygulama alanından oluşmaktadır:

1. Erken uyarı
2. Müdahale

KSB'nin kurumlar arası koordinasyon alanları

1. Merkezi Koordinasyon
2. İl Koordinasyonu
3. İlçe Koordinasyonu
4. Bilgi Paylaşım Sistemi

Bölüm 1 - Türkiye İçin Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Modeli

Bu bölümün iki temel uygulama alanı bulunur –Erken Uyarı, Müdahale Alanı ve Kurumlar arası Koordinasyon Alanı.

1. Erken Uyarı Alanı

Risk tarama süreci

Çocuk Koruma Modeli'nin ilk adımı risk tarama ve tarama sonuçlarının etkin şekilde değerlendirilmesidir.

0-18 yaş arasında bulunan çocuklarla temas halinde olan kurumlar riski fark etme ve önleme sürecinin birincil sorumluluğunu taşırlar.

Eğitim kurumları tarafından yapılan taramalarda riskin düzeyine göre farklı yol izlenir:

Yüksek risk ya da çoklu risk varsa Ön Değerlendirme Ekibine başvurulur.

Risk yüksek değilse veya birden fazla değilse ilgili sınıf öğretmeni/sınıf rehber öğretmeni, ilgili müdür yardımcısı ve Psikolojik Danışman'ın katılımıyla gerekli hizmetlerin planlanması için Risk Takip Kurulu toplanır.

Bu toplantıda çocuğun gereksinimleri için uygun hizmetler planlanır ve gerekli yönlendirmeler aileye de bildirilerek yapılır.

Ön değerlendirme ekibine başvurulduğunda süreci koordine etme sorumluluğu Ön Değerlendirme Ekibine geçer. Ancak, okul idaresi, öğretmen ve psikolojik danışman hem risk analizinde hem de önleme planının hazırlanması ve uygulanmasında Ön Değerlendirme Ekibi ile işbirliği yapar.

Birinci Düzey Yönlendirme

Eğitimde öngörülen ikili yaklaşımın amacı, okul idaresinin ve psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin rol ve sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak ve ön değerlendirme ekiplerinin karşılanamayacak bir iş yükü ile karşılaşmalarını önlemektir.

Risk Takip Kurulu'na yapılan yönlendirme "birinci düzey yönlendirme"dir. Risk Takip Kurulu, öğretmen veya psikolojik danışman tarafından gündeme getirilen risk faktörünü inceler ve önlemek üzere ilin tüm imkânlarını kullanmayı da kapsayacak şekilde alınacak tedbirleri belirler.

Birinci düzeydeki yönlendirme sonucunun beklenen etkiyi göstermemesi ya da risk koşullarının tekrarlanması ya da artması durumunda Ön Değerlendirme Ekibine başvurulur.

Ön Değerlendirme Ekibine Yönlendirme (İkinci Düzey Yönlendirme)

Ön Değerlendirme ekibi öncelikle, eğitim hizmetleri, sağlık hizmetleri veya sosyal hizmetlerden gelen yönlendirmeler üzerine ilgili kurumlarda çocuğa ve ailesine ilişkin var olan bilgileri toplar ve ihtiyaçlarla ilgili ilk değerlendirme için ilgili kurumlardan (öğretmen, psikolojik danışman, sağlık personeli vb.) gelen meslek elemanları ile "Strateji Toplantısı"nı yapar.

Bu toplantının amacı, çocuk/aile hakkındaki bilginin paylaşılmasını temin etmek ve bir eylem planı geliştirmektir. Toplantı, bu aşamadaki en önemli faaliyettir. Mevcut bilgiler gereksinim ve risk değerlendirmesi için yeterli değil ise, "İleri Değerlendirme" sürecine geçilir. Bu değerlendirme sürecinde; çocuğun gelişimsel gereksinimleri, ebeveynlerinin ebeveynlik kapasitesi ve aile/çevre koşulları detaylı olarak ele alınır, risk değerlendirmesi yapılır ve gereksinimleri belirlenir.

Yönlendirme

Yapılan ileri değerlendirme sonucu iki farklı yol izlenebilir:

- a. Aile önleme tedbirleri alınmasında işbirliği yapmak istediği takdirde, mevcut riskleri ortadan kaldırmak/en aza indirmek için bir eylem planı geliştirilir ve aile ile paylaşılır. İlgili uzman personel belli aralıklarla bir araya gelir ve beklenen sonuçlara göre eylem planını değerlendirir. Bu değerlendirme ışığında, eylem planında ilgili değişiklikler (ek hizmetlere başvurma, hizmetin sonlandırılması vb.) gerçekleştirilir.
- b. Aile önleme tedbirleri alınmasında işbirliği yapmak istemiyorsa, durum Ön Değerlendirme Ekibi tarafından hazırlanmış olan rapor ile beraber Çocuk Mahkemesi'ne müracaat için Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna devredilir. Ön Değerlendirme Ekibindeki sosyal hizmet uzmanı eğer aynı zamanda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun bünyesinde ilgili birimde de görevli ise, hazırlanmış olduğu rapor ve bu raporla ilgili adımları Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu çalışanı olarak sürdürebilir.

Müdahale Alanı:

Çocuğun, çocuk koruma kanunu kapsamında hakkında yasal düzenlemelere gidilmesini gerektirecek bir durum ortaya çıktığında artık müdahale alanına girilmiş kabul edilir.

Ön Değerlendirme ekibinin çocuk hakkında koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınmasının uygun olduğu hakkındaki değerlendirme raporunun Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na iletilmesi ile SHRM (Sosyal Hizmetler ve Rehabilitasyon Merkezi) tarafından kayıt altına alınmış ve süreç başlatılmış olur.

Müdahale Alanı'nın 4 bölümü vardır:

1. Tedbirlerin Planlanması
2. Tedbir Kararlarının Alınması
3. Tedbirlerin Uygulanması

4. Tedbirlerin Denetimi

1. Tedbirlerin Planlanması:

Ön değerlendirme ekibinin çocuk hakkında hazırladığı ileri değerlendirme raporu ya da doğrudan istismar şüphesi ile yapılan ihbar sonucu Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun hazırladığı sosyal inceleme raporu doğrultusunda çocuk hakkında alınacak tedbir karar(lar)ının planlanması ve müracaatını SHRM ilgili birimi yapar.

2. Tedbir Kararlarının Alınması:

Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı, çocuğun annesi, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının isteğiyle veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir. Çocuk Koruma Kanununda yer alan tedbirler; danışmanlık, sağlık, eğitim, bakım/barınma ve diğer kanunlarda yazılı tedbirlerdir. Tedbir kararı; çocuğun risk altına girmiş olan yaşama; gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması amacıyla verilir.

3. Tedbirlerin Uygulanması:

Danışmanlık ve barınma tedbir kararları, ilgisine göre il millî eğitim müdürlükleri, ilçe veya il sosyal hizmetler müdürlükleri ya da yerel yönetimlere, eğitim tedbiri kararı, ilgisine göre il millî eğitim müdürlüklerine veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bölge müdürlüklerine, bakım tedbiri kararı, ilçe veya il sosyal hizmetler müdürlüklerine, sağlık tedbiri kararı, il sağlık müdürlüklerine gönderilir.

Tedbir kararlarını yerine getirmekle görevli kişi, kurum veya kuruluşlar tarafından, bu tedbir kararlarının nasıl gerçekleştirileceğine dair bir plan hazırlanarak mahkeme veya çocuk hâkiminin onayına sunulur. Mahkemeye veya çocuk hâkimi, gerektiğinde uygulama planının değiştirilmesini isteyebilir. Tedbir kararını veren mahkeme veya çocuk hâkimi, uygulayıcıdan tedbir kararlarının uygulanıp uygulanmadığını, tedbirin hedefinin gerçekleşip gerçekleşmediğini, uygulanan tedbirin çocuğun gelişimini hangi yönde etkilediğini en geç üçer aylık sürelerle raporlandırılmasını ister.

Tedbirlerin uygulanması, amaca uygun şekilde oluşturulmuş ve özel psiko sosyal destek programları ve bunları uygulama konusunda uzman personelin bulunduğu kurumlarda gerçekleştirilir.

4. Tedbirlerin Denetimi:

Hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı onanan, hükmün açıklanmasını erteleyen kararı verilen çocuğun denetim altına alınması kararı verilebilir.

Koruyucu ve destekleyici tedbir kararı verilen çocuk hakkındaki kararın amacına ulaşmasını ve çocuğa etkin bir koruma ve gözetim hizmeti sunulmasını sağlamak için kararların yerine getirilmesinin izlenmesi ve denetlenmesi, Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun görevidir (bugün Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür).

Tedbir kararlarının denetimi ayrı bir ekip ve uzmanlık gerektirmektedir. Denetim görevlileri, çocuk ve aile ile işbirliği yaparak tedbirlerden beklenen amacın gerçekleşmesi için rehberlik hizmetleri sunmak için çalışır.

Bu nedenle SHÇEK il müdürlüklerinde (bugün Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri) Aile tedbirlerin denetimi işlerini yürütecek bir birim (büro) oluşturulması öngörülmektedir. Tedbir kararını ya da kararlarını yerine getirecek olan kurum veya kuruluşlarla SHÇEK’de (bugün Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri) kurulacak denetim büroları ile denetimli serbestlik şubelerinin işbirliğinde bulunması, çocuk hakkında denetim planı ve denetim raporlarının çocuk hâkimleri ve tedbiri yerine getirmekle yükümlü kurumda bulunan uzmanlarla birlikte hazırlanması öngörülmektedir.

Kamu Vesayeti: Ailesi dışında korunmasına karar verilen çocuk ile ailesi arasındaki kişisel ilişkinin şekli mahkeme tarafından düzenlenir. Ailenin vesayet yetkisinin kaldırıldığı durumlarda çocuğa bir kamu vasisi atanır. Kamu vasisi, çocuğun yasal temsilcisi olarak bütün haklarını koruyacak yetkilere sahip olur. Bu özelliği ile çocuğun vekilinden, denetim görevlisinden ve danışmandan ayrılır, bu yüzden bu kişiler dışında biri kamu vasisi olarak atanır.

2. Kurumlar Arası Koordinasyon Alanı

Bu alan proje faaliyetleri üzerinde büyük etkilere sahiptir, bu nedenle detaylı olarak ele alınacaktır.

Merkezi Koordinasyon

Ülke düzeyinde çocuk koruma alanında hizmetlerin yürütülüşü Merkezi Koordinasyon tarafından izlenir; başlıca görevleri, kurumlar arasında koordinasyonu sağlamaktır.

Adalet Bakanlığı Müsteşarının veya görevlendireceği bir müsteşar yardımcısının başkanlığında; İçişleri Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müsteşar yardımcıları, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü ile Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü ve Eğitim Dairesi Başkanı düzenli olarak toplanır.

Çocuk koruma hizmetlerinin koordinasyonu için stratejik plan, il stratejik planları ve çalışma programları ile bunların uygulanmasına ilişkin raporlar ve çocuk koruma alanındaki istatistikler ve araştırma sonuçları dikkate alınarak bu aşamada hazırlanır.

Merkezi Koordinasyona dâhil olan Bakanlıklar, Merkezi Koordinasyon stratejik planında yer alan hedefleri kurumsal planlarına aktararak uygulama planlarını hazırlar. Bakanlıkların uygulamalarında ortaya çıkan sorunlar, Merkezi Koordinasyon’a iletilir ve ortak çözüm stratejileri yeni stratejik planda esas alınır.

İl Koordinasyonu

İl koordinasyonu, çocuk koruma sürecinde il düzeyinde gerekli altyapının oluşturulması için mekân, personel ve hizmet içi eğitim gibi her türlü ihtiyacın karşılanmasını, koruyucu ve destekleyici tedbirlerin işbirliği içinde yerine getirilmesini sağlamak ile görevlidir. Çocuk koruma sistemindeki tüm kurum ve kuruluşların üst düzey yöneticileri vali ya da vali yardımcısı başkanlığında düzenli aralıklarla toplanır ve sekreteryaya hizmetlerinden Sosyal Hizmet Müdürlükleri sorumludur.

Merkezi Koordinasyonun hazırladığı stratejik plana uygun biçimde il stratejik planını hazırlar. Planı ve uygulama raporlarını düzenli olarak Merkezi Koordinasyona gönderir.

Valilik Çocuk Hizmetleri Koordinasyon Merkezi

İl koordinasyonunun işlerliğini artıracak yetkilerin verildiği ve vali (ya da ilgili vali yar.)emrinde hizmet veren bir merkezdir. Merkezin tam zamanlı çalışan bir müdürü ve sekreteryası bulunur.

Merkez çalışmalarını ilgili kurumların (SHÇEK, sağlık, eğitim, kolluk yerel yönetim, denetimli serbestlik) çocuk korumadan sorumlu şube müdürlerinden oluşan bir çalışma grubu ile yürütülür.

Bu merkezin amacı; il koordinasyonu düzeyindeki çocuk koruma hizmetlerini izleme, planlama ve uygulanmasını sağlama yükümlülüğüyle ilgili teknik çalışmaları yürütmektir.

İlçe Koordinasyonu

İlçelerde koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu, il koordinasyonun işlevine paralel şekilde kaymakamlıkça yerine getirilir. Çalışmalarını merkezi koordinasyon ve il koordinasyonunun stratejik planını ve ilçenin ihtiyaçlarını dikkate alarak planlar ve ilçe düzeyinde karşılanamayan ihtiyaçları il koordinasyonuna bildirir. İl düzeyinde bütün ilçeler ile işbirliği içinde çalışmanın sağlanabilmesi için yılda en az bir kez il ve ilçe koordinasyonları ortak toplantı gerçekleştirir.

Bilgi Paylaşımı Sistemi

Çocuklar ile ilgili risk faktörlerinin izlenmesi, çocuk hakkındaki tedbirlerin ve sonuçlarının izlenmesi ve verilen tedbir kararları ile uygulamalarının izlenmesi alan çalışanlarının sahip olduğu bazı bilgilerin çalışanlar arasında paylaşımını gerekli kılar.

Bu ihtiyaç, yöntem ve sınırlılıkları yasa ile belirlenmiş, kişisel verilerin kaydı ve paylaşımı açısından güvenliği sağlanmış ancak çocuğun yararının korunması için gerekli bilgilerin paylaşılmasına olanak veren bir bilgi paylaşım sisteminden yararlanılarak karşılanır. Ayrıca ülke genelinde çocuklara yönelik hizmetleri planlayabilmek için, çocuk koruma odaklı bir istatistik toplama ve analiz sistemi kullanılır.

Bölüm 2 – Çocuk Koruma Hizmetleri Koordinasyonu Modeli İçin Strateji

Başlıca stratejik hedefler şunlardır:

- Önlemeye odaklı ve adalet sistemi ile işbirliği içinde çalışan bir çocuk koruma modeli oluşturulması
- Riskleri oluşmadan fark etme ve önlemeye odaklı çalışacak bir erken uyarı sisteminin oluşturulması
- ÇK sistemine girişe ilişkin sorunların evrensel ÇK anlayışına uygun şekilde giderilmesi
- Önleyici, koruyucu ve destekleyici tedbirlere ilişkin mekanizmaların etkili şekilde çalışmalarının sağlanması
- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması ve denetimine ilişkin sorunların giderilmesi
- İl Koordinasyonlarının stratejik düzeyde etkili şekilde çalışmasının sağlanması.

Koordinasyon Modeli için Strateji'nin 10 bölümü bulunur. Bunlar;

1. Erken Uyarı Sistemi alanı: Farkındalık Yaratma - Duyarlılık
2. Erken Uyarı Sistemi alanı: Risk Tarama
3. Erken Uyarı Sistemi alanı: Ön Değerlendirme
4. Önleyici Hizmetlerin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması
5. Çocuk Koruma Sistemine Giriş Alanının Düzenlenmesi
6. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler Alanı: Tedbire Karar Verilen Alan
7. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler Alanı: Tedbirlerin Uygulandığı ve Denetlendiği Alan
8. Çocuk Koruma Sisteminin İl ve İlçe Düzeyinde Koordinasyonu Alanı
9. Çocuk Koruma Sisteminin Genel Yapısı
10. Stratejik Planın Uygulanması ve Uygulanmasının İzlenmesi

Eğitim sekt6r6 bağlamında tanımlanan ve proje hedeflerimizle ilgili olan 10 b6l6m içerisinde yer alan temel 15 (50 sorun içerisinden) sorun Şunlardır:

1. Kurumların riskli koŐullarda yaşayan çocukları ve ailelerini, ilçe ve il d6zeyindeki 6nleyici tedbirlerin alınmasında sosyal hizmetlerin yeterince yapılandırılmamıŐ olması nedeniyle 6nleyici hizmetlere y6nlendirme iŐlevini yerine getirememesi.
2. T6m d6zeylerdeki 6nleme çalışmalarına yeterli kaynak ve personel ayrılamaması,
3. İl bazında farklı kurumlar tarafından sunulan 6nleyici hizmetlerin birbiri ile işbirliği ve koordinasyon içinde çalıŐmamaları ve 6nleme ve m6dahale tedbirleri için ayrılan kaynak ve kapasitenin kurumlardaki uzman personel ve m6Őteriler tarafından bilinmemesi.
4. Kurumu başarısız g6stermemek için riskli çocukları y6nlendirmeme ya da yardım edebilecek mercilere bildirmeme eğilimi.
5. İhbarları alarak korunma ihtiyacı olan çocuğun durumunu değerlendirecek çok disiplinli bir değerlendirme sisteminin olmaması
6. İhbarları almaktan ve duruma m6dahale etmekten sorumlu "tek bir giriş" kapısının ve standart bir uygulamanın bulunmaması.
7. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin denetimi ile ilgili bir sistem kurulmamıŐ ve uygulama standartlarının geliŐtirilmemiŐ olması,
8. Eğitim sistemi içinde 6nleyici hizmetlere 6ncelik verilememesi, ilde var olan koruyucu 6nleyici hizmetlerin bilinmemesi ya da ocuk ve ailelerin etkin bir Şekilde y6nlendirilememesi.
9. İllerde yeterli sayıda aile eğitimi ve aile m6dahale programlarının bulunmaması.
10. 6đretmenlerin iş y6klerinin yoğunluğu y6z6nden hem taramaları yapma, hem de 6đrenci ve velisi ile detaylı g6r6Őmeler yapma zamanlarının çok kısıtlı olması
11. Detaylı g6zlem olanağı veren ev ziyaretlerinin zaman darlığı y6z6nden yapılamaması.
12. Çocukların okul dışında zamanlarını g6venli ortamlarda geçirme imkânlarının az olması
13. Mahkemelerin yeterli sosyal inceleme yapmadan ve raporlar hazırlamadan kararlar alması
14. Mahkemelerin ve savcılıkların ortak veri kayıt ve paylaşım sisteminin olmaması
15. Temel g6revi taktik d6zeyde kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak olan İl Koordinasyonlarının bunu destekleyecek iŐlevsel mekanizmadan yoksun olması nedeniyle etkili çalıŐamaması İK toplantılarına kurumlardan 6st d6zeyde katılım olmaması. . 6niversiteler, sivil toplum kuruluşları ile mahkeme hâkim ve savcılarının katılımları yapılandırılmalıdır.

8. B6l6m 6zerinde – ocuk Koruma Sisteminin İl ve İlçe D6zeyinde Koordinasyon Alanı – proje hedefleriyle yakından ilgili olduğu için 6zel bir vurgu yapılacaktır:

K sisteminin il ve ilçe d6zeyinde koordinasyonuna ilişkin temel sorunlar Şunlardır:

- Temel g6revi taktik d6zeyde kurumlar arasında eŐg6d6m6 sağlamak olan İl Koordinasyonlarının bunu destekleyecek iŐlevsel mekanizmadan yoksun olması nedeniyle etkili çalıŐamaması,.
- Sosyal hizmetler m6d6rl6klerinin kendilerine verilen İl Koordinasyonlarının sekreteryâ g6revini yapmaktâ zorlanması.
- İK toplantılarına kurumlardan 6st d6zeyde katılım olmaması.
- 6niversiteler, sivil toplum kuruluşları ile mahkeme hâkim ve savcılarının İK toplantılarına katılmaması.
- İl d6zeyinde ihtiyaçların tespit edilmemesi ve bir çalışma programının bulunmaması.
- İlçe koordinasyonlarının neredeyse hiç çalıŐmaması.

Koordinasyon modelinin uygulanması için stratejideki temel hedefler (6zet) Şunlardır:

- 6nlemeye odaklı ve adalet sistemi ile koordinasyon içinde çalışan bir ocuk koruma modeli oluşturulması

- Riskleri oluşmadan fark etme ve önlemeye odaklı çalışacak bir erken uyarı sisteminin kurulması
- ÇK sistemine giriş ile ilgili sorunların evrensek ÇK kavramına uygun şekilde giderilmesi
- Önleyici, koruyucu ve destekleyici tedbirlerle ilgili mekanizmaların etkin olarak çalışmasının sağlanması
- Koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanması ve denetimine ilişkin sorunların giderilmesi
- İl koordinasyonlarının stratejik düzeyde etkin şekilde çalışmasının sağlanması

Eğitim sektörü bağlamında tanımlanan ve proje hedeflerimizle ilgili olan temel 15 hedef şunlardır:

1. Çocuğa ve ailesine hizmet veren kurumlarda çalışan personelin bilgi, tutum ve becerileri geliştirilecektir.
2. Toplumun önleme konusunda bilinçlendirilmesi ve erken uyarı ve yönlendirme mekanizmalarına ilişkin bilgi sahibi olması sağlanacaktır.
3. Ebeveynlerin ve çocukların önleme konusunda bilinçlendirilmesi ve erken uyarı ve yönlendirme mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olması sağlanacaktır.
4. Risk taramalarının e-okul sistemi içine alınması ve uygulanmasının zorunlu hale getirilmesi sağlanacaktır.
5. Okullarda riskin tanımlanması ve yönlendirilmesine yönelik çalışmaların eğitim müfettişlerinin denetim sistemine dâhil edilmesi sağlanacaktır.
6. Rehberlik Araştırma Merkezlerinin (RAM) – okulun Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık hizmetleri – desteklenmesi için önleme çalışmalarında kullanılmak üzere standart paket programların geliştirilmesi sağlanacaktır.
7. Okullarda “Sınıf Rehber Öğretmeni” sistemi uygulamaları güçlendirilecektir.
8. İllerde ön değerlendirme ekipleri oluşturulacak ve yaygınlaştırılacaktır; ön değerlendirme için standartlar belirlenecek ve bütün ekiplerin kullanması sağlanacaktır.
9. İl düzeyinde önleyici hizmetler, aile ver ergen danışma ve mahalle bazlı sosyal hizmet çalışmaları oluşturulacaktır.
10. Sağlık, sosyal hizmet ve adli hizmetlerin koordineli olarak sunumunu sağlayacak ve mağdurların zarar görmesini önleyecek müdahale birimleri (çocuk koruma merkezleri) kurulacaktır.
11. Çocukların tüm süreçte uygun psiko-sosyal destekten yararlanmasını sağlamak üzere adli hizmetler ile sosyal hizmetlerin işbirliğini güçlendirici bir model geliştirilecektir.
12. İl ve ilçe düzeyinde tedbirleri uygulamaktan sorumlu kurumlar arasında işbirliği sağlayacak olan ve kanunda öngörülen mekanizmalar güçlendirilecektir..
13. Tüm il koordinasyonları ve ilçe koordinasyonları üyelerinin çocuk koruma alanlarında kurumlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlama görevini güçlendirecek bilgi, tutum ve beceri eğitimi alması sağlanacaktır.
14. Stratejik düzeyde de il koordinasyonlarının işlerliğini arttırmaya yönelik, il koordinasyonlarını operasyonel olarak destekleyecek, belirli yetkilerle donatılmış ve vali (veya ilgili vali yardımcısı) emrinde valilikler bünyesinde hizmet veren çocuk hizmetleri koordinasyon merkezleri kurulacaktır.
15. Merkezi koordinasyon tarafından hazırlanan Çocuk Koruma Stratejik Planının yansımaları izlenecek ve stratejik planın öngörülen gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

Bölüm 3 – Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Eylem Planı

Koordinasyon Eylem Planı 10 bölümden oluşmaktadır:

1. Erken Uyarı Sistemi alanı: Farkındalık Yaratma - Duyarlılık
2. Erken Uyarı Sistemi alanı: Risk Tarama
3. Erken Uyarı Sistemi alanı: Ön Değerlendirme
4. Önleyici Hizmetlerin Geliştirilmesi ve Yaygınlaştırılması

5. Çocuk Koruma Sistemine Giriş Alanının Düzenlenmesi
6. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler Alanı: Tedbire Karar Verilen Alan
7. Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler Alanı: Tedbirlerin Uygulandığı ve Denetlendiği Alan
8. Çocuk Koruma Sisteminin İl ve İlçe Düzeyinde Koordinasyonu Alanı
9. Çocuk Koruma Sisteminin Genel Yapısı
10. Stratejik Planın Uygulanması ve Uygulanmasının İzlenmesi

Bu 10 alanda 46 hedef belirtilmektedir:

- 6 (46 hedef içinden) hedefin yalnızca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- 12 (46 hedef içinden) MEB'in katkısıyla gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Yalnızca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilecek 6 hedef:

- Hedef 1.3 Ebeveynlerin ve çocukların önleme konusunda bilinçlendirilmesi ve erken uyarı ve yönlendirme hakkında bilgi sahibi olması sağlanacaktır.
- Hedef 2.1 Risk taramalarının e-okul sistemi içine alınması ve uygulanmasının (okul öncesi dâhil) zorunlu hale getirilmesi sağlanacaktır.
- Hedef 2.2 Okullarda (okul öncesi dâhil) riskin tanımlanması ve yönlendirilmesine ilişkin çalışmaların eğitim müfettişlerinin denetim sistemine dâhil edilmesi sağlanacaktır.
- Hedef 2.3 Rehberlik Araştırma Merkezlerinin (RAM) bölgelerindeki okullarda (okul öncesi dâhil) yapılan taramalarda ortaya çıkan risk koşullarına yönelik okul Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerini desteklemesi amacıyla önleme çalışmalarında kullanılmak üzere standart paket programların geliştirilmesi sağlanacaktır.
- Hedef 2.4 Okullarda "Sınıf Rehber Öğretmeni" sistemi uygulamaları güçlendirilecektir.
- Hedef 3.2 Risk durumlarında Ön Değerlendirme Ekibine yönlendirmenin esasları belirlenecek ve bütün alan çalışanları bilmesi sağlanacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın katkılarıyla gerçekleştirilecek 12 (23 hedef içinden) temel faaliyet:

1. Uygulanan Aile Eğitim Programlarına önleme konusunda bilgi tutum ve beceri geliştirmeyi amaçlayan ek bir modülün geliştirilmesi
2. Çocuklara yönelik geliştirilen yaşam becerileri eğitimi programına yönelik olarak çocukların önleme konusundaki bilgi, tutum ve becerilerini geliştirmeyi hedefleyen ek bir modülün geliştirilmesi
3. Risk tarama formlarının e-okul sistemi içine dâhil edilmesi için gerekli program düzenlemesinin yapılması ve öğretmenler için risk tarama soruları ile ilgili e-egitim modüllerinin ve el kitapçıklarının oluşturulması, öğretmenlerin e-okul sistemi konusunda bilgilendirilmesi
4. Psikolojik Danışmanlar/Rehber Öğretmenler ya da sınıf öğretmenleri tarafından uygulanacak önlemeye ilişkin (şiddet, ihmal, istismar, madde bağımlılığı vb.) standart paket programlarının geliştirilmesi.
5. RAM'larda ve okullarda çalışan Psikolojik Danışmanlar/Rehber Öğretmenlerin ya da okullarda çalışan sınıf rehber öğretmenlerinin "önleme çalışmalarında kullanılacak" standart paket programlar vasıtasıyla bilgi ve yetkinliklerinin artırılmasına yönelik eğitimlerin uygulanması
6. Psikolojik Danışmanlar/Rehber Öğretmenler ve Ön Değerlendirme Ekibinin işbirliğini güçlendirmek için "Eşgüdümlü Çalışabilme Eğitimi"nin hazırlanması ve Psikolojik Danışmanlar/Rehber Öğretmenler ve Ön Değerlendirme Ekibine bu eğitimlerin verilmesi. Eğitimlerin Yaygınlaştırılması.
7. Okullarda Sınıf Rehber Öğretmeni sisteminin gözden geçirilmesi ve sınıf rehber öğretmenlerinin görev ve sorumluluklarının revize edilmesi

8. Sınıf Rehber Öğretmenlerinin rollerine ilişkin el kitapçığının oluşturulması
9. Sınıf Rehber Öğretmenlerinin riskleri erken dönemde tanıyabilme kapasitelerinin okuldaki rehber öğretmenler ve RAM vasıtasıyla geliştirilmesi
10. Nüfusa göre ihtiyaç duyulan ekip sayısı ve ekipler için gereken personel ihtiyacının il düzeyinde planlanması
11. Ekiplerin eğitim ve denetim ekibinin oluşturulması
12. Ön Değerlendirme Ekibine yönlendirme koşulları ve süreci hakkında alanda çalışan ilgili uzmanlara eğitim verilmesi.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın katkılarıyla gerçekleştirilecek 12 (23 hedef içinden) temel hedef:

Hedef 1.1	Çocuğa hizmet veren kurumlarda çalışanların riski fark etme ve yönlendirme konusunda bilgi, tutum ve becerileri geliştirilecektir.
Hedef 1.2	Toplumun önleme konusunda bilinçlendirilmesi ve erken uyarı ve yönlendirme mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanacaktır.
Hedef 3.1	İllerde Ön Değerlendirme ekipleri kurulacak ve yaygınlaştırılacaktır.
Hedef 4.2	Aile ve ergen danışma hizmetleri yaygınlaştırılacaktır.
Hedef 5.1	İstismar durumlarında sağlık, sosyal hizmet ve adli hizmetlerin koordineli biçimde sunulmasını sağlayacak ve mağdurların müdahale süreçleri içinde zarar görmesini engelleyecek müdahale birimleri (çocuk izleme merkezi gibi çok disiplinli çalışma esasına göre çalışan sağlık birimleri) kurulacaktır.
Hedef 7.1	Alınan koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarına ilişkin uygulama planlarının ve raporlarının uygun gerekçelere dayalı ve ulaştırılması beklenen bir hedefi olacak şekilde hazırlanması sağlanacaktır.
Hedef 7.2	Bakım ve sağlık tedbiri kararlarının uygulanmasını kolaylaştırmak için çok disiplinli bir ekibin hizmet verdiği bakım-tedavi-rehabilitasyon modeli veya merkez kurulacaktır.
Hedef 7.4	Eğitim tedbiri kararlarının yerine getirilebilmesi için, uzun süre eğitim sistemi dışında kalan çocukların örgün eğitime uyumunu güçlendirecek telafi eğitim programları hazırlanarak uygulamaya konulacak, zorunlu eğitim çağı dışına çıkmış ancak ilköğretimi tamamlamamış olan çocuk eğitim almaları sağlanacaktır.
Hedef 7.6	Danışmanlık tedbiri kararlarını uygulayacak yeterli sayıda ve uzmanlıkta danışmanın eğitimi temin edilecektir.
Hedef 7.7	Koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının denetimini yapmakla yükümlü sosyal hizmetler il müdürlükleri bünyesinde denetim bürosu oluşturulacak ve denetim planı ve raporlarının incelemeyi gerçekleştiren sosyal hizmetler görevlileri ve çocuk halimlerine danışma sonucunda hazırlanması sağlanacaktır.
Hedef 7.8	Güvenlik tedbirleri ve yargılama usulleri konusunda mevzuat değişikliği yapılacak ve güvenlik tedbirlerinin uygulanabileceği yeterli sayıda uzman personel ve uygun psiko sosyal programlara sahip kuruluşlar oluşturulacaktır.
Hedef 9.5	Çocuk koruma mevzuatının uygulamaları düzenli olarak izlenecek, ihtiyaca göre yeniden düzenlenecek ve ilgili kurum mevzuatları bu kanun ile uyumlu hale getirilecektir.

MEB'in katkılarıyla gerçekleştirilecek 12 hedef bünyesinde geliştirilecek 15 temel (70 faaliyet içerisinden) faaliyet:

1. Merkezi (adli sistem, eğitim, sağlık, gençlik ve spor, sosyal hizmetler vb.) ve yerel yönetimlerde çalışan personelin önleme, riski tanımlama ve yönlendirme alanında bilgi, tutum ve becerisini geliştirici eğitim programları hazırlanacaktır.
2. Toplum, çocuk koruma mekanizması (önleme, ihbar ve koruma) konusunda bilinçlendirecek kampanyalar düzenlenecektir.

3. Bilgilendirici doküman hazırlanması (broşür, afiş, film vb.)
4. İl düzeyinde ihtiyaç duyulan ön değerlendirme ekiplerinin sayısının, ekiplerin personel sayısının ve ekiplerin eğitilmesi, eğitimin sunulması ve ön değerlendirme ekiplerinin denetiminin planlanması.
5. İl ihtiyaç analizine göre aile ve ergen danışma merkezlerinin tüm nüfusu kapsayacak biçimde yaygınlaştırılması için gerekli zaman, kaynak ve personel ihtiyacını gösterir bir uygulama planının hazırlanması.
6. Pilot çalışma sonuçları dikkate alınarak, istismar durumlarına müdahale edecek ve sağlık, sosyal hizmet ve adalet hizmetlerinin koordineli şekilde sunulmasını sağlayacak çocuk koruma merkezlerine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi.
7. Çocuk Koruma merkezlerinin kurulması ve Merkez'lerdeki personelin eğitilmesi
8. Bakım, tedavi ve rehabilitasyon merkezlerine hizmet esasları mutabakata varılarak Adalet Bakanlığı, SHÇEK Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı ve MEB temsilcilerinden oluşan bir çalışma grubu oluşturulması.
9. Bu merkezlerde uygulanacak bakım, rehabilitasyon, tedavi programlarının hazırlanması ve personelin eğitilmesi.
10. 10-14 yaş grubu içerisinde yer alan, okula kaydolmamış ya da kayıtlı olduğu halde sürekli devamsız olan çocuklara için hazırlanmış "Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı"nın geliştirilmesi ve zorunlu eğitim çağından çıkan ve ilköğretim mezunu olmayan çocukların eğitim almasını engelleyen mevzuatın değiştirilmesi.
11. Öğretmenlerin ve okul idarecilerinin, hakkında tedbir kararı alınan çocuklarla çalışma becerilerinin geliştirilmesi için eğitim programı hazırlanması ve uygulanması.
12. Danışmanlık tedbiri uygulamalarının izlenmesi için alan araştırması yapılması.
13. İl müdürlüklerinde denetim merkezlerinde çalışan ve denetim görevlilerine eğitim veren görevlilerin rollerini gösteren bir kılavuzun hazırlanması.
14. Çocuk koruma alanında önleyici ve destekleyici tedbirleri uygulayacak kurumlar için psiko-sosyal programların hazırlanması.
15. Çocuk Koruma Koordinasyon Merkezlerinin oluşturulmasında il koordinasyonunu sağlayacak bütçede pay ayrılması.

11. Tavsiyeler:

11.1. Giriş:

Okullarda çocuklara yönelik şiddetin sonlandırılmasının önleme kritik bir öneme sahiptir ve tüm aktörler bu konuya öncelik vermeli ve somut önlemeye ve erken tespit sistemlerine yatırım yapmalıdır.

Son yıllarda, okullarda çocuklara yönelik şiddet konusuna odaklanılmış diğer yandan aktif önleme tedbirleri ihtiyacı göz ardı edilmiştir.

Erken çocukluk, okullardaki önleme ve müdahale programları ve iyi ebeveynlik ve aile desteği gibi konulara odaklanılarak, çocuklara yönelik şiddet riski görünür şekilde azaltılabilir.

Okullarda şiddetin önlenemediği durumlarda, şiddet uygulayanları sorumlu tutacak ve iyileşme süreçlerinde, tedavilerinde ve reintegrasyonlarında mağdurları destekleyecek etkin çözümler bulunmalıdır.

Bütünleşik yaklaşımlar kurumsallaştırılmalı ve yerel düzeye yayılmalıdır. Kararlar her zaman çocukların menfaatlerine dayandırılmalıdır ancak çocuklara ilişkin sorular daima her bir toplumun kültürel bağlamı içerisinde ele alınmalıdır. Kararlar yalnızca, çocuklara yönelik şiddetin toplumsal kabulünün üstesinden gelmeyi hedeflediklerinde gerçekleştirilebilir.

Adli ve idari işlemler çocukları etkilediklerinde, bu tür işlemler çocuk dostu olmalı ve çocuğun görüşlerini ve temel haklarını göz önüne bulundurmalıdır. Sorunların tespit edildiği revizyon ve

değişikliklerin izlediği periyodik ve bağımsız sistem değerlendirmesi gerekmektedir. Bu konu herkesten önce onları ilgilendirdiği için, değerlendirme sürecinde çocuklara da danışılmalıdır.

11.2. Ulusal Politikalar, İş Birliği ve Koordinasyon:

Avrupa Konseyi' nin "Şiddete Karşı Bütüncül Stratejisi"nde şunlar belirtilmektedir

- Çocuğun refahına ilişkin tüm ulusal politikalar (sosyal politika, sağlık politikası, eğitim politikası, barınma politikası vb.) çocuğun haklarının geliştirilmesi ve korunmasına katkı sağlamalıdır.
  - Eşitliğin, yoksulluğun ve ötekileştirmenin azaltılması, ailelerin desteklenmesi, işsizlik ve gelir dengesizliklerine değinilmesi, şiddeti mazur gören ve sürdüren sosyal toleransın, inançların ve değerlerin ele alınması, sosyal ağların geliştirilmesi, göçmenlerin ve ailelerinin topluma dâhil olmasının kolalaştırılmasını hedefleyen politikalara öncelik verilmelidir.
- İlgili alanlarda geliştirilen politikalar ve tedbirler tam anlamıyla koordine edilmeli ve bunların sonuçları karşılıklı olarak destekliyi olmalıdır.

"Gelişimin Hızlandırılması: Çocuğa karşı şiddet ile mücadele"⁷² konferansının nihai raporu aşağıda tanımlanmış olan 8 alanda okula/eğitime ilişkin hususlar önermektedir.

Her bir alan için bir örnek verilmiştir:

- 1. Çocuğa karşı şiddet ile mücadele için bütünleşik ulusal stratejiler**
Bütün paydaşlar çocuğun bütünsel bir şekilde korunması için sorumluluk almalı ve bütünleşik bir tarzda çalışmalıdır.
- 2. Ulusal ve Uluslararası koordinasyon ve işbirliği**
Bütünleşik ulusal gündem, il ve ilçe seviyesinde ilgili bütün devlet kurumlarını, birimleri ve makamlarını katmak için bir çerçeve oluşturmalı ve ilgili sektörler ve disiplinler arasında köprü kurmalıdır.
- 3. Önleme ve erken tespit**
Çocuklar ve aileler ile temas halinde çalışan bütün profesyoneller, pozitif çocuk yetiştirme ve eğitiminin nasıl teşvik edileceği ve şiddetin nasıl tespit edileceği konularında özel eğitim almalıdır.
- 4. Bildirme Yükümlülükleri**
Çocuğa karşı şiddet olaylarını bildirirken profesyonellerin izleyeceği açık ve tutarlı prosedürler olmalı ve her çocuğun bireysel durumu dikkate alınmakla beraber, bütün bakalar bu usullere göre işlem den geçirilmelidir.
- 5. Bedensel Cezalandırma**
Çocuğa karşı şiddetin gerekli veya kabul edilebilir olduğu biçimindeki sosyal algıyı değiştirme çabaları geliştirilmeli ve çocuklara şiddetten uzak olma hakkına sahip oldukları bildirilmelidir.
- 6. Araştırma ve Veriler**
Farklı kurumlar veya hükümet servisleri tarafından toplanan veriler tek bir ulusal veritabanında paylaşılmalı ve bir araya getirilmelidir.
- 7. Sivil Toplum**
Çocuğa karşı şiddet ile mücadelede sivil toplum aktörlerinin rolünün ciddiye alınmasını temin etmek için, devletler, çocuk koruma politikaları geliştirilmesinde bu aktörlerin katılımını ve/veya görüşlerine başvurulmasını garanti eden açık kurallar koymalıdır.
- 8. Çocuğun katılımı**

⁷² "Gelişimin Hızlandırılması: Çocuklara Yönelik Şiddetin Önlenmesi; Final raporu; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, UNICEF, Türkiye 2012

Çocuklar, her zaman ve kolaylıkla, kendisiyle konuşmak ve/veya şiddeti bildirmek için güvenilen bir kişiyi bulabilmeli ve çocuklarla ilgili bütün hizmetler ve/veya adli olsun olmasın tüm işlemler çocuk dostu olmalıdır.

- *Bu alanlar ve öneriler genel olarak MEB tarafından benimsenmelidir. Proje bunu ayrıca politika önerileri geliştirilmesi, proje mutabakat anlaşması geliştirilmesi gibi projenin diğer faaliyetlerinin uygulanması ve MEB'in "Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı"nda kullanacaktır.*

11.3. İşbirliği ve Koordinasyon:

Çocuğa yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadele edilmesi çok disiplinli bir görevdir. Tüm düzeylerde ve tüm aktörler arasında işbirliği ve koordinasyon olması son derece önemlidir.

Bu nedenle işbirliğine açık olma büyük önem taşır ve daima teşvik edilmelidir. Çocukların şiddetten korunması için tamamen bütünleşik olarak çalışmak adına, sahiplik duygusunu geliştirmek ve uygulama konusunda sorumluluğu paylaşmak için bütünleşik bir yaklaşımı temin etmek adına tüm paydaşların bir araya gelmesi gerekmektedir.

Hükümet düzeyinde, servisler arası işbirliği tüm departmanlarda ve alt ulusal otoriteler arasında güçlendirilmelidir.

Koordinasyon ve işbirliği özellikle iller, ilçeler ve belediyelerde sağlanmalıdır. Okulda şiddet mağduru olanların yardım ve destek aldığı ve önleme faaliyetlerinin gerçek anlamda etkili olduğu yerler genellikle ilçe ve yerel düzeylerdir.

Yerel aktörler genellikle somut zorlukları tanımlayan ve uygun çözümler üretenlerdir. Hem devlet hem de sivil yerel kişiler bu nedenle il ve yerel düzeydeki strateji geliştirme çalışmalarına dâhil edilmelidir.

"Avrupa Konseyi'nin Çocukların Şiddetten Korunması için Bütüncül Stratejisi"⁷³ şunların altını çizmektedir:

- Hizmet sunumu için yaygın standartlar ulusal otoriteler tarafından ileri sürülse de, bu standartlara uymak ve çocuk dostu hizmetler ve mekanizmalar için bir ağ oluşturmak bölgelerin ve belediyelerin yükümlülüğüdür. Bölgesel ve yerel otoritelerin sorumlulukları çocuklara yönelik şiddet hakkında veri toplanması, önleyici tedbirlerin geliştirilmesi, uygulanması ve izlenmesini ve fon oluşturma ile görev dağılımını vb. içerebilmektedir.
- Ulusal ve bölgesel otoriteler finansman, eğitim, değerlendirme ve takip bağlamında yerel şiddet önleme programlarına yeterli desteği sunmalıdır. Bu düzeyler arasında işbirliği ve koordinasyon hizmet sunumu ve kaynakların optimizasyonunda daimi gelişimler için kaçınılmazdır.

11.4. "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi"

"Çocuk Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi", Türkiye'de farklı bakanlıklar ve kurumları arasında sorumlulukların ve görevlerin açık olarak tanımlandığı ve dağıtıldığı ilk belgedir.

⁷³ Şiddete Yönelik Bütünleşik Strateji, Avrupa Konseyi, Çocukların şiddetten korunması için bütünleşik stratejiler hakkında politika yönergeleri; 2011

Etkili bir strateji uygulaması koordinasyonu sağlamak zorlu ve çaba gerektiren bir iştir. Dâhil olan aktörlerin uygulama sürecinde ihtiyaçlara ve boşluklara uyum sağlamak için bir araya gelmek yerine kendi kurumlarını yansıtmaya eğilimi aşikârdır.

Yönlendirme mekanizmaları, kurumlar içinde ve arasında ihtiyaç durulan sorumluluklar ve kapasiteler hakkında açık talimatlar gerektirmektedir.

Hükümet düzeyindeki stratejiye göre, Bakanlıklar, stratejinin genel uygulamasına katkı sağlayabilmek için kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmekle yükümlüdür:

“Merkezi Koordinasyonu oluşturan Bakanlıklar, Merkezi Koordinasyon’un strateji planındaki hedefleri kendi kurumsal planlarına aktararak uygulama planları hazırlamalıdır. Bakanlıkların uygulamalarında karşılaşılan sorunlar Merkezi Koordinasyon’a iletilir ve ortak çözüm stratejileri yeni strateji planında temel olarak alınır”.

“Kurumlar Arası Koordinasyon Alanı”nın stratejisinde, il ve ilçe düzeyindeki yapıların güçlendirilmesi gerektiği açıktır.

Ne yazık ki, stratejinin genel uygulaması organize ve yapılandırılmış olarak henüz başlatılmamıştır.

- *MEB bu stratejinin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. İl ve ilçe düzeyindeki önleyici hizmetlerinin, Erken Uyarı prosedürlerinin vb. oluşturulması ve koordinasyonu gibi farklı alanlarda MEB’in kendi görevlerini yerine getirmesine yardım ettiği için, stratejinin uygulanmasını da desteklemelidir.*
- *MEB çocuk ve aile koruması alanında farklı Bakanlıklardan gelen çeşitli çalışmalara, strateji belgelerine, eylem planlarına önemli katkıda bulunmuştur. MEB artık, eğitim sektörü katkısına ihtiyaç duyulan faaliyetlerde aktif bir rol üstlenmelidir.*

11.5. MEB “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006 – 2011+)”

Bu projenin temel görevlerinden biri, MEB “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006 – 2011+)”nın revizyonu ve geliştirilmesidir.

Bu strateji ve eylem planında 8 temel strateji geliştirilmiştir:

1. Bilgiye dayalı yönetim anlayışı
2. Çok sektörlü ve çok disiplinli yaklaşım
3. Bütüncül Yaklaşım
4. Gelişimsel yaklaşım
5. Önleme, koruma ve müdahale yaklaşımı
6. Kapasite geliştirme
7. Sürdürülebilir hizmet
8. İzleme ve değerlendirme

Bugüne kadar strateji ve eylem planı verimli şekilde uygulanmamıştır. Projenin hedefleri sözü geçen tüm stratejileri içermektedir ve eylem planının birçok farklı alanına teknik destek sağlayacaktır.

- *Türkiye’deki çocuk koruma faaliyetlerinin uygulanması için standart bir belge olduğu ve okullardaki şiddet, okul/egitim ortamlarında ortak bir mesele olduğu*

İçin yeni "eğitim ortamlarında şiddetin önlenmesi ve azaltılması strateji ve eylem planı"nı incelenirken ve geliştirilirken, "Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi" ciddi anlamda dikkate alınmalıdır.

11.6. Okul idaresi ve uzman eğitiminde yeni yaklaşımlar

Okul İdaresi

Etkin bir okul idaresi, büyük ölçekli ve sürdürülebilir değişimin anahtarıdır.

Okullarda şiddetin önlenmesi ve azaltılması üzerine çalışmaya personelin tamamı ya da büyük çoğunluğu dâhildir ve bu kişiler arasında ortak bir sahiplik olgusu yaratır. Sonuç olarak, okullarda şiddeti önlemek ve azaltmak için dâhili bir stratejinin geliştirilmesi için personelin büyük kısmının katılımı gerekmektedir. Yalnızca birkaç personel katıldığı sürece, bir bilince ve hedeflenen değişimi benimsemek için gerekli olan tutuma ulaşılması zor olacaktır. Ortak hedef önemlidir ancak başarılı değişimin anahtarı birlikte çalışan katılımcılardır.⁷⁴

Değişim süreçlerinde başarının önemli bir kriteri okul ve ilçe/belediyede işbirliğidir. İlçe/belediye/okul düzeyindeki tüm aktörler farklı ve tamamlayıcı rollere sahiptir.

- *Tüm okul yaklaşımı, sürdürülebilir bir gelişim için öğretme ve öğrenmeyi yalnızca müfredat yoluyla değil, bütüncül yönetim, paydaş ve toplum katılımı, uzun vadeli planlama ve sürdürülebilirlik izlemesi ve değerlendirmesi ile birleştirmek adına tüm düzeylerde okul idaresi planlamasının merkezi bir parçası olmalıdır.*
- *"Okullarda Şiddet ile Mücadele Eylemi" için sunulan çerçeve Türkiye'nin gerekliliklerine göre benimsenmelidir.*

11.7. Öğretmen Eğitimi ve İleri Eğitim

Birçok bakımdan, okulda öğrencinin deneyimini doğrudan şekillendiren, öğretmenlerin tutumu, yaklaşımı ve becerileridir. İdeal olarak, disiplin gerektiğinde, pozitif desteği, yapıcı eleştiriyi, açık rehberliği ve bilgilendirmeyi hedeflemelidir.

Öğretmenlerin çocuklara kendilerini nasıl koruyabileceklerini ve diğerlerine zarar vermektense nasıl kaçınabileceklerini öğretmesinin gerekli olduğuna dair yaygın bir kanı bulunmaktadır."Eğitime dayalı hayat becerileri" cinsiyet eşitliği, insan hakları, şiddetsizlik prensipleri ve bu prensiplerin nasıl ve neden evrildiği ve uygulamaya konabileceği hakkındaki eğitimi içeren paketin bir parçası olmalıdır.

Bu öğretme becerilerinin alternatif disiplin hakkındaki yeterli eğitim ile aktarılması ve öğrenilmesi gerekmektedir. Toplum yanlısı, yapıcı davranışlar sergileyen, rehberlik sağlayan ve koruma sunan öğretmenler, hayatın zorluklarına olumlu şekilde yanıt vererek öğrencilerinin direncini artırmaktadır. Öğrenciler evlerinde ve toplum içinde şiddete maruz kaldıklarında dahi, öğretmenler çok daha erken yaşlardan şiddetsizlik modelleri sunabilmektedir.

BM'nin Çocuklara yönelik Şiddet hakkındaki Çalışması, "öğretmenlerin tüm yükü taşıyamayacağı"nın altını çizmektedir. Öğrencilerin güvenli bir ortamda eğitim görme haklarından faydalanabildiği kapsayıcı sınıflar oluşturmada, öğretmenler desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Şiddete başvurmeyen değerler tüm okul yapısında geliştirilmeli ve okul idaresinin ayrılmaz bir parçası haline getirilmelidir. Bu, eğitim otoriteleri ile çalışılması, öğretmenler toplantılarına

⁷⁴ <http://www.vista-europe.org/downloads/English/B2f.pdf>

katılma, okul müdürleriyle işbirliğinde bulunma, okul idarecilerini harekete geçirme ve okul meclisi gibi öğrenci yapılarının canlandırılması anlamına gelebilmektedir.

Öğretmen eğitimi çocuk gelişimini, grup dinamiklerini, psiko dinamikleri, sosyal becerileri, tartışma yönetimini, baş etmeyi ve öğretmenlerin kendi ruh sağlıklarını nasıl koruyacaklarına dair odağı içermelidir.

Okul personeli için açık bir idare kuralı olmalıdır ve bu kurallara uymayan herhangi bir personele yönelik uygun yaptırımlar gerçekleştirilmelidir.

Yaptırımlar, zorbalık, saldırı, istismar ya da fiziksel ceza dâhil şiddet olaylarını bilerek ve isteyerek bildirmeyen personel için geçerli olmalıdır.

Müfredat, öğretme teknikleri ve tüm okul iklimi, cinsiyet eşitliği, insan hakları ve şiddetsizlik ilkeleri ile bu ilkeleri günlük hayat uygulama becerilerini öğretmeli, göstermeli ve desteklemelidir.

Öğretmenler ayrıca, öğrencilerin dirençlerini artırmakla görevlidir. Böylece şiddet ortaya çıktığında öğrenciler onunla baş edebilecek ve kurtulabileceklerdir. Geleneksel olarak okul müfredatı içerik (ne) odaklıdır, soruşturma, problem çözme ve karar alma gibi beceri ve süreçlere (nasıl) daha az önem verilir.

Öğretmenlerin cinsiyet ilişkilerini anlamak ve etkilemek için desteğe ihtiyacı bulunmaktadır. Cinsiyetli öğretme ve öğrenme boyutlarını keşfetmelerine yardım etmek ve yalnızca okulda değil genel olarak toplumda cinsiyet temelli şiddeti azaltmak için kilit bir rol oynamalarını sağlamak için atölye çalışmaları ve uygun eğitim materyalleri sunulmalıdır.

Cinsiyet ilişkilerinde ve sınıf içi çocuk dostu yaklaşım eğitimleri olmadığında, alternatif disiplin yöntemleri uygulamak ve akademik standartları sürdürmek için gerekli bilgi ve becerilere sahip olmadıklarından öğretmenlerin ve diğer okul personelinin şiddet yöntemlerine başvurma riski ortaya çıkmaktadır.

Türkiye'deki pek çok müfredat ve öğretim programı ne öğrenme şekilleri ve sınıf idaresine ilişkin pratik endişeleri ne de olumsuz davranışlara ilişkin pratik yaklaşımları ele almaktadır.

Türkiye'deki öğretmen eğitim programlarına, 1998 yılında akademik bir disiplin olarak sınıf idaresi de eklenmiştir. Ancak, sınıf idaresindeki dersler yapıları gereği genellikle teorik ve okullarda olumsuz davranış konularında sonuçsuzdur.

- *Öğretmenler, rehber öğretmenleri ve diğer uzman personel için uygulamada olan eğitim programlarının uluslararası ve ulusal standartlara göre revize edilmeli ve güncellenmelidir; okullarda ve eğitim ortamlarında şiddetin önlenmesi konusunun özerine vurgu yapılmalıdır.*
- *'Tüm Okul Yaklaşımı' tüm eğitim programlarının bütünleyici parçası olmalıdır.*

11.8. İnternet ve Sosyal Medya

İnternet ve sosyal medya, okuldaki zorbalığın nedenleri konusunda önemli bir unsurdur; öğrenciler ırkçı, cinsel, sözlü ve dolaylı zorbalığa maruz kalabilirler. Sanal zorbalık, internetten taciz veya elektronik saldırı gibi birçok farklı terim bu tür şiddeti tanımlamak için kullanılmaktadır.

Mesajlaşma, sohbet odaları ve sosyal paylaşım siteleri(örn Facebook, Twitter) gibi iletişim yolları öğrencilerin daha önce bizzat tanışmadıkları insanlarla dahi kolayca ilişki kurmalarını sağlamıştır. Öğrenciler elektronik medyayı ayrıca akranlarını utandırmak, rahatsız etmek veya

tehdit etmek için de kullanabilmektedirler. Bu yeni tür şiddetin mağduru olan gençlerin ve çocukların sayısı gittikçe artmaktadır.

Akran zorbalığının yeni bir boyutu olan sanal zorbalık kapsamında öğrencilerin internette zorbalığa başvurma istekleri ve kişisel davranışları göz önüne alınmaktadır.

Tüm okul topluluğu "sanal zorbalığın" ne anlama geldiğini, potansiyel etkisini, diğer zorbalık türlerinden nasıl ayrıldığını ve neden kabul edilemez olduğunu anlamalıdır.

Sanal zorbalık bireylere son derece zarar verici olabilir ve okul hayatını sekteye uğratabilir. Öğrencilerin yanı sıra okul personeli de hedef alınmaktadır ve sanal zorbalık bu kişilerin esenliğini ve okul topluluğuna sundukları önemli katkıları olumsuz yönde etkileyebilir.

Yeni teknolojiler genç insanların yanı sıra eğitimcilere inanılmaz fırsatlar getirmektedir; herkesin bu teknolojileri sorumlu bir şekilde nasıl kullanacağını ve sorumlu kullanımın desteklenmesi ve teşviki için var olan politikaların bulunduğunu bilmesi son derece önemlidir.

Okul personeli sanal zorbalığın ne olduğunu bilmeleri, bunu nasıl bildirecekleri ve karşılaştıkları olaylarla hızlı ve etkili bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olmak için var olan destek konularında bilgili olmaları gerekmektedir.

Okul müdürleri sanal zorbalığı belirlemek, önlemek ve buna yanıt vermek için tedbirlerin alınmasını sağlamalıdır. Ayrıca müdürler bu alanda yaptıklarının, okul personelini ve öğrencileri de kapsamasını ve desteklemesini ve belirli ihtiyaçları karşılamak için mevcut politikalar ve uygulamalar bulunmasını sağlamalıdır.

Medya okuryazarlığı konusunda öğretmen eğitimi gitgide artan bir öneme sahip olan bir konu haline gelmiştir. Medya okuryazarlığı " çeşitli şekillerde iletişime erişme, iletişimi analiz etme, değerlendirme ve gerçekleştirme kabiliyeti" olarak tanımlanmaktadır⁷⁵. Bu okuryazarlık yalnızca bilgili, olumlu televizyon izlemeye olanak sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bilgi okuryazarlığı becerilerini geliştirerek, çeşitli bilgi kaynaklarına erişim sağlayarak ve liderlik ile sorumlu bir şekilde kendini ifade etme fırsatları sağlayarak vatandaşlık becerilerinin gelişimine katkıda bulunabilir.

Türkiye'deki okullarda genel olarak var olan sanal zorbalık veya "medya okuryazarlığı" ile başa çıkmaya yönelik belirli ve etkili öğretmen eğitim programları yoktur. Tüm personele sanal zorbalığın anlaşılması, önlenmesi ve buna yanıt verilmesine ilişkin olarak bilgi ve profesyonel gelişim olanakları sunulmalıdır. Bu kişilerin sanal zorbalık olayları ile ilgili olabilecek, çocukların korunması ve diğer yasal konuları anlamaları özellikle önemlidir.

"Sosyal Medyada Şiddete Son"⁷⁶ isimli AB'nin finanse ettiği proje çok iyi bir örnektir ve Avrupa'daki çocukları sosyal medyada korumak ve güçlendirmek için yenilikçi- kanıta dayalı bir stratejiyi desteklemektedir.

Genel Hedef, Sosyal Medya kullanımı üzerinden bir eğitim programı aracılığıyla çocuklar ve ergenler için şiddet maruziyetini azaltmaktır.

Projenin spesifik hedefleri ise şunlardır:

- İnternet ve sosyal medya aracılığıyla çocukların, ailelerin ve öğretmenlerin farkındalığının artırılması (sosyal ağlar, online (çevrim içi) video oyunları vb.).
- Sosyal medyanın daha makul ve yaratıcı şekilde kullanımıyla şiddetin gençler üzerindeki etkisinin azaltılması;
- Sosyal medya kullanımı konusunda aileler ve ergenlerin eğitimi için öğretmenlerin temel kaynaklar olarak görevlendirmesi;

⁷⁵ Oxford Üniversitesi Sosyolegal Araştırmalar Merkezi: Televizyon Yayınlarına Yönelik Aile Kontrolü, PCMLP

⁷⁶ <http://www.safesocialmedia.eu/project/d>

- Medya şiddetine karşı okullarda ve ailelerde uygulanacak Avrupa eğitim programları ve farkındalık kampanyalarının değerlendirilmesi için ortak göstergelerin tanımlanması;
- Sosyal medya üzerinden şiddet ile mücadelede, ortak bir eğitim programı ve en iyi uygulamaların paylaşıldığı bir sistemin benimsenmesiyle okullar arasındaki işbirliğinin artırılması. Temel hedef, sektördeki eğitim stratejisi içinde bölgesel diğer okulların işbirliğinin koordine edilmesi amacıyla her bölgedeki bir okulun "bölgesel farkındalık düğümü" olarak atanmasıdır.

Sosyal medya üzerinde şiddet hakkındaki eğitim üzerine bilimsel ve teknik bilginin artırılması.

- *Öğretmenlerin "medya okuryazarlığı" hakkında eğitilmesi tüm eğitim programlarının bir parçası olmalıdır.*
- *"Aile Eğitim Programları" internet ve sosyal medya konularını da içermelidir.*
- *MEB, diğer Bakanlıkların desteği ve özel kuruluşların işbirliğiyle çocukların sosyal medyada korunması ve yetkilendirilmesi için ülke çapında projeler başlatmalıdır.*

11.9. Eğitim ve Farkındalık Yaratma

Sistemik değişimi desteklemek ve erken müdahale ve önleme çalışmalarını geliştirmek için Halkı (özellikle medyayı) ve okullarda çocuklara yönelik profesyonel algıları ve tepkileri değiştirecek eğitim ve öğretim eksiktir.

Fiziksel, cinsel, psikolojik şiddet dâhil okul tabanlı şiddete yönelik toplumsal tutumları değiştirmeyi hedefleyen kampanyalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Okulda şiddet ve bunun toplum üzerindeki etkisi hakkında bilgi sağlamak MEB'in yükümlülüğüdür.

Bu durum aşağıdakileri gerektirmektedir:

- Önleme tedbirlerinin/faaliyetlerinin müfredata eklenmesi ve tüm eğitim düzeylerinde çocuk hakları yaklaşımının geliştirilmesi;
- Her türlü şiddetten korunma, insanlık onuru ve bedensel bütünlüğe saygı, dinlenme ve ciddiye alınma hakkı dâhil, hakkı dâhil, okullarda şiddetin önlenmesi hakkında kamu bilgilendirme ve medya kampanyalarıyla farkındalık yaratılması.

Proje hedeflerinden biri, aileler, STK üyeleri, öğretmenler ve diğer personel ile öğrencilerin farkındalığını, çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi ve azaltılması hakkında seminerler, eğitimler, konferanslar düzenleyerek artırmak suretiyle aile içi şiddeti ve okul dışında çocuğa yönelik her türlü şiddetin önlenmesidir.

Proje tarafından TV kanallarında kamu spotu olarak yayınlanmak üzere eğitici kısa filmler hazırlanacaktır.

- *MEB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı ile birlikte) okulda şiddetin önlenmesi ve şiddetin toplum üzerindeki etkisi hakkında ulusal ve yerel düzeyde yürütülecek kamu farkındalığı kampanyaları geliştirmeli ve uygulamalıdır.*

Bu yayın Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle hazırlanmıştır. Bu yayının içeriği tamamen Danışmanın sorumluluğundadır ve Avrupa Birliğinin görüşlerini yansıtmemaktadır.